

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN RİVÂYETLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ SELAHATTİN YILDIRIM ABDURRAHMAN ERTUĞRUL

MALATYA-2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
HADİS ANABİLİM DALI

TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN RİVÂYETLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILDIRIM

Hazırlayan

Abdurrahman ERTUĞRUL

MALATYA- 2020

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILDIRIM danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN RİVÂYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ” adlı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün eserleri hem metin hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Abdurrahman ERTUĞRUL

ÖNSÖZ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Allah'a hamd, Resûluneonun âl ve ashâbına salât ve selâm olsun.

İslam dininin Kur'an'dan sonraki temel kaynağı sünnettir. Bir müslümanın Resûlullah'ın sünnetin'den bihaber yaşayarak dinin özünü anlayabilmesi ve sırât-ı müstakîm üzere kâim olabilmesi söz konusu değildir. Hz. Peygamber, (s.a.v.) her yönüyle müslümanlar için üsve-i hasenedir. Kur'an, ona inmiştir. Dolayısıyla onu en iyi bilen, anlayan ve yaşayan o'dur. Bu nedenle bir müslümanın Hz. Peygamber'in söz ve fiillerini iyi araştırıp öğrenerek hayatına tatbik etmesi gerekir.Hz.Peygamber, (s.a.v.) İslam dinini insanlara tebliğ ederken, dâvâsında yalnız değildi. Onunla her daim hemhâl olma arzusunda olan ashâbı vardı. Bu noktadan hareketle, Hz. Peygamberle nesiller arasında bir köprü konumunda olan ve Hz. Peygamberin ilim mirasını bizlere aktaran sahâbîlerin hayatlarını ve onların rivâyet ettiği hadisleri araştırmak, doğru ve sağlam bilgiye ulaşma açısındanönemlidir.Bu sahâbîlerden biriside çalışmamızın konusu olan Talha b. Ubeydillâh'tır.

Talha b. Ubeydillâh İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir. O, İslam'a giren ilk sekiz kişiden birisi ve Aşere-i mübeşşere'dendir. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in bacanağıdır. Uhud, Hendek, Hayber, Huneyn savaşlarıveMekke'nin fethine katılmıştır. Hz. Peygamber sonrasında yaşanan Cemel vak'asında önemli rol üstlenmiştir. Hz. Ömer(r.a.) tarafından halife seçimi için belirlenen altı kişilik heyet (Ashab-ı şurâ) arasında yer almıştır. Talha b. Ubeydillâh'ın zikrettiğimiz bu özellikleri hayatını ve rivâyetlerini incelemeye tabi tutmamıza vesile olmuştur.Talha b. Ubeydillâh hakkında Türkiye'de İslam tarihi alanında bir takım çalışmalar yapılmış olsa da hadis alanında yapılmış detaylı bir çalışma söz konusu değildir. Talha b. Ubeydillâh'tan nakledilen hadisleri inceleyip değerlendirerek alana katkı sağlayacağım inancıyla bu çalışmaya karar verdik.

“Talha b. Ubeydillâh'ın Rivâyetlerinin Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmamız: Giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş kısmında, araştırmamızın konusu ve önemi, metodu, araştırmamızın kaynaklarıve yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Birinci bölümde; tarih ve tabakât kitaplarından istifade edilerek, Talha b. Ubeydillâh'ın doğumu, ailesi, şahsiyeti, müslüman oluşu, hicreti, katıldığı savaşlar, Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Talha b. Ubeydillâh hakkındaki sözleri, râşid halifeler dönemindeki yaşantısı, cemel vak'ası'nda üstlendiği rol ve Şîî kaynaklardan Talha b. Ubeydillâh konusuna yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise; Kütübi't-tis'avediğer hadis kitaplarından yararlanılarak Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetleritespit edilip değerlendirilmiştir. O'ndan hadis rivâyet edenler, rivâyetlerinin az olmasının sebepleri, rivâyetlerinin kaynak ve konu dağılımları ile rivâyetlerinin sened ve sıhhat durumları bu bölümde ele alınan diğerk başlıklardır.

Bu çalışmamın her safhasında bana yol gösteren ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Selahattin YILDIRIM'a ayrıca fakülleden kıymetli tenkitleri ve tecrübelerinden yararlandığımız Prof. Dr. Saffet SANCAKLI'ya, önerilerinden istifade ettiğim Doç. Dr. Veysel ÖZDEMİR'e ve Dr. Öğr. Üyesi Serkan DEMİR hocalarımı teşekkürü bir borç bilir, saygı ve hürmetlerimi sunarım.

Abdurrahman ERTUĞRUL

MALATYA – 2020

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi
AbdurrahmanERTUĞRUL
İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı
Hadıs Bilim Dalı Malatya-2020

“Talha b. Ubeydillâh'ın (ö. 36/656) Rivâyetlerinin Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmada aşere-i mübeşşere'den biri olan Talha b. Ubeydillâh'ın hayatı ve rivâyetleri incelenmiştir. Çalışma giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde; araştırmanın konusu ve önemi, metodu, araştırmanın kaynakları ve ülkemizde konuyla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Birinci bölümde; Mekke'de sekizinci kişi olarak müslüman olan Talha b. Ubeydillâh'ın hayatı incelenmiştir. Bu bağlamda; onun nesebi, ailesi, şahsiyeti, müslüman oluşu, hicreti, katıldığı savaşlar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) onun hakkındaki söyledikleri, râşid halifeler dönemindeki hayatı, Cemel vakasındaki rolü, vefatı ve şîh kaynakların Talha hakkındaki görüşleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde; Kütübi't-tis'a başta olmak üzere diğer hadis kaynaklarından da yararlanılarak Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetleri tespit edilip değerlendirilmiştir. Her bir rivâyetin tercüme ve tahrîci yapılmış, râvilerin cerh ve ta'dil durumları incelenerek isnâd şeması çizilmiştir. Talha b. Ubeydillâh'tan hadis rivâyet edenler tespit edilmiş, rivâyetlerinin az olmasının sebepleri araştırılmıştır. Aynı zamanda rivâyetlerinin kaynak ve konu dağılımı, sened ve sıhhat durumu tablolarla gösterilmiştir. Araştırma çerçevesinde varılan neticeler sonuç kısmına yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Talha b. Ubeydillâh, Hadis, Aşere-i mübeşşere, Sahâbî, Rivâyet, İsnâd.

ABSTRACT

Master Thesis

Abdurrahman ERTUĞRUL

Inonu University, Institute of Social Sciences

Department of Basic Islamic Sciences

Science of Hadith

Malatya 2020

In this study titled “Evaluation of Talha bin Ubaidullah’s (d. 36/656) Narrations” the life and narrations of Talha bin Ubaidullah one of the members of The Ashra e Mubasharah (the ten who were given the glad tidings of paradise) were examined. The study consists of an introduction, two body parts and a conclusion. In the introduction part, the subject, the importance, the methods and the sources of the research and the studies in our country are examined.

In the first part, the life of Talha b. Ubaidullah who was the eighth Muslim in Mecca, was examined. In this context, his relatives, family, personality, process of becoming a Muslim, his migration, the battles he participated in, things the Prophet Muhammad said about him, his life in the time of the Rashidun caliphate, his role in the battle of the Camel, his death and the views of the Shia sources about Talha b. Ubaidullah were discussed.

In the second section, Talha b. Ubaidullah’s narrations have been determined and evaluated by making use of other hadith sources, especially Kutub al-Sittah. Each narration has been translated and the isnad scheme has been drawn up by examining the situation of the narrator’s al-jarḥ wa al-ta’dīl (discrediting and accrediting—the criticism and declared acceptance of hadith narrators). Those who narrated hadith from Talha b. Ubaidullah were identified and the reasons for the low number of narrations were investigated. In addition, the source and subject distribution of the narrations and their reliability are shown in the tables. The results of the research are stated in the conclusion part.

Key Words: Talha bin Ubaidullah, Hadith, The Ashra e Mubasharah, Sahabi (companions of the Prophet), Narrative, Isnad (Hadith studies).

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	1
2. Araştırmanın Metodu	1
3. Araştırmanın Kaynakları.....	2
4. Yapılan Çalışmalar	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN HAYATI.....	5
1.1. Nesebi ve Doğumu	5
1.2. Ailesi	5
1.3. Şahsiyeti	6
1.4. Müslüman Oluşu	7
1.5. Hicreti.....	8
1.6. Katıldığı Savaşlar	9
1.7. Aşere-i Mübeşşere'den Biri Olarak Talha b. Ubeydillâh.....	11
1.8. Râşid Halifeler Döneminde Talha b. Ubeydillâh	12
1.8.1. Hz. Ebû Bekir Dönemi	13
1.8.2. Hz. Ömer Dönemi	13

1.8.3. Hz. Osman Dönemi	14
1.8.4. Hz. Ali Dönemi	15
1.9. Cemel Vak'asındaki Rolü (36/656)	16
1.10. Vefatı.....	18
1.11. Şii Kaynaklarda Talha b. Ubeydillâh	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	21
2. TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN RİVAYETLERİ.....	21
2.1. Ahkâm Bildiren Rivâyetler	21
2.1.1. Namazda Sütre Edinmek	21
2.1.2. Şehirlinin Köylü Namına Satış Yapmasının Yasaklanması	26
2.1.3. Muhrim'in Kuş Eti Yemesi.....	28
2.1.4. Hac ve Umre.....	31
2.1.5. Yaban Eşeginin Etinin Hükümü	33
2.1.6. Resûlullah'ın Terekesi.....	37
2.1.7. Katli Helal Olan Üç Zümre	40
2.1.8. Allah'ın İndirdiği İle Hükmetmeyen Namazı.....	43
2.1.9. Atlı ve Yaya'nın Ganimetteki Payları	45
2.1.10. Sebzelerin Zekatı	48
2.1.11. Zekatın Vaktinden Önce Ödenmesi.....	50
2.1.12. Yüzü Dağlamak ve Damgalamak.....	52
2.1.13. Peygamber Adına Yalan Söylemenin Günahı	54
2.1.14. Deve ile Koyun Etininve Sütünün Yenilip İçilmesi Abdesti Bozar mı?	57
2.1.15. Akrabayla Evlenenin Durumu	60
2.1.16. Kişi Kendisini İstemeyen Cemaate İmâm Olmasın!	61

2.2. Dua İçerikli Rivâyetler	64
2.2.1. Hilâl'i Görünce Okunulacak Dua	64
2.2.2. Ölüm Anında Okunulacak Dua	66
2.2.3. Salâvât Duası.....	68
2.2.4. Sübhanellah Zikrinin Anlamı.....	71
2.2.5. Oruçluya İkrâmda Bulunana Peygamberin Duası.....	73
2.3. Ashâb-ı Kirâm Hakkındaki Rivâyetler	75
2.3.1. Osman b. Affân Hakkındaki Rivâyeti	75
2.3.2. Amr b. Âs Hakkındaki Rivâyeti.....	77
2.3.3. Abdullah b. Amr Hakkındaki Rivâyeti	78
2.3.4. Alî b. Ebî Tâlib Hakkındaki Rivâyeti Tasdik Edişi.....	80
2.3.5. Ebû Hüreyre'nin Çok Hadis Rivâyet Etmesi.....	82
2.4. Muhtelif Konulardaki Rivâyetler	85
2.4.1. Peygamber'e (s.a.v.) Yöneltilen İslam Nedir? Sorusu.....	86
2.4.2. Şehit Mezarlığını Ziyaret	90
2.4.3. Hurma Ağacının Aşılması Meselesi	92
2.4.4. Kadınların En Hayırlısı	94
2.4.5. Ayva Yemenin Faydası.....	97
2.4.6. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Müşriklerle Tartışması	99
2.4.7. Adağını Yerine Getiren Kimse	100
2.4.8. Nübüvvetle Gelen Zorluklar.....	102
2.5. Talha b. Ubeydillâh'ın Rüyalarıyla İlgili Rivâyetler	102
2.5.1. Rüyada Cennete Giriş Sırasındaki Tuhaflık.....	102
2.5.2. Allah Katındaki En Faziletli Kimse	105

2.6. ÂdâbKonulu Rivâyetler	107
2.6.1. Meclisin Gerisinde Oturmak	108
2.6.2. Allah(c.c) Cömerttir, Cömertliği Sever	108
2.6.3. İyiliğe Karşı Nasıl Muamele Edilmeli?	110
2.7. Fiten Konulu Rivâyet	111
2.7.1. Mehdi'nin Zuhurundan Önceki Nida	111
2.8. Talha b. Ubeydillah'tan Hadis Rivâyet Edenler	113
2.9. Rivâyetlerinin Az Olmasının Sebepleri	114
2.10. Rivâyetlerin Hadis Kitaplarına Göre Dağılımı	117
2.11. Rivâyetlerin Hadis KitaplarınaGöre Konu Dağılımı	118
2.12. Rivâyetlerin Sened ve Sıhhat Durumlarının Tespiti	119
2.13. Rivâyetlerde Kullanılan Tahammül Lafızları ve Sîga Durumları	120
SONUÇ	122
KAYNAKÇA	124

KISALTMALAR

b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
bnt.	: Bint
c.	: Cilt
c.c	: Celle Celâlühû
DİA	: Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi
dpn.	: Dipnot
H.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
H.z.	: Hazreti
M.	: Milâdî
n.ş.r.	: Neşreden
No.	: Numara
ö.	: Ölümü
r.a.	: Radıyallâhu anh
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
sy.	: Sayı
t.y.	: Tarih yok
thk.	: Tahkik eden
trc.	: Tercüme eden
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Çalışmamızın konusu: M. 590 yılında Mekke’de doğan ve Hz. Peygamberden on dokuz yaş küçük olup Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yakın arkadaşı olması ve İslam dinine yaptığı hizmetlerinden ötürü peygamberin kendisine Şehidü’l-hayy (Yaşayan şehit), Feyyâz (Feyzi ve bereketi sürekli olan), Hayr (İnsanlara faydalı olan) ve Cevvâd (Cömert olan) lakaplarını verdiği Talha b. Ubeydillâh’ın hayatını ana hatlarıyla tespit etmek, Hz. Peygamber’den (s.a.v.) naklettiği hadisleri araştırmak, aynı zamanda bu rivâyetlerin temel hadis kaynaklarında yerlerini alana dek kimler tarafından nakledildiğini belirlemek, rivâyetlerin tahrîcîni yapmak, şerh kitaplarını inceleyerek muhaddislerin bu rivâyetler hakkındaki görüşlerini ortaya koymak ve rivâyetlerin sened ve sıhhat durumlarını tespit ederek hadis ilmi açısından değerlendirmelerde bulunmaktır.

Hz. Peygamber’e(s.a.v.) iman edenler onu örnek ve rehber almışlardır. Hayatın her alanında onun emir ve görüşleri doğrultusunda hareket edip Allah’ın rızasını kazanmaya çalışmışlardır.O’nun güzide arkadaşları, vahyin nüzul sürecine birebir şahit olmuşlardır. İslam dini’nin her emrini ilk kaynaktan yâni Hz. Peygamber’den öğrenen son dinin ilk nesli ve ilk öğrencileridir. Bu sebeple onların hayatlarını öğrenmek, Hz. Peygamber’den naklettikleri rivâyetleri tespit etmek, rivâyetlerini bizlere ulaştıran râvilerin hayatlarını cerh ve ta’dîl yönüyle incelemek, metin ve senetlerinin doğruluğunu tespit etmek, İslam dininin ikinci kaynağı olan sünnet’in doğru anlaşılması açısından önemlidir.

2. Araştırmanın Metodu

Çalışmamızda konu olarak birbirinden bağımsız kırk adet rivâyet tespit edilerek isimlendirildi.Bu rivâyetler yedi ana konu altında toplandı.Rivâyetleri birbirinden ayırmak amacıyla Arapça metinlerinin baş kısımları numaralandırıldı. Müsned tarzı birer çalışma olduğu için aynı hadisin farklı tarîkleri daha sahîh kaynaklarda geçse dahi ilk râvisi Talha b. Ubeydillâh olan tarîkin Arapça metni verildi. Mükerrer dipnottan kaçınmak için hadisin Türkçe kısmında dipnot atılmayıptahrîc yapılırken ilk yazılan eser Türkçe metnin

kaynağı sayıldı. Hadislerin içeriğine göre başlıklar düzenlendi. Bazı rivâyetlerin izahı gereken kavramları açıklanarak giriş paragrafı yazıldı.

Tahrîc yapılırken eserler sıhhat derecelerine göre sıralanarak ilkin sahîh eserler yazıldı. Tahrîc yapıldıktan sonra bütün kitapların rivâyetleri karşılaştırılarak metin farklılıkları belirtildi. Talha tarîkiyle gelmeyen diğer senetlerde yazılarak metin ve senetler hakkında muhaddislerin değerlendirmelerine başvuruldu. Rivâyetlerin değerlendirilmesi kısmında şerh ve hâşiyecalışmalarının yanı sıra muâsır âlimlerin görüşlerinden de istifade edildi.

Her rivâyet için Talha b. Ubeydillâh tarîkiyle gelen senetlerin isnad şeması çizilerek görsel katkı sağlandı. İsnâd şemalarında ismi yer alan bütün râviler, cerh ve ta'dil kitaplarından araştırıldı. İsim, künye ve vefat tarihleri hakkında bilgi verilerek cerh ve ta'dil âlimlerinin onlar hakkındaki görüşleri aktarıldı. Cerh ve ta'dil açısından bir kez değerlendirilen râvi, isminin geçtiği ikinci yerde, mükerrer bilgiden kaçınmak amacıyla ikinci defa değerlendirilmeye tabi tutulmadı. Araştırmanın sonunda rivâyetlerin kaynak ve konu dağılımı ile sened ve sıhhat durumları tablo şeklinde verilerek rivâyetler hakkında genel bir izlenimin oluşturulması hedeflenmiştir.

3. Araştırmanın Kaynakları

Çalışmamızın birinci bölümünde Talha b. Ubeydillâh'ın hayatını araştırırken istifade ettiğimiz başlıca tabakât ve ricâl kitapları şunlardır: İbnü'l-Esîr'in (ö. 630/1232) *Üsdü'l-ğâbe fî marifeti's-sahâbe'si ve el-Kâmil fî't-târîh'i*, İbn Abdülber'in (ö. 463/1071) *el-İstî'âbfî ma'rifeti'l-ashâb'ı*, İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe'si*, İbn Sa'd'ın (ö. 230/845) *et-Tabakâtü'l-kübra'sı*, Taberî'nin (ö. 310/923) *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk'ü*, İbn Hazm'ın (ö. 456/1064) *Cevâmi'u's-sîre'si*, Vâkıdî'nin (ö. 207/823) *Kitâbü'l-meğazî'si*, v.b. kitaplara başvurulmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetlerini değerlendirirken istifade ettiğimiz başlıca hadis kitapları şunlardır: Kütübi't-tis'a başta olmak üzere Bezzâr (ö. 292/905) ve Ebû Ya'lâ'nın (ö. 307/920) *Müsned*'leri, Taberânî'nin (ö. 360/971) *el-Mu'cemü'l-kebîr*'i ile *el-Mu'cemü'l-evsat*'ı, Dârekutnî'nin (ö. 385/995) *es-Sünen*'i, Hâkim

en-Nisâbü'rî'nin (ö. 405/1014) *el-Müstedrek*'i ile Beyhaki'nin (ö. 458/1066) *es-Sünenü'l-kübrâ*'sından rivâyetler tespit edilmiştir.

Şerh ve değerlendirmede kullanılan kitaplar şunlardır: İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *Fethu'l-bârî*'si, Aynî'nin (ö. 855/1451) *Umdet-ül-kâri' fî şerh-i Sahîh-il-Buhârî*'si, Hattâbî'nin (ö. 388/988) *Me'âlimü's Sünen*'i, Nevevî'nin (ö. 676/1277) *el-Minhâc fî şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*'i, Mübârekpûrî'nin (ö. 1865/1935) *Tuhfetü'l-ahvezî şerhu Câmi'i't-Tirmizî*'si, Azîmâbâdî'nin (ö. 1857/1911) *'Avnü'l-ma'bûd'u*, ve Haydar Hatiboğlu'nun *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi* ile Necati Yeniçel ve Hüseyin Kayapınar'ın *Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi*, Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/854) *el-Müsned*'i, thk. Şuayb el-Arnaûd, Ebû Ya'lâ'nın, *el-Müsned*, thk. Hüseyin Selîm Esed, v.b. şerhlerden istifade edilmiştir.

Yararlandığımız başlıca cerh ve ta'dil ile terâcim kitapları şunlardır: İclî'nin (ö. 261/875) *Târîhu's-sikât*'i, İbn Hibbân'ın (ö. 354/965) *es-Sikat*'i, Mizzî'nin (ö. 742/1341) *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*'i, Zehebî'nin (ö. 748/1348) *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*'sı, Tezkiretü'l-huffâz'ı ve *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l meşâhîr ve'l-a'lâm*'i, Moğultay b. Kılıç'ın (ö. 762/1361) *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*'i, İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *Tehzîbü't-Tehzîb*'i ve *Lisânu'l-Mizan*'ı v.b.

Usul ve ıstılah kitapları olarak da İsmail Lütfi Çakan'ın "*Hadis Usulü*", "TDV İslâm Ansiklopedisi" ve Abdullah Aydın'ın "*Hadis Istılahları Sözlüğü*" gibi eserlerden yararlanılmıştır.

Bilgisayar programı olarak *el-Mektebetü's-Şâmile*'ye başvurulmuştur. Tercümelerde bazen elektronik ortamdaki kitaplardan ve internet sayfalarından istifade edilmiştir. Âyetlerin tercümesinde ise Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları'nın "*Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*"'inden yararlanılmıştır.

4. Yapılan Çalışmalar

Bu araştırma sürecinde öncelikle istifade ettiğimiz konumuzla ilgili Türkiye'de yazılan tez, kitap, makale ve ansiklopedi maddesi çalışmaları şunlardır: Mustafa Sami Tok, "*Hz. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi Olaylarında Talha b. Ubeydullah Ve Zübeyr b. Avvâm*" (Yüksek Lisans, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi, 2009). Zehra Çakır,

“*Talha b. Ubeydullah Hayatı ve Şahsiyeti*”, (Yüksek Lisans, Konya, Selçuk Üniversitesi, 2005). Muhammed Emin Yıldırım, *Şehidü'l- hayy Talha b. Ubeydullah* (Kitap). Zehra Çakır, “Dört Halife Döneminde Talha b. Ubeydullah”, *İstem Dergisi* 4/7 (2006). Bünyamin Erul, *DİA*, Talha b. Ubeydullah, (İstanbul, 2010). Bu çalışmalar daha çok İslam tarihi alanında olup hadis alanına dair müstakil bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN HAYATI

1.1.Nesebi ve Doğumu

Talha b. Ubeydillâh b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre b. Ka'b b. Luey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne Ebû Muhammed el-Kuraşî et-Teymî'dir.¹Künyesi ise "Ebû Muhammed" olarak bilinir.²

Talha b. Ubeydillâh'ın doğum tarihi hakkında farklı görüşler mevcuttur.Hâkim en-Nîsâbü'rî: Talha b. Ubeydillâh'ın vefat ettiği altmış dört yaşında olduğunu söylemiştir.³Bu bilgiye istinaden Talha b. Ubeydillâh, Hz. Muhammed'den (s.a.v.) on dokuz yaş küçüktür.⁴

1.2.Ailesi

Talha'nın babası Ubeydillâh b. Osman hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamakla beraber risaletten önce yaşayıp vefat ettiği bilinmektedir. Annesi, Sa'be bnt. Abdullah b. İmad el-Hadramî Yemen'den Mekke'ye göç etmiştir.İlk önce Ümeyye oğullarından Ebu Süfyan b. Harb ile evlenmiş ondan boşandıktan sonra da Talha'nın babası Ubeydillâh b. Osman ile evlenmiştir.⁵

Ubeydillâh ile Sa'be'nin Talha dışında Mâlik adında başka bir oğlu daha vardır. Talha'nın kardeşi Mâlik müslüman olmayıp Bedir savaşında Mekkeliler safında yer alıpmüşrik olarak ölmüştür.⁶Ubeydillâh b. Osman'ın Kerime bnt. Mevheb adındaki eşinden

¹ Ebû'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe fi marifeti's-sahâbe*, nşr. Adil Ahmed Abdülmevcud - Ali Muhammed Muavvaz, (Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmîye, 1994), 3:84.

² Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî İbn Abdülber, *el-İstî'âbfî ma'rifeti'l-ashâb*, nşr. Alî Muhammed el-Becâvî, (Beyrut: Dârü'l-cîl, 1992), 2: 764.

³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, nşr. Mustafa Abdulkadir Atâ, (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmîye, 1990), 3: 417.

⁴ Muhammed Emin Yıldırım, *Şehidü'l-Hayy Talha b. Ubeydullah*, 5. Baskı (İstanbul: Siyer Yayınları, 2018), 23.

⁵ Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif*, nşr. Servet Ukkâşe, 2. Baskı, (Kahire: el-Heyetü'l-Misriyetü'l-Ammetü li'l-kitâb, 1992), 1: 229.

⁶ Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîre*, nşr. İhsan Abbas (Mısır: Dar'ül Maarif, 1900), 149.

de Osman adında bir çocuğu daha doğmuştur. Osman, risaletin ilk yıllarında müslüman olmuş ve hicret ederek Medine’de vefat etmiştir.⁷

Talha b. Ubeydillâh Hz. Peygamber’in(s.a.v.) dört hanımının kız kardeşleriyle evlendiği için Hz. Peygamberle bacanaktır. Bu eşleri şunlardır: Hz. Aişe’nin kardeşi Ümmü Gülsüm bnt. Ebî Bekir, Zeynep bnt. Cahş’ın kardeşi Hamne, Ümmü Habibe’nin kardeşi Faria’bnt. Ebî Süfyan, Ümmü Seleme’nin kardeşi Rukayye bnt. Ebî Umeyye’dir. Zikrettiğimiz bu eşlerinden başka Havle bnt. Ka’kâa, Ümmü Ebân bnt. Utbe, Cerbea bnt. Kusame, Sûeda bnt. Avf, Karîbe bnt. Ebî Umeyye ile de evlenmiştir.⁸

Talha b. Ubeydillâh’ın çocuklarının sayısı konusunda kaynaklarda ihtilaf vardır. İbn Kuteybe, on dört çocuğunun olduğunu ve bunların dördünün kız, on tanesinin ise erkek olduğunu söylemiştir.⁹Başka kaynaklardaise on bir erkek ve dört kız çocuğunun olduğu bildirilir. Çocuklarının isimleri ise şöyledir: Muhammed, İmran (Hamne’den doğma), Mûsâ (Havle’den doğma), İsmail, Yakup (Ümmü Ebân bnt. Utbe’den doğma), İshak, Ümmü İshak (Cerbea bnt. Kusame’den doğma), İsa, Yahyâ (Sûeda bnt. Avf’dan doğma), Salih (Faria’dan doğma), Zekeriyya, Yusuf ve Aişe (Ümmü Gülsüm’den doğma), bunların dışında Sa’be ve Meryem adındaki çocuklarının isimleri de geçmektedir.¹⁰

1.3.Şahsiyeti

Talha b. Ubeydillâh, günlük hayatında sakin bir karaktere sahipti. Sabırlı bir kişiliği vardı. Zengin biri olduğu halde giyim-kuşamında sadeliğe dikkat eder israf etmekten kaçınırdı.¹¹Hz. Peygamber (s.a.v.) cömertliğinden ötürü ona “Cevvâd” sıfatını vermiştir. Teym kabilesinden olan akrabaları içerisinde dul olan kadınları evlendirir, onlara hizmetçiler hediye ederdi. Şayet borçları varsa da onların adına öderdi.¹² Allah yolunda

⁷ Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *el-İsâbe fî temyîzi's-şahâbe*, nşr. Adil Ahmed Abdülmevcud ve Ali Muhammed Muavvaz, (Beyrut: Dâru'l kutubu'l-ilmîye, 1994), 3: 431.

⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 432.

⁹ İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif*, 228.

¹⁰ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, nşr. İhsan Abbas, (Beyrut: Dâru Sâdır, 1968), 3: 214.

¹¹ Mustafa Sami Tok, “*Hz. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi Olaylarında Talha B. Ubeydullah Ve Zübeyr B. Avvam*” (Yüksek Lisans, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi, 2009), 12.

¹² Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, 15. bs, c. 3 (Beyrut: Darü'l-İlm li'l-Melayîn, 2002), 3: 229.

malını infak etmekten uzak kalmadığı halde vefatından sonra miras olarak çocuklarına otuz milyon dirhem tutarında arsalar ve evler, iki milyon iki yüz bin dirhem ve iki yüz bin dinar bırakmıştır. Iraktan ise yıllık yüz bin dirhem kira geliri vardı.¹³Cennetle müjdelenen on sahâbîden biri olup Resûlullah'ın on iki havarisindendir. Ayrıca okuma-yazma bildiğinden dolayı Resûlullah'ın vahiy katipliğini yapmıştır. Onun vahiy katipliği yapması yaşadığı dönemin şartlarına nazaran eğitim açısından donanımlı biri olduğunu gösterir.¹⁴

1.4.Müslüman Oluşu

Rivâyetlere göre şu olay Talha'nın müslüman oluşuna sebep olmuştur:Talha b. Ubeydillâh ticaret amacıyla Busra'ya gittiği bir günde orada tepeye çıkarak tüccarlara seslenen bir rahibi gördü.Rahip şöyle diyordu:

- Ey tüccarlar! İçinizden harem bölgesinden geleniniz yok mu?
- Talha: Ben varım, dedi.
- Rahip: onun yanına gelerek söyle bakalım Ahmed ortaya çıktı mı?
- Talha: Ahmed de kim? diye sordu.
- Rahip: O, Abdullah b. Abdülmüttalib'in oğludur, bu vakitler onun gönderilme vakitleridir. O, peygamberlerin sunucusudur. O haremden kovularak hürmalık, taşlık ve toprakları tarıma elverişsiz olan bir yere göç etmeye mecbur bırakacaklardır. Bu sözler Talha'yı derinden etkilemiştir.

Talha, Mekke'ye döndüğünde annesine, ben yokken buralarda bir hadise yaşandı mı diye sordu? Annesi evet, Ebu Talib'in yetim olan yeğeni Muhammed, ilahlarımızı yok sayıp peygamberlik iddiasında bulunuyor. Talha, kimse ona iman etti mi diye sordu? Annesi, sinirli bir şekilde evet oğlum ona, amcan Ebû Kuhâfe'nin oğlu Ebû Bekir de iman etmiştir.

Talha, Ebu Bekir'in(r.a.)yanına giderek Hz. Peygamberin neye davet ettiğini sordu? Aldığı cevaplar karşısında kalbi tatmin olunca rahibin söylediklerini anlattı. Daha sonrada

¹³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, 3:221.

¹⁴ Bünyamin Erul, "Talha b. Ubeydullah", *DİA* (İstanbul, 2010), 39: 504.

Hız. Peygamberin yanına giderek İslam dairesine giren sekizinci kişi olma şerefine nail oldu.¹⁵

Talha'nın müslüman olmasına tahammül edemeyen annesi onu, inancından dönmesi için çeşitli işkencelere tabi tutuyordu. Mekke'nin en güçlü ve sinirli adamı olarak da bilinen Nevfel b. Huveylid ve Talha'nın abisi Osman, Talha'nın ve Hız. Ebû Bekir'in ellerini ikisinin yüzleri birbirlerine bakacak şekilde bağladılar ve dinlerinden dönmeleri için saatlerce sokaklarda bekletip işkence ettiler. Böylece yeni dini kabul etmeyi düşünenlere göz dağı verdiler. İnsanlar, beraber işkenceye maruz kalan bu kişilereiki yakın dost anlamına gelen "Karneyn" sıfatını vermişlerdir.¹⁶

1.5.Hicreti

Mekkeli müşriklerin baskı ve zulümlerine dayanamayan müslümanlar Hız. Peygamber'e (s.a.v.) kurtuluş yolunu soruyorlardı. İkinci Akabe biatı'nın olumlu geçmesi üzerine 622 senesinde müslümanlar gizlice Medine'ye hicret etmek zorunda kaldılar. İman eden Medineliler,gönül kapılarını müslüman kardeşlerine açmışlardı.Hicret eden müslümanlardan birisi de Talha'ydı.

Talha b. Ubeydillâh'ın hicreti,Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra olmuştu. Hicret zamanı o, ticaret sebebiyle Şam tarafına bir kervan götürmüştü. Kervanın Mekke'ye dönüş yolunda Talha, Hız. Ebubekir ile karşılaştı.Hız. Peygamber'in(s.a.v.) hicret ettiğini ondan öğrendi.Kervanı Mekke'ye ulaştırıp işlerini bitirdikten sonra kendisi de Medine'ye hicret etti.¹⁷

Hicretten sonra Hız. Peygamber (s.a.v.) Medine'deki müslümanlar arasında "muâhât"projesini uygulamaya başladı.Buna göreensardan her kişiye bir muhaciri kardeş tayin ediliyordu. Talha b. Ubeydillâh da Übey b. Kâ'b ile kardeş oldu.¹⁸ Talha, yalnız başına hicret ettiği için ailesi Mekke'de kalmıştı. Annesinin ve ailesinin kendisine olan

¹⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe fi temyîzi's-sahâbe*, 4:377.

¹⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fi Marifeti's-Sahâbe*, 3:85.

¹⁷ Tok, "Hız. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi Olaylarında Talha B. Ubeydullah", 25.

¹⁸ Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye b. Amr el-Hâşimî İbn Habîb, *el-Muhabber*, nşr. İlse Lichtenstädter (Beyrut: Dâru'l Afâki'l cedide, t.y.), 73.

düşmanlıklarını bildiğindendolayı oraya dönemezdi. Ailesini Medine'ye getirmesi için cesareti ile tanınan Es'ad b. Zürâre'ye ricada bulundu, o da gidip ailesini getirdi.¹⁹

1.6.Katıldığı Savaşlar

Talha b. Ubeydillâh müslüman olduktan sonra,yapılan savaşlardan geri durmamıştı.Bedir savaşında Resûlullah (s.a.v.) tarafından başka bir vazifeyle görevlendirildiği için sıcak savaş ortamından uzak kalmıştı. Onun haricinde Uhud, Hendek²⁰,Bey'atü'r-rıdvân²¹,Hayber²²,Hudeybiye²³, Mekke'nin fethi²⁴,Huneyn²⁵ ve Tebük²⁶ savaşlarına iştirak etti.

Bedir Gazvesi

Hicretin ikinci yılında Hz. Peygamber'e, (s.a.v.) Ebû Süfyan'ın Şam'a büyük bir kervan gönderdiği haberi gelmişti.Ebû Süfyan'ı, dönüş yolunda ciddi korkular sarmış, yanından geçen ticaret kervanlarından Mekke'nin ahvâli hakkında bilgiler toplamıştı. Müslümanların, kervanına zarar vereceği endişesiyle yolunu değiştirme kararı almıştı. Hz Muhammed(s.a.v.) ise Talha b. Ubeydillâh ve Saîd b. Zeyd'i, bu kervan hakkında malumât toplamaları için savaştan önce Şam taraflarına göndermişti. Vaziyetten endişelenen Ebû Süfyan, kervanın sağ sâlim Mekke'ye ulaşması için Dumdum b. Amr el-Ğıfârî'yi Ebû Cehil'in yanına göndererek takviye güç istedi. Bunun üzerine müşrikler ordusu yardım için yola koyuldu. Böylece kervan bir saldırıya maruz kalmadan Mekke'ye ulaştı. Savaş bittikten sonra Hz. Peygamber, Talha b. Ubeydillâh ve Said b. Zeyd'i savaş ashâbından sayarak ikisine de ganimetten pay verdi.²⁷

Uhud Gazvesi

¹⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, 3:215.

²⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, 3:216.

²¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fî Marifeti's-Sahâbe*, 3:84.

²² Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Vâkîdî el-Eslemî el-Medenî Vâkîdî, *Kitâbü'l-Megâzî*, nşr. Marsden Jones (Beyrut: Dâru'l Âlemî, 1989), 2:689.

²³ İbn Abdülber, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, 2:765.

²⁴ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Megâzî*, 2:838.

²⁵ Muhammed Yûsuf Kandehevî, *Hayâtü's-sahâbe*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999), 2: 444.

²⁶ İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîre*, 250.

²⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, 3:216.

Hicretin üçüncü yılında gerçekleşen Uhud savaşı müslümanlar açısından pek çetin geçmiştir. Hz. Peygamber,(s.a.v.) Ayneyn tepesine yerleştirdiği askerlere, her hâlükârda yerlerini terk etmemelerini buyurmasına rağmen müminler bir anlık gaflete kapılıp verilen emri unutmuşlardı.Böylece peygamber (s.a.v.) dahi ciddi saldırılara mâruz kalmış ölüm tehlikesigeçirmişti. Tam da bu saldırıların yoğunlaştığı esnada Talha b. Ubeydillâh Hz. Peygamber’e atılan bir oka elini siper ederek peygamberi korudu. Atılan bu ok, onun elini çolak bıraktı.²⁸

Talha b. Ubeydillâh Uhud günü aldığı darbeler karşısında dayanacak gücü kalmayıp bayıldı. Hz. Peygamber, Talha’nın yere yıkıldığını görünce Hz. Ebubekir’e, koş! Ebubekir koş! Kardeşin Talha’ya sahip çık diye seslendi. Bunun üzerine Hz. Ebubekir, su getirip onun yüzüne dökerek uyandırdı. Talha uyandığı gibi ilk sözü,Resûlullah nasıl oldu? sorusu oldu.²⁹

Savaş sonlarına doğru müşrikler dağılınca Hz. Peygamber müslümanları toplayarak tepeye doğru yürüdü. Hz. Peygamber, müşrikleri izlemek için yüksek bir kayaya çıkmak istedi. Kayaya çıkmakta zorlanınca Talha b. Ubeydillâh yaralı haliyle gelip diz çökerek, Ya Resûlullah! (s.a.v.) sırtıma bas da öyle çık dedi. Hz. Peygamber de onun dediğini yaptı. Resulûllah, (s.a.v.) kayaya çıktıktan sonra Talha’nın bunca fedakarlığını görüp“Talha’ya cennet vacip oldu”, buyurdu.³⁰Yine Ebû Hureyre’den rivâyetle; “Bizler bir defasında Uhud gününden bahsediyorduk. Hz.Peygamber ise namaz kılıyordu. Namazını bitirdikten sonra o gün için şöyle buyurdu: “Uhud günü yeryüzünde sağ tarafımda Cebrail sol tarafımda ise Talha b. Ubeydillâh’tan daha yakın kimseyi göremedim.”³¹

HuneynGazvesi

Talha b. Ubeydillâh Huneyn savaşına da katılmıştır.Savaş dönüşünde Numan kuyusunu satın alarak orduya hibe etti. Bu nedenle Hz. Peygamber tarafından kendisine feyizli, bereketli anlamlarına gelen “Talhatü’l Feyyâd” sıfatı verilmiştir.³²

²⁸ Vâkıdî, *Kitâbü’l-Megâzî*, 254.

²⁹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-Kübra*, 3:217.

³⁰ İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Ğâbe ft Marifeti’s-Sahâbe*, 3:85.

³¹ Ebü’l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî, *Mecma’u’z-zevâ’id ve menba’u’l-fevâ’id*, nşr. Hüsâmeddin el-Kudsî, (Kahire: Mektebetü’l-kudsî, 1994), “Menâkıb”,5.

³² Kandehlevî, *Hayâtü’s-sahâbe*, 2:444.

1.7.Aşere-i Mübeşşere'den Biri Olarak Talha b. Ubeydillâh

Aşere-i mübeşşere, cennetle müjdelenen on kişi anlamında kullanılmaktadır. Bu kişilerden biri olan Abdurrahman b. Avf'ın naklettiği bir rivâyet temüjdelenen bu on kişi şunlardır: “Ebû Bekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdurrahman b. Avf cennettedir, Sa'd b. Ebî Vakkas cennettedir, Saîd b. Zeyd cennettedir, Ebû Ubeyde b. Cerrâh cennettedir.”³³

Aşere-i mübeşşere'nin bazı ortak özelliklerişunlardır:Tamamı ilk müslümanlardandır. Hepsı de Kureyş kabilesine mensuptur. Bu sebeple, “aşere-i mübeşşere” ifadesini “Kureyş'ten cennetle müjdelenmiş on kişi” olarak anlamak daha doğrudur.Bedir savaşı'na ve Bey'atü'r-Rıdvân'a katılmışlardır.Allah'a ve resûlune olan sevgileri bizzat Resûlullah(s.a.v.) tarafından dile getirilmiştir. Allah yolunda yakınlarıyla bile savaşmaktan geri durmamışlardır.³⁴Bu on kişi içerisinde asıl konumuz olan Talha b. Ubeydillâh'ın fazileti ve Resûlullah'ın onun hakkında söylediği övgü dolu sözleri zikretmeğe çalışacağız. Talha b. Ubeydillâh hakkında naklolunan bazı rivâyetler ise şunlardır:

Câbir b. Abdullah'tan rivâyetle, Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurdu: “Yeryüzünde yürüyen bir şehit görmek isteyen varsa Talha b. Ubeydillâh'a baksın.”³⁵

Zübeyr b. Avvâm şöyle rivâyet etti:“Uhud günü Hz. Peygamber'in üzerinde iki zırh vardı, bu haldeyken bir taşın üzerine çıkmak istedi lakin güç yetiremedi. Bunun üzerine Talha eğilerek peygamberin taşa çıkması için üstüne basmasını istedi. Bunun üzerine Zübeyr şöyle dedi: Peygamber'in,“Talha'ya cennet vacip oldu” dediğini işittim.”³⁶

Ali b. Ebi Talib, Resûlullah'ın(s.a.v.) şöyle buyurduğunu söylemiştir: “Talha ve Zübeyr cennetteki komşularımdır.”³⁷

³³ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, nşr. Şuayb el-Arnaûd (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001), 3: 209.

³⁴ İsmail Lütfi Çakan, “Aşere-i Mübeşşere”, *DİA* (İstanbul, 1991), 3: 547.

³⁵ Hâkim, *el-Müstedrek*, 3: 424.

³⁶ Hâkim, *el-Müstedrek*, 3: 421.

³⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe fî Marifeti's-Sahâbe*, 3:84.

Talha b. Ubeydillâhşöyle rivâyet etti: Hz.Peygamber (s.a.v.) beni, Uhud gününde“Talhatü'l-Hayr”, Zu'l-Ûşeyre gününde“Talhatü'l-Feyyaz”, Huneyn gününde ise “Talhatü'l- Cûd” olarak isimlendirdi.³⁸

Talha b. Ubeydillâh şöyle rivâyet etti:Resûlullah,(s.a.v.) Allah'a hamd-ü sena ettikten sonra sahabelere dönerek şu âyeti okudu: “Müminlerden bir kısmı Allah'a verdikleri sözü yerine getirdiler, kimileri onun yolunda can verdiler, kimileri de ecellerini bekliyorlar, (vaadlerini) asla değiştirmediler” (el-Ahzâb 33/23). Sahabeden biri: Ya Resûlullah! Sözü nü tutup adağını yerine getirenler kimlerdir? diye sorunca Hz. Peygamber, giydiği yeşil elbiseyle gözüne çarpanTalha b. Ubeydillâh'ı göstererek, “işte bu onlardan'dır”,buyurmuştur.³⁹

Ahzâb Sûresi'nin 53. Âyetinde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır; “Resûlullah'ı üzme ye hakkınız yoktur, kendisinden sonra ebedî olarak eşleriyle de evlenemezsiniz, sizin bunu yapmanız Allah katında büyük bir günah tır”. Rivâyetlerde bu âyetin sebep-i nüzûlu olarak Talha b. Ubeydillâh'ınHz. Peygamber'in vefatından sonraya kalırsam Aişe ile evleneceğim, demesini delil olarak göstermişlerdir. İbnü'l-Esîr ise bunun hatalı bir tespit olduğunuâşere-i mübeşşere'den olan birine revâgöremeyeceğini söylemiştir.⁴⁰

1.8.Râşid Halifeler Döneminde Talha b. Ubeydillâh

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra müslümanlar bazı sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Vahiy kesilmiş olup Hz. Peygamber'in teşrî' vazifesi son bulmuştur. Müslümanlar, problemler karşısında hüküm verebilecek dini ve siyasi bir lidere ihtiyaç duyuyorlardı.Hilafet makamı İslam tarihi boyunca büyük bir problem teşkil etmişti. Bu makam halifeler döneminde nice kargaşa ve olaylara sebep olmuştur. Bunun içindir ki dört halifeden üçü suikast sonucu vefat etmiştir. Netice itibariyle Talha b. Ubeydillâh ilk dört halifeye biat etmiş halifelerin kendisine verdiği görevleri yerine getirmeye çalışmıştır.⁴¹ Bu bağlamda Talha b. Ubeydillâh'ın ilk dört halife dönemindeki hayatı ele alınacaktır.

³⁸ Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, nşr. Hamdî Abdülmecid es-Selefi, 2. Baskı, (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, t.y.), 1: 117.

³⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 1:117.

⁴⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe fi Marifeti's-Sahâbe*, 3:88.

⁴¹ Tok, “Hz. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi Olaylarında Talha B. Ubeydullah”, 34.

1.8.1. Hz. Ebû Bekir Dönemi

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra ensar, muhacirlerin Mekke'ye geri dönme ihtimalini düşünüyorlardı. Bundan ötürü ensar, Hz. Peygamberin vefatından sonra Benî Sâide Sakifesi'nde diğer sahibilere danışmadan toplanarak Resûlullah'ın da kendisinden razı olduğu Sa'd b. Ubade'yi halife olarak seçtiler. Muhacirler ise bu sırada Hz. Peygamber'in (s.a.v.) cenaza işlemleri ile meşgul idiler. Defin hazırlıkları yapılırken bir adam Hz. Aişe'nin evine gelerek toplantının içeriği hakkında Hz. Ömer'i bilgilendirdi. O da Hz. Ebû Bekir'e durumu anlatıp müslümanlar arasında sonradan çıkacak ihtilafları önlemek için birlikte Benî Sâide'ye doğru yola koyuldular. Yolda Ebû Ubeyde b. Cerrah'la karşılaşp onu da yanlarına aldılar. Hz. Ebû Bekir toplantıda söz hakkı istedi ve konuşmasına ensar'ı öven hadislerle başladı. Arapların ancak Kureyşli birini imam olarak tanıyabileceklerini onlara anlattı. Hz. Ömer ile Ebû Ubeyde arasından birisini seçmeyi önerdi. Ensar'dan bazıları her ne kadar halifeliğin ensarla muhacirler arasında dönüşümlü şekilde olmasını önerdiyse de Hz. Ömer bu fikirlerindeki doğru olmadığını ortaya koydu. Toplantının sonunda Hz. Ömer, "Hz. Ebû Bekir'in Resûlullah'a (s.a.v.) hicrette yoldaş olduğunu ve Hz. Peygamber hastalandığı zaman namazlarda onu imam olarak seçtiğini biliyoruz. Hilafet ancak onun hakkıdır." diyerek, elini tutup ona biat etti. Bunu gören diğer sahâbîler de biat ederek büyük bir ihtilafı önlediler.⁴² Bazı müslümanlar Benî Sâide Sakifesi'ne katılmamış, o sırada Hz. Fatıma'nın evindeydiler. Bunlar arasında; Hz. Ali, Talha b. Ubeydillâh ve Zübeyr b. Avvâm vardı. Bu kişiler ilk gün biat etmemiş fakat sonra biat etmişlerdir.⁴³

Talha b. Ubeydillâh, Hz. Ebû Bekir'in vefatına kadar onun müşavere heyetinde yer almıştır. Bir çok meselede müslümanlar onunla fikir alışverişinde bulunurlardı. Hz. Ebû Bekir, vefatına yakın kendisinden sonra yerine kimin geçeceği konusunda sahâbîlerin önde gelenleriyle istişare etmiş, bu konuda Talha'ya da danışmıştır. O da Hz. Ömer'in bu göreve en lâayık kişi olduğunu söyledi.⁴⁴

1.8.2. Hz. Ömer Dönemi

⁴² Mahmud Şakir, *Dört Halife Hulefa-i Raşidin*, çev. Ferit Aydın (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2011), 72.

⁴³ İbn Abdülber, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-aşhâb*, 3: 973.

⁴⁴ İhsan Atasoy vd., *Sahabiler Ansiklopedisi* (İstanbul: Nesil Yayınları, 2012), 117.

Hiz. Ebû Bekir, ölüm döşegindeyken Hiz. Osman'ı çağırmiş ve kendisinden sonra Hiz. Ömer'i halife olarak seçtiğini söyleyerek kayıt altına aldırmiştir. Vefatından sonra da müslümanlar bu karara itiraz etmemiş, Hiz. Ömer'in halifeliğine biat etmişlerdir. Talha b. Ubeydillâh da ilk biat edenlerdendir.⁴⁵

Hiz. Ömer döneminde gerçekleşen Kâdisiye savaşında(15/636)halife ordunun başında gitmek istediye de sahâbîler buna razı olmadı. Bunun üzerine Hiz. Ömer ordunun öncü komutanı olarak Talha b. Ubeydillâh'ı, ordunun sağ birliklerinin başına Abdurrahman b. Avf'ı, sol birliklerine de Zübeyr b. Avvâm'ı atadı. Komutan olarak seçilenler halifenin nezdinde çok değerli kimselerdi. Ancak halife, bu seçkin sahâbîlerden kendisini denetlemesini istemiş, valilik ya da dünyalık namına meşguliyet sağlayacak başka bir vazife vermemiştir.⁴⁶

Hiz. Ömer, ömrünün son demlerinde kendisinden sonra devlet başkanı olacak kişiyi seçmeleri için altı kişilik heyetten oluşan "Ashab-ışûra" yı belirlemiştir. Bu kişiler, Hiz. Osman, Hiz. Ali, Hiz. Talha, Hiz. Zübeyr, Hiz. Abdurrahman b. Avf ve Hiz. Sa'd b. Ebî Vakkas'tır. Bu kişilere halifeyi seçmeleri için üç günlük bir süre tanınmıştır. Ancak bu şûra oluşturulurken Talha b. Ubeydillâh Medine'de değildi. Bunun için Hiz. Ömer diğerlerine Talha'yı üç gün bekleyiniz şayet gelmezse vazifenizi icra etmekten geri durmayınız diye uyarıda bulunmuştur. Bunun haricinde orda bulunanlara şayet halife seçilirsenez akrabalarınıza iltimas yaparak onları iş başına getirmeyin. İnsanlar arasında ayırım yapmayın. Eğer sizde bölünme olmazsa halkta da bölünme olmaz diye nasihatlerde bulunmuştur. Sonunda istişare neticelenmiş orada bulunanlar haklarından feragat ederek Hiz. Osman'ı seçmişlerdir. Talha b. Ubeydillâh da sonradan gelince karara itiraz etmeyip herkes gibi o da Hiz. Osman'a biat etmiştir.⁴⁷

1.8.3. Hiz. Osman Dönemi

Talha b. Ubeydillâh, Hiz. Osman'a ilk biat edenlerden olup diğer halifeler devrinde olduğu gibi onun istişare heyetinde yer almıştır. Siyasi konularda fikrine danışılmış ve

⁴⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, 3: 200.

⁴⁶ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî Taberî, *Târîhu'r-Rusul Ve'l-Mülûk*, 2. Baskı, (Beyrut: Dâru't-Turâs, 1967), 3: 480,481.

⁴⁷ Şakir, *Dört Halife Hulefa-i Raşidin*, 271, 272.

kendisine bazı görevler verilmiştir. Talha b. Ubeydillâh, Hz. Aişe, Hz. Ali,Abdurahman b. Avf, Zübeyr b. Avvâm gibi bazı sahâbîler tayin ettiği valilerden ötürü Hz. Osman'ı, eleştirmişlerdir. Bunun üzerine valileri denetleme komisyonu oluşturulmuş ve Talha b. Ubeydillâh da bu komisyonda görev almıştır.⁴⁸

Hz. Osman, halifeliği döneminde kendisinden önceki halifelerin uzak durduğu bazı uygulamalarda bulundurmıştır. Ailesinden olan bazı kişilere devlet kadrosunda görevler vermiş, istişare heyetinde de seçkin sahâbîlerin yanı sıra akarabalarına da yer vermiştir.⁴⁹ Zikrettiğimiz bu sebeplerden ötürü bazı kesimler ayaklanarak Hz. Osman'ın evini muhasara altına almıştır. Mısırlılar Hz. Ali adına, Basralılar Talha adına, Kûfe'liler de Zübeyr adına sahte mektuplar yazarak halkı halifeye karşı kışkırtmaya çalışmışlardır. Bu sayılan grupların hepsi de adına mektup yazdıkları kişileri, halife olarak görmek istiyorlardı. Muhasara için geldiklerinde bu sahâbîleri ziyaret etmişler.Sahâbîler de onların gerçek niyetlerini öğrenince onlara kızıp geldikleri şehirlere geri dönmeleri konusunda ikna etmeye çalışmışlardır. Medine'den ayrıldıktan kısa bir süresonra tekrar bu sahâbîlerin yanlarına dönerek Hz. Osman'ın Medine'ye art niyetle gelenleri öldürüleceğine dair yazmış olduğu bir mektup bulduklarını söyleyip dönmekten vazgeçtiklerini bildirmişlerdir. Talha, muhalif gruplarla görüşüp onları ayaklanmadan vazgeçirmeye çalışmış bazı vakit namazlarında da halife yerine imamlık yapmıştır.Oğullarını halifeyi korumaları için görevlendirmiştir. Hz.Osman'ın şehadet haberini alınca Allah ona rahmet etsin,hakkı yerde kalmasın diyerek, ayaklananlara beddua etmiştir.⁵⁰

1.8.4. Hz. Ali Dönemi

Hz. Osman'ın katlinden sonra isyancılar, Medinelileri de sıkıştırarak boşalan halifelik makamına birisini seçmelerini istediler. Medineli'ler, Hz. Ali'nin evine giderek kendisini halife olarak görmek istediklerini bildirdiler. Hz. Ali ise, gelen bu teklifi kabul etmeyip halife seçiminin ancak, şurâ ile yapılabileceğini, Bedir savaşına katılan seçkin sahâbîlerin biatını almakla mümkün olacağını bildirdi. Olayların daha da kızışmasından endişe eden

⁴⁸ Mustafa Fayda, "Hulefâ-yi Raşidîn", *DİA* (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1998), 18: 330.

⁴⁹Tok, "Hz. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi Olaylarında Talha B. Ubeydullah", 57.

⁵⁰ Zehra Çakır, "Dört Halife Döneminde Talha B. Ubeydullah", *İstem Dergisi* 4/7 (2006): 182.

sahâbîler, bir daha ısrar edince Hz Ali, seçimin mescitte halka açık bir şekilde yapılması şartıyla halife adaylığını kabul etti. Mescitte bulunan Talha, Zübeyr ve Sa'd b. Ebî Vakkas dahil, sahabelerin çoğu onabiat etti.⁵¹ Talha b. Ubeydillâh, sakat olan elini Hz. Ali'nin elinin üstüne koyarak ilk biat eden oldu. Bunun üzerine orda bulunan Habib b. Züeyb, Allah için! İlk biat eden çolak bir el oldu. Bu emirlik hayırla tamamlanmaz demiştir.⁵² Hz. Ali'nin halifeliği döneminde Talha, Basra valiliğini, Zübeyr ise Kûfevaliliğini istemiş lakin Hz. Ali, onları daima istişare heyetinde fikirlerinden yararlandığı ve güç aldığı iki arkadaş olarak görmek istediğini belirtmiştir. Onlara, sizleri yanımda görmek isterim siz olmasaydınız bu görevi üstlenmezdim. Yanımdan giderseniz üzülürüm demiştir.⁵³

1.9. Cemel Vak'asındaki Rolü (36/656)

Hz. Ali'nin halife seçilmesinden birkaç ay sonra Talha ve Zübeyr, umre yapmak üzere Mekke'ye gitmek için halifeden izin istediler. Osralarda Hz. Ali'nin Şam'a vali olarak atadığı Sehl b. Huneyf halk tarafından uygun görülmemiş ve kendisine biat edilmemişti. Hz. Ali, onca fitne olayının yaşandığı bu dönemde özellikle bu iki sahâbîden destek beklediği için onların Mekke'ye gitmelerine dört ay boyunca izin vermemişti. Onlar, isteklerinde ısrarcı olunca Hz. Ali, sizler umre için Mekke'ye gitme niyetinde değil de başka amaçlar için Basra'ya ya da Şam'a gitme derdindediniz demişti. Onlar ise, Mekke'ye gideceklerinedairyemin etmişlerdir.⁵⁴

Talha ve Zübeyr'in Mekke'ye doğru yola çıkmalarının asıl amaçlarının ne olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Genellikle, Hz. Osman'ın katillerini bulup, onları öldürme amacıyla yola çıktıkları söylene de ancak kâdı Ebû Bekr'e göre asıl maksatlarının, çalkalanan müslüman coğrafyasının birliğini sağlamak olduğunu,

⁵¹ Abdulhalik Bakır, "İdari Ve İktisadi Yönden Hz. Ali Dönemi" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1990), 14.

⁵² Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmûri, (Beyrut: Daru'l Kitabü'l Arabi, 1997), 2: 554.

⁵³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 2: 558.

⁵⁴ Çakır, "Dört Halife Döneminde Talha B. Ubeydullah", 188.

onların birbirlerine Nisa Suresi'nin 114. âyetini okuduklarını ve bunun gereği olarak da insanların arasını düzeltme amacıyla yola çıktıklarını söylemiştir.⁵⁵

Talha ve Zübeyr ilk olarak Şam'a gitmek için yola çıkmış, fakat yolda karşılaştıkları Abdullah b. Âmir onları fikirlerinden caydırarak Basra'ya gitmeye ikna etmiştir. Yolda karşılaştıkları Hz. Aişe ve Ümeyye Oğulları arasında bir antlaşmaya vararak Hz. Osman'ın katillerini bulmak için Basra'ya gitme kararına geldiler. Cemel Vak'ası'nın sebepleri asırlardır araştırılmış ve şu farklı sebepler öne sürülmüştür: Müslüman kardeşleri birbirine düşüren Abdullah b. Sebe'nin fitnesi, Hz. Ali'nin aceleci bir şekilde valileri görevlerinden azlederek yerine adamlarını atması, Ümeyye oğullarının hilafet hırslarından ötürü Talha, Zübeyr ve Hz. Aişe gibi seçkin sahâbîleri siyasetlerine alet edip hilafet makamını ele geçirmeye çalışmaları şeklinde sıralanmıştır. Hz. Osman, halife seçildikten sonra Ebû Süfyan Ümeyye Oğullarına hitaben, "Hilefet bizim hakkımızdır. Onu top oynarcasına birbirinize devredin." demiştir. Yine Hz. Osman dönemindeki fitne olaylarında Muâviye, şayet Hz. Osman'a bir şey olursa içlerinde Ali, Ammâr b. Yasir, Talha, Zübeyr, Abdurrahman b. Avf'ın da bulunduğu sahâbîlerin isimlerini zikrederek Şam'daki yüz bin kişilik ordusunun gelip herkesi öldüreceğini söylemiştir. Ayrıca Muâviye, Talha ve Zübeyr'e, Hz. Ali'ye karşı ayaklanmaları için mektuplar göndermiştir. Ümeyye oğullarının bu konuşmaları Cemel vak'asının sebebi olarak yazdığımız sonmaddeye delil olarak gösterilmiştir.⁵⁶

Hız. Ali, bir grubun Basra'ya gittiği haberini alınca hemen onlardan önce Basra'ya varıp Cemel ashabını geri dönmek için ikna etmeyi amaçladı. Şayet kendisini dinlemezlerse onlarla çarpışma niyetindeydi. Hız. Ali, Sa'lebiye denilen yere geldiğinde Basra valisi Osman b. Ahnef'in hapse atıldığını ve yetmiş adamının Talha ve Zübeyr'le gelen grup tarafından öldürüldüğü haberini alınca çok üzüldü. Kendilerine askeri destek sağlamak amacıyla Kûfe'ye üç defa elçi gönderip takviye güç sağladı. Hız. Ali, müslüman kanının dökülmesini önlemek amacıyla Ka'ka' b. Amr'ı, Basra'ya Hız. Aişe, Talha ve Zübeyr'le görüşmesi için gönderdi. Şayet uzlaşıp kendisine yardım ederlerse, Hız. Osman'ın katillerini bulacağını onlara bildirmesini istedi. Ka'ka' b. Amr onlarla görüşürken, şimdiden altı yüz

⁵⁵ Muhammed Salih Ekinci, *Tarihte Metod ve Tarihi Tetkikler Işığında Sahâbe Dönemi*, çev. Mehmed Ecir Eşiyok (Konya: Mikro dizgi, t.y.), 234.

⁵⁶ Bakır, "İdari Ve İktisadi Yönden Hız. Ali Dönemi", 18-19.

müslümanın ölümüne sebep olduklarını, olayların daha da büyümemesi için halifeye destek olmalarını anlattı. Onlar da, şayet Hz. Ali söylediklerini yaparsa davanın sulh ile sonuçlanacağını bildirdiler.⁵⁷

Talha ve Zübeyr Hz. Ali ile hem yüz yüze konuşmuş hem de elçiler göndererek mektuplaşmıştı. Yaptıklarından ötürü pişman olmuşlardı. Ancak Cemel ashabının yanındaki otuz bin kişiyi ve Hz. Ali'nin yanındaki yirmi bin kişiyi zabt etmek mümkün olmamıştı. Ya'kûbi, Mes'ûdi, İbn A'sem ve İbn Kuteybe gibi tarihçiler; savaşı ilk olarak Cemel ashabının başlattığını söylemişlerdir. İbn Kesir, Taberi ve İbnü'l Esir gibi tarihçiler ise fitneci gruptan olan İbn Sebe'nin ortamı kızıştırmasıyla savaşın başladığını ifade etmişlerdir.⁵⁸

İbn Sebe ve arkadaşları toplanarak iki tarafı birbirine düşürme planları yapmışlardır. Sulh konuşmalarından sonraki gün Talha ve Zübeyr, Basra'luların kılıçlarını çektiklerini görünce onlara telaşlarının sebebini sormuşlar. Cevap olarak da geceleyin Kufe'lilerin kendilerine saldırdıklarını öğrenmişlerdi. İbn Sebe grubundan biri de Hz. Ali'nin yanına gidip Talha ve Zübeyr'in adamlarının kendilerine saldırdıklarını söyleyerek savaşın başlamasına sebep olmuşlardır.⁵⁹

Cemel Vak'ası'nın sonunda tarihi kaynaklarda geçen rakamlara göre aralarında Talha'nın da yer aldığı Basra ordusundan on bin kişi, Hz. Ali'nin ordusundan ise beş bin kişinin şehid olduğu rivâyet edilmiştir.⁶⁰

1.10. Vefatı

Cemel Vak'asında savaş başladıktan sonra Zübeyr b. Avvâm namaz kılmak üzere ayrılmış namazını eda ederken Amr b. Cürmüz tarafından şehit edilmiştir. Talha b. Ubeydillâh onun vefat haberini alınca çok üzülmüştü. Savaş meydanını terk etmeye çalışırken Mervân b. Hakem tarafından zehirli bir mızrak atılarak ayağından vurulmuştu. Yaralı bir halde savaş meydanından uzaklaşırken tanımadığı bir süvariyle karşılaşmış ve ona hangi taraftan olduğunu sormuştu. Süvari de Hz. Ali'nin tarafında olduğunu söylemişti.

⁵⁷ Erol Yaprakdal, "Cemel Vak'ası" (Yüksek Lisans, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2016), 135- 152.

⁵⁸ Yaprakdal, "Cemel Vak'ası", 170.

⁵⁹ İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, 2: 599.

⁶⁰ Şakir, *Dört Halife Hulefa-i Raşidin*, 376.

Talha, suvariye elini uzatmasını söylemişve Hz. Ali'nin adınaona biat etmişti. Biatından dönen biri olarak ölmek istemediğini söylemiştir. Talha, adama kendini tanıttıktan sonra, suvari derhal gidip Hz. Ali'ye başından geçenleri anlatmıştır. Hz. Ali ve oğlu Hasan, süvarinin tarif ettiği yere vardıklarında Talha'yı şehid olmuş bir vaziyette görmüşlerdir.⁶¹

Mervân b. Hakem, savaşın başından beri Talha b. Ubeydillâh ile aynı tarafta yer almasına rağmen onu öldürmüştür⁶². Çünkü Mervan'a göre, Hz. Osman muhasara altındayken Talha ona gereken desteği sağlamamış ve Hz. Osman'ı ömrünün son demlerinde ciddi eleştirilere tabitutmuştur. Bundan ötürü Mervân, Hz. Osman'ın şehid olmasında Talha'nın da sorumlu olduğu düşündüğünden dolayı onu öldürmüştür. Kaynaklarda Mervân'ın Talha'ya ok atarken: "Bu Osman'a olan yardımımıdır", dediği rivâyet edilmiştir. Talha b. Ubeydillâh, 656 yılında vefat etmiştir. Kaç yaşında vefat ettiğine dair farklı görüşler vardır: Altmış, altmış iki ve altmış dört⁶³şeklindefarklı bilgiler mevcuttur.⁶⁴

1.11. Şîi Kaynaklarda Talha b. Ubeydillâh

Talha b. Ubeydillâh'ın Cemel Vak'ası'nda aktif rol alması özellikle Şîi müelliflerin ağır hakaretlerine maruz kalmasına sebep olmuştur. Bu başlık altında Şîi alimlerin sahâbîlere bakışı çerçevesinde özellikle Talha b. Ubeydillâh hakkındaki görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk üç halife ve Talha b. Ubeydillâh'a yapılan ağır ithamlar Şîi müelliflerce âyetlerin tefsirinedahi konu olmuştur.

Şîi /İsmâîli mezhebinden Ca'fer b. Mansûr el-Yemenî (ö. 360/970) "Bunlara kendilerinden öncekilerin, Nûh, Âd ve Semûd toplumlarının, İbrâhim'in kavminin, Medyen halkının ve yıkılıp giden beldeler ahalisinin haberleri gelmemiş miydi? Onlara peygamberleri apaçık delillerle geldiler. Demek ki Allah onlara zulmetmiş değildi, asıl

⁶¹ Yıldırım, *Şehidü'l-Hayy Talha b. Ubeydullah*, 119, 120.

⁶² Hâkim, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, 3: 418.

⁶³ Hâkim, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, 3: 417.

⁶⁴ Çakır, "Dört Halife Döneminde Talha B. Ubeydullah", 199, 201.

onlar kendilerine zulmetmişlerdi.”(Tevbe/70.) âyetini şöyle yorumlamıştır: Bu âyetteki, Âd, Semûd, İbrâhim ve Nûh’un kavimleri sırasıyla;Ebû Bekr, Ömer, Osman ve Talha’dır.⁶⁵

Öte yandan “Şayet antlaşma yaptıktan sonra yeminlerini bozarlar ve dininizi karalamaya kalkıştırlarsa, siz de küfrün elebaşlarıyla vuruşun; çünkü onların yeminleri yok sayılır. Belki vazgeçerler.”Tevbe Sure’sinin 12.âyetiyle İlgili olarak Muhammed Hüseyin Tabâtabâî,(ö. 1401/1981)Cafer-i Sâdık’a nispet edilen bir rivâyette, bu âyetteki küfrün elebaşlarından (önderlerinden) maksadın Talha ve Zübeyr’in olduğu naklolunmuştur.⁶⁶

Küleynî’nin (ö. 329/941) “*el-Kâfi*” adlı kitabında ve başka Şîî hadis kaynaklarında ilk üç halife başta olmak üzere sahâbîlere hakaret ve lânet eden,hatta onların kâfir olduklarını bildiren rivâyetler geçmektedir. Şîî’lerin ilk üç halifeye ve Hz. Ali’nin yanında yer almayan sahâbîlere bakış farklı olsa da Hz. Peygamber’in sözüne riâyet etmedikleri ve Hz. Ali’nin hakkını yiyerek hilâfet makamını çaldıklarında ise hepsi aynı fikre sahiptirler.Bu görüş, Şîa’nın temel ilkelerindedir.⁶⁷

Bir diğer Şîî bilgin Şerîf er-Radî(ö. 406/1015) her ne kadar sahâbîleri aşırı eleştirmemekle bilirse de Hz. Aişe’yi temkinli ifadelerle eleştirmiştir. Talha, Zübeyr ve ilk üç halife onuneleştirilerinden de kurtulamamıştır.⁶⁸

---

⁶⁵ Mahmut Demir, “*Fezâilu’s-Sahâbe Rivayetleri Bağlamında Şîî-Sünnî İhtilafının Sünnî Hadis Rivayetine Yansımaları*” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2010), 144, 605 no’lu dipnot.

⁶⁶ Demir, “*Fezâilu’s-Sahâbe Rivayetleri Bağlamında Şîî-Sünnî İhtilafı*” 107, 654 no’lu dipnot.

⁶⁷ Bekir Kuzudişli, “Küleynî’nin el-Kâfi’inde Ravza Bölümü ve Etrafındaki Tartışmalar”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 39 (2018): 154.

⁶⁸ Hikmet Gültekin, “Nehcü’l-Belâğa’ya Yöneltilen Eleştiriler ve Hadis İlmi Açısından Değeri”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/5 (2016): 113.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TALHA B. UBEYDİLLÂH'IN RİVAYETLERİ

2.1. Ahkâm Bildiren Rivâyetler

Ahkâm hadisleri (ahâdîsü'l-ahkâm) tamlaması, ahkâm ve hadis kelimelerinden oluşarak birtakım fikhî hükümler barındıran hadisler için kullanılan bir tabirdir. Klasik eserlerde bu kavramla ilgili herhangi bir tanıma rastlanılmamaktadır. Ancak günümüzde bu türden hadisler bazı akademik çalışmalara konu olmuştur.⁶⁹ Çalışmamızdaki rivâyetlerin çoğu bu konuda olduğu için ahkâm bildiren rivâyetleri ayrı bir başlık altında toplama ihtiyacımız hâsıl olmuştur.

Bu başlıkta Talha b. Ubeydillâh'tan nakledilen emir ve yasak içeren yâni hüküm bildiren rivâyetlerle alınmıştır. Bu başlık altında 16 rivâyet mevcuttur. Bu rivâyetlerin içeriği şu şekildedir: Namazda sütre edinmek, şehirli'nin köylü adına bir şeyler satması, ihramlı birinin avlanan kuşu yemesinin hükmü, hac ve umre, yaban eşeğinin yenilmesinin hükmü, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mirası, insan öldürmeye cevaz verilen durumlar, Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen namazı, atlı ve yaya'nın ganimetteki payları, sebzelerin zekatı, zekatın vaktinden önce ödenmesi, yüzü dağlamak ve damgalamak, peygamber adına yalan söylemenin günahı, deve ve koyunun etinin ve sütünü yenilip içilmesinin abdesti bozma durumu, kendi kavminden biriyle evlenenin durumu, kişinin kendisini istemeyen cemaate imâm olması gibi konular işlenmiştir.

2.1.1. Namazda Sütre Edinmek

Sütre, kelime olarak “örtmek ve gizlemek” anlamındaki “setr” kökünden türeyen “örtü, perde, arkasına gizlenen ağaç vb. şey” anlamlarına gelmektedir. Fıkıh terimi olarak namaz kılacak kişinin önünden geçilmesine engel olmak için önüne koyduğu veya bu amaçla yöneldiği engeli ifade eder. Resûlullah (s.a.v) namaz kılan kişinin önüne sütre koymasını emretmiş ama bazen de namazlarını sütresiz kıldığı da olmuştur. Resûlullah'ın

---

⁶⁹ Selahattin Yıldırım, *Ahkâm Hadislerini Yorum Metodu-İbn Dakiki'l-İd Örneği* (İstanbul: Çıra, 2018), 235.

(s.a.v)uygulamalarına baktığımızda burdaki emrin vücûb anlamında olmadığı anlaşılmalıdır.⁷⁰ Sütire emriyle ilgili Talha b. Ubeydillâh'tan gelen rivâyet ise şöyledir:

1- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَفُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ - قَالَ يَحْيَى: أَخْبَرَنَا، وَقَالَ الْأَخْرَان: - حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكِ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

Mûsâ b. Talha, babasından rivâyet ettiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Biriniz önüne semerin arka kaşı gibi yükseklikte bir şey koyduğu vakit namazını kılın; sütire edindiği şeyin önünden geçenlere aldırış etmesin.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu hadisi, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

Müslim, bu hadisi “Namaz Kılanın Sütresi Babı” altında zikretmiş ve Yahyâ b. Yahyâ, Kuteybe b. Saîd ve Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivâyet etmiştir. Yahyâ kıraât yoluyla, diğer ikisi de semâ' yoluyla Ebûl-Ahvas'tano, Simâk'tano, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.⁷¹

Ebû Dâvûd, Talha b. Ubeydillâh'ın bu hadisini “Namaz Kılanın Sütresi Babı” altında Muhammed b. Kesir el-Abdî'den, o da İsrâîl'den, o da Simâk'tan rivâyet etmiştir. Ebû Dâvûd'un senedi Müslim'in senediyle Simâk'ta tabirleşmektedir.⁷²

Hadisin Ebû Dâvûd'daki lafzı ise إِذَا جَعَلْتَ بَيْنَ يَدَيْكَ مِثْلَ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ، فَلَا يَضُرُّكَ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْكَ şeklindedir.

Tirmizî bu hadisi iki râviden; Kuteybe ve Hennâd'dan, o ikisi de Ebûl-Ahvas'tan rivâyet etmişlerdir. Tirmizî'nin senedi Müslim'in senediyle Ebûl-Ahvas'ta tabirleşmektedir. Tirmizî, bu konuda Ebû Hureyre, Sehl b. Ebî Hasmete, İbn Ömer, Sebret b. Ma'bed, Ebû Cuhayfe ve Hz. Aişe'den gelen rivâyetlerin de yer aldığı ve Talha b. Ubeydillâh'tan gelen bu rivâyetin hasen-sahîh olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra ilim ehlinin bu rivâyetin hükmü ile amel ettiğini ve imamın sütresinin cemaat için de yeterli

⁷⁰ Hasan Güleç, “Sütire”, *DİA* (İstanbul, 2010), 38: 180,181.

⁷¹ Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî Müslim, *el-Câmi'u's-sahîh*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beirut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 1991) “Salât”, 499, ayrıca bkz., “Salât”, 500, 511.

⁷² Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdzî Ebû Dâvûd, *es-Sünen'i Ebû Dâvûd*, nşr. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd (Beirut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2011) “Salât”, 2.

olduğunosöylediklerini bildirmişdir.⁷³ Hadisin Tirmizî'deki lafzı ise «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ»
«مِثْلُ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِي مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

Nesâî, sütre ile ilgili hadisi “Kıble” babında Abbâs bin Muhammed ed-Devri'den o, Abdullah b. Yezid'den o, Hayve b. Şüreyh'ten o, Ebü'l-Esved'den o, Urve'den o da Aişe'den rivâyet etmiştir. Nesâî'nin rivâyet ettiği hadisin senedi gibi metin kısmı da farklıdır ve Talha b. Ubeydullah'tan gelmemektedir. Nesâî'de geçen rivâyete göre Tebuk gazvesinde Resûlullah'a (s.av.) namaz kılanın edineceği sütre sorulmuş, o da «مِثْلُ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ» demiştir. Görüldüğü üzere Nesâî'de geçen senedin sahâbe râvîsi Hz. Aişe'dir ve diğer râvîleri de farklıdır.⁷⁴

İbn Mâce, bu hadisi Muhammed b. Abdullah b. Nümejr'den o, Ömer b. Ubeyd'den o da Simak'tan rivâyet etmiştir. İbn Mâce'nin senedi Müslim'in senediyle Simak'ta birleşmektedir.⁷⁵

Müsned'de geçen rivâyette ise Ahmed b. Hanbel, Ömer b. Ubeyd'den, o Zaide'den, o da Simak'tan rivâyet etmiştir. Müsned'in senedi Müslim'in senediyle Simak'ta birleşmektedir. Ahmed b. Hanbel bu rivayetin isnadı için hasen demiştir.⁷⁶

Hadis hasen olup râvîlerinden ise Simâk b. Harb hariç diğerleri şeyhayn'ın şartlarına göre sika'dır.⁷⁷

İsnad Şeması

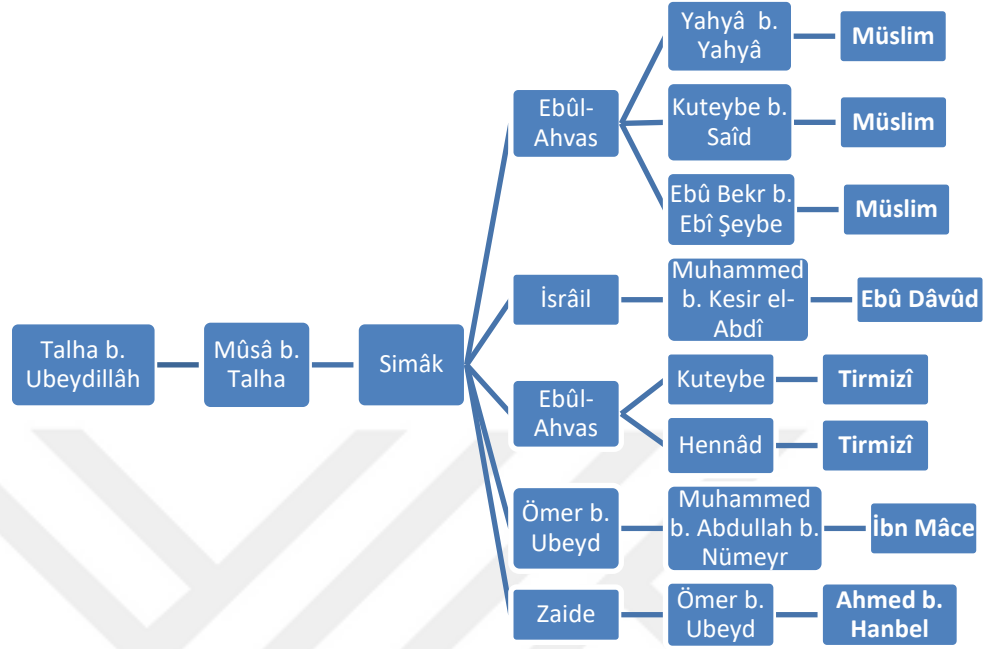
⁷³ Ebü İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *el-Câmiu's-sahîh*, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir v.dğr., 2. Bs (Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1975)“Salât”, 250 .

⁷⁴ Ebü Abdîrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünen*, nşr. Abdülfettâh Ebü Gudde, 2. Baskı (Halep: Mektebetül Matbaatil İslâmiyye, 1986)“Kıble”, 4.

⁷⁵ Ebü Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, *es-Sünen*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1953)“İkametü's-salât”, 36, ayrıca bkz. “İkametü's-salât”, 38.

⁷⁶ Ebü Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, nşr. Şuayb el-Arnaûd (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001)3:15 ayrıca bkz. 3: 11 ; 3: 18.

⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3 :15, (2 no'lu dpn).

Râvilerin Cerh⁷⁸ ve Ta'dîl⁷⁹ Açısından Değerlendirilmesi

Mûsâ b. Talha (ö. 104/722): Tabiînden olup Kureyşlidir. Künyesi Ebû İsa Ebû Muhammed el-Medenî'dir. İbn Hibbân, onu sika râviler arasında zikrederek, Kûfe'ye yerleşip orada vefat ettiğini bildirmiştir.⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, onun için "leyse bihî be's" (onda bir beis yoktur) demiştir. İclî ise onu sika bir râvi olarak değerlendirmiştir.⁸¹ Kütüb-i sitte müelliflerinin nakilde bulunduğu râvilerden birisidir.

Simâk b. Harb (ö. 123/741): Tam adı: Ebû'l-Muğîre Simâk b. Harb b. Evs ez-Zühîlî el-Bekrî'dir. Ebû Hâtim er-Râzî ve Yahyâ b. Maîn, onun sadûk ve sika olduğunu söylemişlerdir. Şu'be, Süfyân es-Sevrî ve İbnü'l-Mübârek ise onun zayıf olduğunu ifade etmişlerdir. Nesâî, "Leyse bihî be'sun" (O'nda hiçbir beis yoktur, ta'dilin üçüncü

⁷⁸ **Cerh:** Râviyi, adalet ve zabt sıfatlarının birini veya her ikisini tam olarak taşımadığını söyleyerek tenkid etmektir. Bunun sonucunda rivayet değer bulur, ya kabul edilir ya da reddedilir. Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 9. Baskı (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016), 48.

⁷⁹ **Ta'dîl:** Râvinin adalet ve zabt sıfatlarını taşıdığını güvenilir biri olduğunu belirtme ve buna hükmetme. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 299.

⁸⁰ Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî İbn Hibbân, *es-Sikat* (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmâniyye, 1973), 5: 401.

⁸¹ Yusuf b. Abdurrahman el-Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1980), 29: 84.

mertebesindedir) demiştir. Abdurrahman b. Hirâş ise onu “Leyyin”⁸² olarak değerlendirmiştir. Simâkb. Harb, seksen tane sahâbîyle görüştüğünü bildirmiştir.⁸³

Ebûl-Ahvas(ö.179/795):Tam adı:Selâm b. Selîm el-Hanefî Ebu'l-Ehvas el-Kûfî'dir. Abdurrahman b. Mehdî,Ebûl-Ahvas için “O, Şureyk'ten daha sağlamdır” demiştir. Ebû Zer'a ve Nesâî'ye göre “sika”dır.⁸⁴ Ayrıca, Ebû Bekir b. Hayseme, İbn Maîn ve İbn Hacer, Ebu'l-Ehvas için “Sika ve Mutkîn”⁸⁵ nitelemesinde bulunmuşlardır. İbn Hibban, Ebu'l-Ehvas için “O, rivâyet konusunda en sağlam ravilerden birisidir” demiştir.⁸⁶

İsrâîl(ö. 160/777):Tam adı,Ebû Yûsuf İsrâîl b. Yûnus b. Ebî İshâk Amr es-Sebî'dir. Ahmed b. Hanbel, İsrâîl için“sika” diyerek hafızasının kuvvetliliği kendisini hayrete düşürdüğünü bildirmiştir. Ebû'l-Hasan el-İclî ve Ebû Hâtim er-Râzî de Sebî'nin sika ve sadûk⁸⁷ olduğunu ifade eder.Nesâî onun için,“leyse bihî be's” tabirini kullanmıştır.⁸⁸

Ömer b. Ubeyd(ö. 185/801):Tam adı, Ömer b. Ubeyd b. Ebî Umeyye el-Kûfî et-Tanâfîsî'dir.İbnEbûHâtimonun için ta'dilin ikinci mertebesinde olanlar için kullandığı mahalluhu's-sıdk (sıdk makamında) ifadesini kullanmıştır.Zehebî'de onun için sika demiştir.⁸⁹

Zâide(ö. 161/777): Tam adı: Ebû's-Salt Zâide b. Kudâme es-Sekafî'dir. Ebû Zür'a ve er-Râzî onu sadûk ve ilim ehli olarak değerlendirmiş, Ebû Hâtim ise sika ve sünnete çok bağlı biriolarak nitelemiştir. Nesâî ve Ebû'l-Hasan el-İclî de sika râviler içerisinde saymışlardır.⁹⁰

Sütire koymanın hikmeti, namaz kılanın önünden geçecek herhangi bir şeye mâni olmaktır. Aynı zamanda namaz kılanın gözünün sütrenin ötesine kaymasına engel olmakta

⁸² **Leyyin**: Zehebî, Irâkî ve Sehâvî'ye göre Leyse bi-Umde manasındadır, yani cerhin son mertebesi olup, böyle bir râvinin rivayeti başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak yani i'tibâr için alınır. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 164.

⁸³ Şemsu'd-dîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, nşr. Şuayb el-Arnaûd (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985), 5: 247.

⁸⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 8: 281.

⁸⁵ **Mutkîn**: Ciddi davranan işini sağlam tutan, güvenilir râvi demektir, Sehâvî'ye göre ta'dilin 4. Mertebe siğasıdır. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 237.

⁸⁶ Süleyman Altuntaş, “Kıyâmet Alâmetleri (On Alâmeti Bir Arada Zikreden Rivayetlerin Tahlili)” (Yüksek Lisans,Ankara, Ankara Üniversitesi, 2007), 45.

⁸⁷ **Sadûk**: Zehebî ve Irâkî'ye göre ta'dilin 3. Mertebesidir. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 261.

⁸⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fi esmâi'r-ricâl*, 2: 515-520.

⁸⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 8: 337.

⁹⁰ Hayati Yılmaz, “Zâide b. Kudâme”, *DİA* (İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi, 2013), 44: 103.

ve namazdaki huşû ve huzurun kaybolmasını önlemektir. Musalliye, önünden geçen bir kimsenin verebileceği zarar huşûyu dağıtarak sevabın azalmasına sebep olmaktadır.⁹¹

Semerin arka kaşının mâhiyeti hakkında farklı görüşler vardır; bazıları bir arşın uzunluğu kadar demişlerse de meşhur olan görüş 2/3'si kadar olduğudur. Nevevî , “Şafilere göre sütre'nin kalınlığı hakkında bir ölçüt yoktur. Kalını da incesi de kâfidir.” demiştir. Hanbeliler de bu görüştedir. Hanefilere göre sütün kalınlığı parmak kadar, Malikilere göre ise sütre bir mızrak kadar olmalıdır.⁹²

2.1.2. Şehirlinin Köylü Namına Satış Yapmasının Yasaklanması

2- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ سَالِمِ الْمَكِّيِّ أَنَّ أَعْرَابِيًّا حَدَّثَهُ أَنَّهُ قَدِمَ بِحَلُوبَةٍ لَهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَزَلَ عَلَى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ وَلَكِنْ أَذْهَبَ إِلَى السُّوقِ فَانظُرْ مَنْ يُبَايِعُكَ فَسَاورِني حَتَّى أَمْرَكَ أَوْ أَنْهَكَ.

Sâlim el-Mekkî'nin bir bedevîden haber verdiğine göre, bu kişi Resûlullah(s.a.v.) zamanında sağmal devesini satması için Talha b. Ubeydillâh'a uğradı. Talha ise ona Resûlullah'ın (s.a.v.) “Şehirlilerin, bedevînin malını onun namına satmasını yasakladı; ama sen çarşıya git, satın almak isteyenlere bak, (sonra gel) bana danış. Ben sana verilen fiyata göre sat veya satma derim” dedi.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti, Ebû Dâvûd, Müslim, Nesâî, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

Ebû Dâvûd, Mûsâ b. İsmail'den o, Hemmâd'tan o, Muhammed b. İshâk'tan o, Sâlim el-Mekkî'den o bir Bedevi'den o da, Talha b. Ubeydillâh'tan işiterek rivâyet etmiştir.⁹³

Müsned senedi ise şöyledir; Ahmed b. Hanbel, Ya'kûb'dan o, babasından o, İbn İshâk'tan o, Sâlim b. Ebî Ümeyye en-Nadr'dan o da Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.⁹⁴

⁹¹ Ebû't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî el-Azîmâbâdî, 'Avnü'l-ma'bûd, 2. Baskı (Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmîye, 1994)2: 269.

⁹² İbn Mâce, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, çev. Haydar Hatiboğlu (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2012)3: 222, 223.

⁹³ Ebû Dâvûd, “Büyü' (İcâre)”, 11.

⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3: 22.

Müslim; Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Amr, En-Nâkıd ve Züheyr bin Harb'den o, Süfyan'dan o; ez-Zührî'den o, Said bin el-Müseyyeb'den o da Ebî Hüreyre'den rivâyet etmiştir.⁹⁵

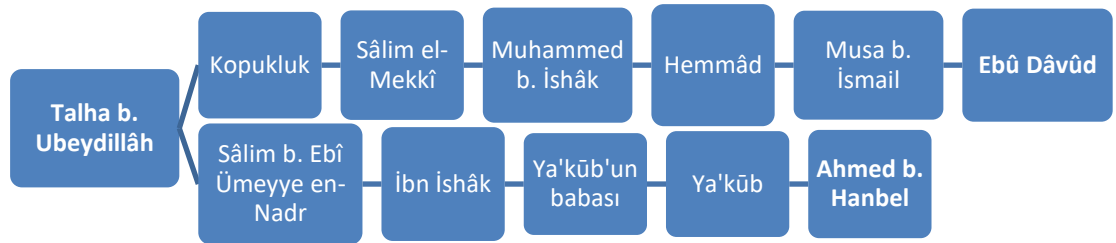
Nesâî rivâyetinde; o, Muhammed bin Beşşâr'dan o, Muhammed bin ez-Zibr'den o, Yûnus b. Ubeyd'den o, el-Hasan'dan o da Enes'ten nakletmiştir.⁹⁶

İbn Mâce senedinde ise; Müslim'in senedinden farklı olarak râvi zincirinin sonunda üç râvi değil de sadece bir râviden yani Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den işitmesidir.⁹⁷

Müslim'de hadis şu bâb başlığında zikredilmiştir: Şehirli'nin köylü adını satış yapmasının haram oluşu babı. Bu bab'ta dört hadis mevcuttur, sonra ki 1521. Hadiste râvi (Tâvûs) İbni Abbâs'a “bedevi nâmına” ibaresinden mâna olarak kastın ne olduğunu sordum o; bedevi adına simsarlık yapmasın cevabını verdi, demiştir.⁹⁸ Nesâî'nin metninde yasaklama cümlesinden sonra **وَإِنْ كَانَ أَبَاهُ أَوْ أَخَاهُ** ifadesi fazla olarak geçmektedir. İbn Mâce konuyla ilgili hadisleri **بَابُ النَّهْيِ أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ** bu bâb başlığı altında üç hadis olarak toplamıştır.

Hadisin isnadı hasendir, ibn İshâk'tan kasıt Muhammed'dir, kendisi sâduk olup hadisi hasendir, diğer râvilerin ise sika'dır.⁹⁹

İsnad Şeması

Râvilerin Cerhve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Sâlim b. Ebî Ümeyye(ö. 129/ 747):Tam adı: Sâlim b. Ebî Ümeyye et-Temîmî Ebû en-Nadr el-Medenî'dir. Ahmed, İbn Maîn, İclî ve Nesâî, Ebû en-Nadr için sika

⁹⁵ Müslim, “Büyû’ ”, 1520.

⁹⁶ Nesâî, “Büyû’ ”, 17.

⁹⁷ İbn Mâce, “Ticârât”, 15.

⁹⁸ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, *el-Minhâc fî şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*, 2.Baskı (Beyrut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 1972), 10: 164.

⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 23, (1 no'lu dnpn).

demişlerdir.İclî, onun için“Racülün sâlih” demiştir.İbnEbûHâtime*l-Merâsî*ladlı eserindeEbû en-Nadr’ın mürsel rivâyette bulunduğunu babasından işittiğini bildirmiştir.Ebû en-Nadr, halife Mervân b. Muhammed zamanında vefat etmiştir.¹⁰⁰

İbn İshâk (ö. 151/768):Tam adı, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî’dir. İbn İshak hakkında İmâm Mâlik,“deccâllerden bir deccâl” şeklinde cerh ifadesini kullanmıştır. Buhârî ise bazı muhaddislerin onun için söylemiş oldukları ta’dîl lafızlarını bildirerek İbn İshak’tan ta’lik ve mütâbaat şeklinderivâyette bulunmuştur. Burdan da anlaşılacağı üzere Buhârî, İbn İshak hakkında bazı ta’dîl ifadeleri kullansa da ondan asıl rivâyetlerde bulunmamıştır.İbn İshak’ın tedlis gibi bazı eleştirilere maruz kalmasıBuhârî’nin ondan asıl rivâyetlerde bulunmamasının sebebiolarak gösterilebilir.¹⁰¹Yahyâ b. Maîn onun için لیس به بأس ifadesini kullanmış Nesâî’ de onun için “Leyse bil kaviy”¹⁰²değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁰³

Hattâbî, konuyla ilgili olarak: “Bu yasağın, şehirlinin köylü’nün malını o an ki değeriyle satmayıp, bekletmesi ile alâkalıdır. Simsar olmasa, bedevi, malını, satmak için getirdiği zamanın fiyatlarına göre satacak ve bundan da bütün halk yararlanacaktır. Bunun aksine, simsar bedeviye gelerek, sen malını burda beklet diyerek, fiyatların artmasını fırsat kollayıp onun adına satmasına cevaz yoktur.Bu yasağın sadece kıtlık zamanında geçerli olduğunu bildirenler de vardır, bunlara göre şehirde bilinen herhangi bir sıkıntı yoksa simsarin köylü adına satış yapmasında herhangi bir beis yoktur.”¹⁰⁴

2.1.3. Muhrim’in Kuş Eti Yemesi

İhram, kelime olarak “haram kılmak’ olup “h-r-m” kökünden türemiştir. Terim olarak ise, hac veya umre ibadetinin gereği olarak bazı şeylerin yasaklanması demektir. Her ibadetin kendine has şartları olduğu gibi hac ibadetinde de sakınılması gereken bazı ihram

¹⁰⁰ Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb* (Hindistan: Matbaatü Dâiret'îl-Meârif, 1906), 3: 431.

¹⁰¹ Mustafa Taş, “*Buhârî'nin Cerh-Ta'dîl Metodu*” (Doktora Tezi, Rize, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, 2016), 303.

¹⁰² **Leyse bil kaviy:** Bu râvilerin rivayetleri de tıpkı cerh’in birinci mertebesindekiler (“leyyinu'l-hadîs”) ki gibi değerlendirilir, ancak sıralama olarak birden sonra gelmektedir. Fikret Özçelik, “*İbn Ebî Hâtim Er-Râzî Ve Cerh Ve Ta'dîl'deki Metodu*” (Doktora Tezi, Diyarbakır, Dicle Üniversitesi, 2017), 256.

¹⁰³ el-Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 24: 424.

¹⁰⁴ Hattâbî, *Me'âlimü's Sünen*, 3: 110.

yasakları mevcuttur. Bu yasaklardan bazıları mezhep imamaları arasında ihtilafli olmakla beraber şunlardır: Rafes (cinsel ilişki yasağı), füsûk (günah sayılan işlerden kaçınma), cidâl (kavga yasağı), tıraş yasağı, av yasağı, dikişli elbise giyme yasağı, koku sürünme yasağı, tırnak kesme yasağı, evlenme ve evlendirme yasağıdır.¹⁰⁵ Talha b. Ubeydillâh'ın avlanmaya dair rivâyet ise şöyledir:

3- "حَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُثْمَانَ النَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا مَعَ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ وَنَحْنُ حُرْمٌ فَأَهْدِيَ لَهُ طَيْرٌ، وَطَلْحَةُ رَاقِدٌ، فَمِنَّا مَنْ أَكَلَ، وَمِنَّا مَنْ تَوَرَّعَ، فَلَمَّا اسْتَيْقِظَ طَلْحَةُ وَفَقَّ مِنْ أَكْلِهِ، وَقَالَ: أَكَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ"

Muaz b. Abdurrahman et-Teymî (r.a.), babasından naklederek şöyle dedi: “Talha b. Ubeydillâh ile beraberdim ve hepimiz ihramdaydık. Talha uyurken ona bir kuş hediye getirildi, bu kuşun etinden oradakilerden bir kısmı yedi bir kısmı yemek istemedi. Bu sırada Talha uyandı ve yenebileceğini belirterek, Resûlullah (s.a.v.) ile beraber yemiştik” dedi.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti, Müslim, Nesâî, Dârimî ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

Müslim; Zühayr bin Harb'ten o, Yahyâ b. Saîd'den o, İbn Cüreyc'ten o, Muhammed b. el-Münkedir'den o, Muâz b. Abdurrahmân'dan o da Abdurrahmân b. Osman et-Teymî'den işiterek rivâyet etmiştir.¹⁰⁶

Nesâî, Amr b. Alî'den o, Yahyâ b. Saîd'den rivâyet ederek Müslim'in senediyle birleşmektedir.¹⁰⁷

Dârimî, Ebû Âsım'dan o da İbn Cüreyc'ten rivâyet ederek Müslim'in senediyle birleşmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Abdullah Tırabzon, “Hac İbadetinde Yasak Davranışlar” (Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2008), 75.

¹⁰⁶ Müslim, *el-Câmi 'u's-sahîh* “Hac”, 1197.

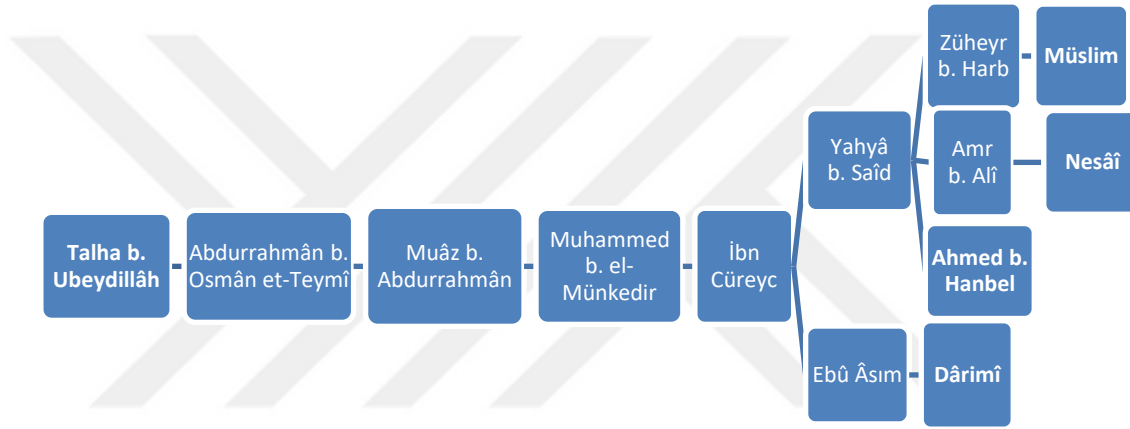
¹⁰⁷ Nesâî, *es-Sünen* “Menâsik”, 79 .

¹⁰⁸ Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî, *es-Sünen*, nşr. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî, (Suudi Arabistan: Dâru'l Müğnî li'n-Neşri ve't-Tevzi', 2000) “Menâsik”, 22.

Müsned senedinde de Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Saîd'deno, İbn Cüreyc'ten o, Muhammed b. el-Münkedir'den o, Muâz b. Abdurrahmân'dan o da Abdurrahmân b. Osman et-Teymî'denrivâyet etmiştir.¹⁰⁹

Rivâyetin metin kısmında Müslimve Müsned'de **مُحْرَمُونَ** ifadesi geçerken Nesâî ve Dârimî versiyonunda ise **مُحْرَمُونَ** ifadesi geçmektedir. Ed-Dârânî isnadı sahîhtir demiştir.¹¹⁰ Hadisin isnadı Müslim'in şartlarına göre sahîhtir.¹¹¹

İsnad Şeması

Râvilerin Cerhve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Abdurrahmân b. Osman et-Teymî(ö. 73/692): Tam adı: Abdurrahmân b. Osman b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre et-Teymî'dir. Talha bin Ubeydillâh'ın kardeşinin oğludur, Hudeybiye günü müslüman olmuştur. **شارب الذهب**(Altın içen adam) şeklinde anılmıştır.¹¹²

Muaz b. Abdurrahman et Teymî(ö. 100 /719): Tam adı: Muaz b. Abdurrahmân b. Osman b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre et-Teymî'dir. İbn Hibbân onues-*Sikat*'ında zikreder. Buhârî, Müslim ve Nesâî de ondan rivâyette bulunmuşlardır. Zehebiel-*Kâşif*'inde onun için sika demiş, İbn Hacer ise *et-Takrîb*'inde Muaz b. Abdurrahmân için sadûk değerlendirmesinde bulunmuştur.¹¹³

¹⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 14.

¹¹⁰ Dârimî, *es-Sünen*, "Menâsik", 22, 2: 1153. .

¹¹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 3: 15, (1 no'lu dipnot).

¹¹² İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 6: 227.

¹¹³ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 28: 127 (2 no'lu dipnot).

Muhammed b. el-Münkedir(ö. 131/748): Tam adı: Muhammed b. el-Münkedir b. Abdillâh el-Kureşî et-Teymî'dir. Künyesi, Ebû Abdillâh'tır. Humeydî, onun için hâfız, İbn Maîn ve Ebû Hâtim onun için sika değerlendirmesinde bulunmuşlardır.¹¹⁴

İbn Cüreyc (ö. 150/767): Tam adı: Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî'dir. Zehebî onun için imâm, allâme ve hâfız demiştir. İclî, Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel sikaolduğunu bildirmiştir.¹¹⁵

2.1.4. Hac ve Umre

Hac, ezelde Allah'a verilen sözün gereği olarak, dünyanın farklı yerlerinden gelen hacıların, Kâbe etrafında toplanarak sınıfsız bir ümmet olduklarını ilan etmesidir. Bu ibadetin omurgasını ise semboller teşkil etmiştir. Menâsiklerinin her biri hem kendi başına hem de genel yapı içinde derin anlamlar içerir. Bundan dolayı hac ve Umre sadece maddî ve zahirî yönü olan ibadetler olmayıp aynı zamanda insanların iç dünyasına da hitap etmektedir. Bir yönü ile dünyevî makam ve mevkilerden sıyrılmayı diğer bir yönüyle de nefis, hevâ ve şeytan üçgeninden çıkarak Arafat'ta bilgiyi, Meş'ar'da bilinci, Mina'da sevgiyi, Cemerat'ta zaferi ve kurbanda takvayı yaşatmaktadır. Ölmeden önce bir mahşer provası yapmaktır.¹¹⁶ Çok yönlü olan bu ibadetlerin başka bir yönünü de Talha b. Ubeydillâh'tan naklolunan şu rivâyet bildirmektedir:

4 - حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ يَحْيَى الْخُسَيْنِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ قَيْسٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ عَمِّهِ إِسْحَاقَ بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْحَجُّ جِهَادٌ، وَالْعُمْرَةُ تَطَوُّعٌ»

Talha b. Ubeydillâh (r.a.) Resûlullah'tan (s.a.v.) şöylerivâyet etti: “Hac bir cihâddır. Umre de bir tatavvu'dur.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

¹¹⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 5: 354.

¹¹⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 6: 325.

¹¹⁶ Şemsettin Işık, “Haccın Edâsında Öne Çıkan Semboller”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41 (2016): 162.

İbn Mâce, Hişâm b. Ammâr'dan o, El-Hasan b. Yahyâ el-Huşenî'den o, Ömer b. Kays'dan o, Talha b. Yahyâ'dan o, İshâk b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.¹¹⁷

İbn Mâce, konuyla ilgili yukardaki rivâyetten lafızları farklı olan başka bir rivâyette daha bulunmuştur senedi ise şöyledir: İbn Mâce, Ebû Bekir b. Ebî Şeybe'den o, Vekî'deno, El-Kasım b. el-Fadl el-Hüddânî'den o, EbîCa'fer'den o da Ümmü Seleme'den rivâyet etmiştir.¹¹⁸

Müsned senedinde ise Ahmed b. Hanbel, Vekî'den o, El-Kâsım b. el-Fadl'dan o, Ebî Ca'fer Muhammed b. Alî'den o da Ümmü Seleme'den rivâyet etmiştir.¹¹⁹

Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Talha b. Ubeydillâh Tarîki için şu değerlendirmede bulunmuştur: Senette bulunan İbn Kays, daha çok “Mendel” olarak tanınır. Bu râviyi Ahmed b. Hanbel, İbn-i Muîn ve başkaları, zayıf olarak saymışlardır. Râvilerden El-Hasan da zayıftır.¹²⁰

İbn Mâce ve *Müsned*'teki Ümmü Seleme senedinde metin farklı olmakla beraber şöyledir: “الْحَجُّ جِهَادٌ كُلُّ ضَعِيفٍ”، hac zayıf olan her kişinin cihadıdır. Haydar Hatipoğlu, İbn Mâce şerhinde, Ümmü Seleme rivâyeti için şu açıklamada bulunmuştur: Bu hadiste, zayıf, yani savaşılmaya ve düşmanla çarpışmaya gücü yetmeyen kişiler için hacc'ın bir nevi cihâd sevabı taşıdığı söylenebilir.¹²¹

Ümmü Seleme'nin rivâyetinde senette kopukluk olduğu için isnadı zayıftır, Ebî Ca'fer Muhammed b. Alî' den kasıt: el-Bâkır'dır, o da Ümmü Seleme'ye ulaşmamıştır. Senedin diğer râvileri ise şeyhayn'ın şartlarına göre sikâ'dır lakin El-Kâsım b. El-Fadl ise sadece Müslim'in râvisidir.¹²²

İsnad Şeması

¹¹⁷ İbn Mâce, “Menâsik”, 44.

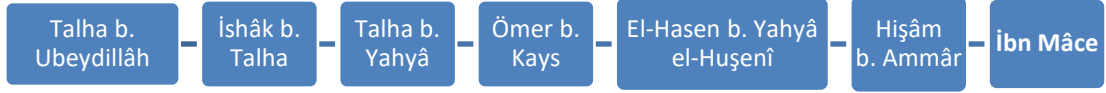
¹¹⁸ İbn Mâce, “Menâsik”, 8.

¹¹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 44: 139.

¹²⁰ İbn Mâce, “Menâsik”, 44, 2: 995.

¹²¹ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, 8: 73-74.

¹²² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 44: 139, (2 no'lu dipnot).

Râvilerin Cerhve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

İshâk b. Talha(ö. 56/676): Tam adı:İshâk b. Talha b. Ubeydillâh el-Kuraşî et-Teymî'dir. Babasından, Abdullah b. Abbâs'tan ve Hz. Aişe'den rivâyette bulunmuştur. İbn Sa'd, onu Medine ehlerinden birinci tabakada sayar. Gittiği bir seferde Horasan'da vefat etmiştir.¹²³İbn Hibbân, *onues-Sikat*'ında zikreder.¹²⁴

Ömer b. Kays (ö.?):Tam adı: Ömer b. Kays el-Mekkî'dir. Künyesi:Ebû'l-Hafs olup lakabı "Sendel" dir. Ahmed b. Hanbel ve Nesâî onun için "Metrûku'l-hadîs"¹²⁵, Yahyâ b. Maîn ve Ebû Hâtim"Zaifu'l-hadîs"¹²⁶, Buhârîde"Munkeru'l-hadîs"olarak değerlendirmiştir.¹²⁷

El-Hasen b. Yahyâ el-Huşenî (ö. 190/806):Tam adı: El-Hasen b. Yahyâ el-Huşenî'dir.Ebû Abdülmelik ve Ebû Halid ed-Dımaşkî el-Balâtîolarakta bilinir. Aslen Horasan'lıdır.¹²⁸Yahyâ b. Maîn onun için Horasan'lı sika, Ebû Hâtim,sadûk-seyyiu'l-hifzolarak nitelemiş,Nesâî ise leyse bi sika olarak değerlendirmişlerdir.¹²⁹

Hişâm b. Ammâr(ö. 245/859):Tam adı: Ebû'l-Velîd Hişâm b. Ammâr b. Nusayr es-Sülemî ed-Dımaşkî'dir.İclî, Hişâm için "sadûk", Yahyâ b. Maîn sika, Nesâî ondan "lâ be'se bih" diye söz etmiş, Dârekutnî ise sadûk olarak değerlendirmiştir.¹³⁰

2.1.5. Yaban Eşeğinin Etinin Hükümü

¹²³ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 2: 440.

¹²⁴ İbn Hibbân, *es-Sikat*, 1: 238.

¹²⁵ **Metrûku'l-hadîs**: Sika olduğu hiç belirtilmediği halde bir cerh sebebiyle tenkide uğramış râviler için kullanılır ve bu râvilerin rivayetleri hiçbir şekilde alınmaz. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 181.

¹²⁶ **Zaifu'l-hadîs**: Zehebî'ye göre cerhin 5. Mertebesindeki râviler için kullanılır, bu rivayetler i'tibâr için alınır. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü* 337.

¹²⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 21: 489.

¹²⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2: 327.

¹²⁹ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 6: 341.

¹³⁰ Tayyar Altukulaç, "Hişâm b. Ammâr", *DİA* (İstanbul, 1988), 18: 151.

Müslümanlar için Kur'an'ı Kerim'den sonra en önemli kaynak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetidir. Ebû Hanife,sünnetin bağlayıcılığı konusunda Resûlullah'ın (s.a.v.) hüküm koyma yetkisini şu sözlerle ifade etmiştir: “Hz. Peygamber'in, Allah'ın (c.c.) yasakladığı bir şeyi emretmediğine, Allah'ın kullarına tebliğ etmesini emrettiği bir şeye de mâni olmadığına şahitlik ederiz. O, hiçbir şeyi Allah'ın tavsif ettiğiinden başka şekilde tavsif etmez. Yine şahâdet ederiz ki O, bütün işlerde Allah'ın emrine uygun davranmış, hiçbir bid'at ortaya koymamıştır. Allah'ın söylemediği hiçbir şeyi de, Allah'a isnat etmemiştir. Bunun için Allah Teâlâ Kim Rasûle itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur (Nisa/80) buyurmaktadır.”¹³¹İmâm Şâfiî ise bu konuda şöyle demiştir: “Allah, Peygamberine itaati farz kılmıştır. Resûlullah'ın (s.a.v.) sünneti ister Kur'ân'daki bir ayetin hükmünü açıklasın, isterse Kur'ân'da bulunmayan bir hükümle ilgili olsun netice itibariyle Allah'ın hükmü ile Resûl'ün hükmü farklı şeyler olmadığından, sünnetler her şekilde bağlayıcıdır.”¹³²Talha b. Ubeydillâh'tan naklolunan ve Resûlullah'ın (s.a.v.) hüküm koyma yetkisine örneklik teşkil eden bir rivâyet ise şöyledir:

5- "حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ النَّيْمِيِّ، عَنْ عِيسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَاهُ جِمَارَ وَخْشٍ، وَأَمَرَهُ أَنْ يُفَرِّقَهُ فِي الرَّفَاقِ، وَهُمْ مُحْرَمُونَ"

Talha b.Ubeydillâh (r.a.) şöylerivâyet etti: “Hz. Peygamber (s.a.v.) ona bir yabanî eşek vererek arkadaşlar arasında ihramda buldukları halde taksim etmesini emretmiştir.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti, İbn Mâce, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Nesâî, Dârimî ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

İbn Mâce; Hişâm b. Ammâr'den o, Süfyân bin Uyeyne'den o, Yahyâ b. Saîd'den o, Muhammed b. İbrâhim et-Teymî'den o, İsbâ b. Talha'dan o da Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.¹³³

Buhârî; Yahyâ b. Süleyman el-Cûfi'den o, İbn Vehb'den o Amr (en-Nadr'ın babası)'dan o, İkiz olanEbî KatâdeveEbî Sâlih'in himayesindeki Nâfi'den, o da, Ebî Katâde'den rivâyet etmiştir.¹³⁴

¹³¹ Murat Şimşek, “İslam Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber'in Tasarrufları” (Doktora Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi, 2008), 46.

¹³² Şimşek, “İslam Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber'in Tasarrufları” 53.

¹³³ İbn Mâce, “Menâsik”, 93.

Müslim;rivâyeti iki kişiden yani Kuteybe b. Saîd ile İbn Ebî Ömer'den almış senedin önceki râvileri ikisinde de aynı olup ikisi de Süfyan'dan o da, Sâlih b. Keysân'dan o da, Ebî Katâde'nin kölesi Ebû Muhammed'den o da, Ebî Katâde'den rivâyet etmiştir.¹³⁵

Ebû Dâvûd ise, Muhammed b. Kesîr'den o, Süleyman b. Kesîr'den o, Humejd et-Tavîl'den o, İshâk b. Abdullah b. el-Hâris'ten o, babasından o da Alî b. Ebî Tâlib'tenrivâyet etmiştir.¹³⁶

Nesâî ; Muhammed b. Abdil A'la'dan o, Hâlid'den o, Hişâm'dan o, Yahyâ bin Ebî Kesîr'den o, Abdullah b. Ebî Katâde'den o da babasından rivâyet etmiştir.¹³⁷

Dârimî; Yezîd b. Hârûn'dan o, Hişâm ed-Destüvâî' den o, Yahyâ'dan o, Abdullah b. Ebî Katâde'den o da babasından rivâyet etmiştir.¹³⁸

Müsned'insenedi Müslim'in senediile Süfyan'da birleşmektedir.¹³⁹

El-Muvatta' da, Mâlik b. Enes,Mâlik'(Mâlik b. Heysem) ten o, Yahyâ bin Sa'îd el-Ensârî'den o, Muhammed b. İbrâhim b. el-Hâris et-Teymî'deno, İsâ b. Talha b. Ubeydillâh'tan o, Umeyr b. Seleme ed-Damrî'den o da, El-Behzî'den rivâyet etmiştir.¹⁴⁰

Rivâyetin Buhârî ve Müslim metninde bazı ufak farklılıklar olmakla beraber mana olarak genel anlamda şöyledir: Ebî Katâde şöyle anlatıyor,Resûlullah(s.a.v.) ile birlikte yola çıktık. El-Kâha mevki'ine vardığımızda kimimiz ihrâmlı kimimiz ihrâmsızdık. Bir ara baktım ki arkadaşlarım şevkle bir tarafa bakıyorlar ben de baktım. Bir de ne göreyim, bir yaban eşeği.Derhal atımı yavaşlatarak mızrağımı alıp ata bindim. Sonra kırbacım düştü de ihrâmlı bulunan arkadaşlarıma,

- Şu kırbacı bana verin, dedim. Onlar:

- Vallahi biz o hayvan aleyhine sana yardım edemeyiz, dediler. Bunun üzerine attan inerek kırbacımı aldım. Sonra tekrar bindim ve yaban eşeği bir tepenin arkasındayken

¹³⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, nşr. Muhammed Züheyr Nâsir en-Nâsiri (Şam: Dâru Tavku'n-Necât, 2001), "Cezâü's-sayd", 22, ayrıca bkz, "Zebâih", 11.

¹³⁵ Müslim, "Hac", 1196.

¹³⁶ Ebû Dâvûd, "Menâsik", 40.

¹³⁷ Nesâî, "Menâsik",80 ayrıca bkz. "Sayd ve'z-zebâih", 32.

¹³⁸ Dârimî, "Menâsik", 22.

¹³⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 37: 207.

¹⁴⁰ Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî, *el-Muvatta'*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 1985)"Hac", 79.

ardından yetişerek onu mızrağımla yaralayıpöldürdüm. Sonra da onu arkadaşlarıma getirdim. Arkadaşlarımdan bazıları,

- Onu yiyin! Dediler. Bazıları da:

- Yemeyin, dediler. Peygamber (s.a.v.) önümüzde bulunuyordu. Hemen atımı sürerek ona yetiştim Resûlullah (s.a.v.) ise:

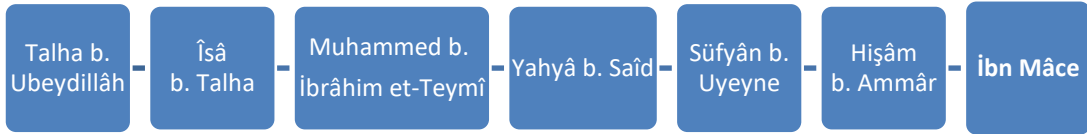
- O helaldir, yiyin buyurdular.

Buhârî metninde peygamberin son cümlesi şu iken: «كُلُوا، فَهُوَ طَعْمٌ أَطْعَمَكُمُوهُ اللَّهُ»، Müslim metninde ise; «هُوَ حَلَالٌ، فَكُلُوهُ»dur.Rivâyetin Nesâî metninde ise olayın tarihinin Hudeybiye yılı olduğu bildirilip ilave olarak etin durumunu peygambere sormak için Ebî Katâde yola çıkıyor gece yarısı Gıfar kabilesinden bir adama rastlayıp ona: “Peygamber’i nerede bıraktın?” dedim o da : “Sukya’da, öğle uykusunda”¹⁴¹ dedi. Bu cümlesi farklı olarak geçmektedir.

Rivâyetin Ebû Dâvûd metninde ise; Ali b. Ebi Tâlib, ihramlı iken kendisine ikram edilen vahşi eşek etini yemeyip Resûlullah’ın da yemediğini delil olarak sunmuştur. Alimler, cem-i turuk yaparak, ihtilaflı gibi görünen bu iki rivâyetin arasını şu şekilde çözmüşlerdir: Eğer ki ihramsız bir kimse, kendisi için avladığı avı, bir ihramlıya ikram ederse bunun yenilmesi helaldir, ama ihramsız bir kimse kendisi için değilde ihramlı bir kişi için avlanırsa, ihramlının bunu yemesi ise haramdır.¹⁴²

Hadisin isnadı sahihtir.¹⁴³Şeyhayn’ın şartlarına göre isnadı sahîhtir.¹⁴⁴

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta’dîl Açısından Değerlendirilmesi

¹⁴¹ Sukya: Mekke ile Medine arasında bulunan bir köy ismidir.

¹⁴² Necati Yeniçel ve Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi*, (İstanbul: Şamil Yayınları, 2011), 7: 385.

¹⁴³ Dârimî, “Menâsik”, 22, 2: 1152.

¹⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 37: 207(1 no’lu dipnot).

Îsâ b. Talha (ö. 100/719): Tam adı: Îsâ b. Talha b. Ubeydillâh el-Kuraşî et-Teymî'dir. Künyesi: Ebû Muhammed el-Medenî'dir. Yahyâ b. Maîn, Nesâî ve İclî sika olduğunu söylemişlerdir.¹⁴⁵

Muhammed b. İbrâhim et-Teymî(ö. 120/738): Tam adı: Muhammed b. İbrâhim b. El-Hâris et-Teymîel-Medenî'dir. Yahyâ b. Maîn, Nesâî, Ebû Hâtim ve İbn Hırâs, sika olduğunu söylemişlerdir.¹⁴⁶

Yahyâ b. Saîd(ö. 144/761): Tam adı: Yahyâ b. Saîd b. Kays b. Amr b. Sehlen-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî'dir. Ebû Saîd (Ebû Nasr) olarak bilinir. İclî, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Nesâî ve Ebû Hâtim Yahyâ için sika değerlendirmesinde bulunmuşlardır.¹⁴⁷

Süfyân bin Uyeyne(ö. 198/814): Tam adı: Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn el-Hilâlî el-Kûfî'dir. Abdurrahman b. Mehdî onun için Hicaz ehlinin en iyi hadis bileni demiştir. Şâfî mezhebinin hadis rivâyetinde önemli bir yere sahiptir. İclî onun için sebt¹⁴⁸ demiş, Yahyâ b. Maîn ise sağlam demiştir.¹⁴⁹

Resûlullah'ın, (s.a.v.) Kur'an'da bulunmayıp hakkında hüküm verdiği bazı konular ise şunlardır: Erkeklerle ipek giymeyi haram kılması, bir veya iki defa süt emmeyle evlilik haram olmaz hükmü, ehlî eşeklerin etinin yenilmemesi, Harem bölgesinde bitkilere zarar vermek haramken "izhir otunu" istisna tutması, pençeli kuşların ve azı dişli yırtıcı hayvanların etlerini yemeyi haram kılması, sefer halindeyken namazların kısaltılması ile ilgili ayette sadece korku durumu zikredildiği halde seferde emniyetli durumda da namazın kısaltılmasına izin vermesi, mestler üzerine meshetmeye izin vermesi, bir kadının aynı nikâh altında halası veya teyzesi ile beraber bulundurulmasının yasaklanması, mut'a nikâhının yasaklanması gibi hükümler bu kapsamdadır.¹⁵⁰

2.1.6. Resûlullah'ın Terekesi

¹⁴⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 22: 616.

¹⁴⁶ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 5: 295.

¹⁴⁷ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 11: 221-224.

¹⁴⁸ **Sebt**: Ta'dilin, Irâkî'ye göre ikinci, Sehâvî'ye göre ise dördüncü mertebesindeki râviler için kullanılan bir sıgadır, adalet ve zabt sahibidir. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 273.

¹⁴⁹ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî ez-Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz* (Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmîye, 1998), 1: 193-194.

¹⁵⁰ Şimşek, "İslam Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber'in Tasarrufları", 60-62.

6- "حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ مَالِكِ بْنِ أُوَيْسٍ، سَمِعْتُ عُمَرَ، يَقُولُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَطَلْحَةَ، وَالزُّبَيْرِ، وَسَعْدٍ: نَشَدْتُمْ بِاللَّهِ الَّذِي تَقُومُ بِهِ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ - وَقَالَ سُفْيَانُ مَرَّةً: الَّذِي بِإِذْنِهِ تَقُومُ أَعْلَمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّا لَا نُورِثُ مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ."

Ömer(r.a.)Talha'dan rivâyetle şunları söyledi: Size Allah şahidim olsun ki, yerle gök onun izni ile durur. Bilirmisiniz, Resûlullah (s.a.v.): "Bize mirasçı olunmaz; bizim bıraktığımız sadakadır,buyurmuştu." Cemaat:"Gerçekten bunu söyledi." Dediler.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî tahrîc etmiştir.

Ahmed b. Hanbel, Süfyân'dan o, Amr'dan o, Ez-Zührî'den o, Mâlik b. Evs'ten o, Ömer'den o da şu dört kişiden işitmiştir: (Abdurrahman, Talha, Zübeyr ve Sa'd).¹⁵¹

Rivâyetin Buhârî senedi şöyledir: Buhârî, Abdullah b. Yûsuf' tan, o Mâlik'ten o, Ebi'z- Zinâd'tan o, El-A'rac'tan o da Ebî Hüreyre'den rivâyet etmiştir.¹⁵²

Müslim; ibn-i Ebî Halef 'ten o, Zekeriyâ b. Adî'den o, İbn'ül-Mübârekten o, Yûnus'tan o, Ez-Zührî'den o, El-A'rac'tan o da Ebî Hüreyre'den rivâyet etmiştir.¹⁵³

Ebû Dâvûd; Amr b. Osman el-Himsî'den o, babasından o, Şuayb b. Ebî Hamza'dan o, Ez-Zührî'den o, Urve b. ez-Zübeyr'den o, Âişe'den rivâyet etmiştir.¹⁵⁴

Nesâî; Alî b. Hucr'den o, İsmâil b. İbrâhim'den o, Eyyûb'ten o, İkrime b. Hâlid'den o, Mâlik b. Evs'ten rivâyet etmiştir.¹⁵⁵

Buhârî rivâyetinin lafızlarında farklılıklar olmakla beraber şöyledir:

«لَا يَفْتَسِمُ وَرَثَتِي دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا مَا تَرَكَتُ بَعْدَ نَفَقَةِ نِسَائِي، وَمَثُونَةَ عَامِلِي فَهُوَ صَدَقَةٌ»

Buhârî metninde diğerlerinden farklı olarak peygamberin eşlerinin nafakası ve işçisinin ücreti de mirasa dahil edilmiştir. Aynî,rivâyetin şerhinde şöyle demiştir: Hattâbî'nin ibn Uyeyne'den işittiğine göre, peygamberin eşleri iddet bekleyen kadınlar

¹⁵¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 14 ayrıca bkz. 1: 188, 306.

¹⁵² Buhârî, "Vesâyâ", 33 ayrıca bkz. "Meğâzî", 14 ; "Ferâiz", 3.

¹⁵³ Müslim, "Cihâd", 1761.

¹⁵⁴ Ebû Dâvûd,"Harâc ve İmâre", 19.

¹⁵⁵ Nesâî, "Kasmü'l-fey", 1.

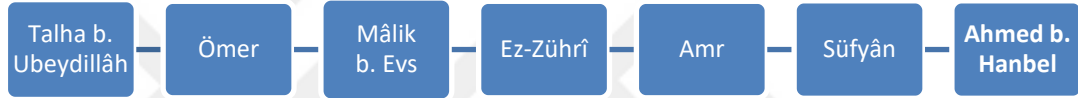
hükümündedir, onlarla evlenilmesi sonsuza dek caiz değildir, bu sebeple onlara nafaka verilmiştir, oturdukları evler de onlara bırakılmıştır.¹⁵⁶

Müslim'in metni ile Müsned'in metni aynıdır. Ebû Dâvûd metnindeki farklılık ise şöyledir.

«لا نورث ما تركنا صدقة، وإنما يأكل آل محمد في هذا المال» يعني مال الله ليس لهم أن يزيدوا على المأكل.

Nesâî'nin metni, Müslim ve Müsned'in metni ile aynıdır. Rivâyet mükerrer hadis olup, şeyhayn'ın şartlarına göre isnadı sahîhtir.¹⁵⁷

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Mâlik b. Evs (ö. 92/711): Tam adı: Mâlik b. Evs b. El-Hadsân b. El-Hâris b. Avf en-Nasrî'dir. El-Hicâzî ve el-Medenî olarak bilinir. Buhârî ona sahabe diyerek "lâ yesihhu" diyerek onu cerh etmiş, İbn Hirâşda sika olduğunu bildirmiştir.¹⁵⁸

Zührî (ö. 124/742): Tam adı: Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâbez-Zührî'dir. Ebû Bekrel-Medenî olarak bilinir.¹⁵⁹ Medîne ehli'nin hadislerini en iyi bilen, rivâyetleri isnada uygun bir şekilde aktaran kişi olarak tanıtılır. Aynı zamanda Ahmed b. Hanbel ve Nesâî'ye göre rivâyetleri "esahhu'l-esânîd"leri içerisinde Zührî'den aktarılan rivâyetlerin yarısı merfu olmakla birlikte ondan 2200 hadis rivâyet edilmiştir. Hadisleri isnadla rivâyet eden ilk kişi Zührî'dir. Bazen de mürsel rivâyetlerde bulunduğu gerekçesiyle Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Şâfiî, Ali b. Medînî ve Yahyâ b. Maîn gibi alimlerce hüccet kabul edilmemiştir. Ancak et-Taberî bu görüşü reddetmiştir.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Ebû Muhammed (Ebü's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî Aynî, *Umdet-ül-kârî ' fî şerh-i Sahih-il-Buhârî* (Beyrut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 2010)14 : 70.

¹⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 14, (1 no'lu dipnot).

¹⁵⁸ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 4: 171.

¹⁵⁹ Mizzî, *Tehzibü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 26: 419.

¹⁶⁰ Halit Özkan, "Zührî", *DİA* (İstanbul, 2013), 44: 544-549.

Amr b. Dînâr el-Mekkî (ö. 130/748): Tam adı: Amr b. Dînâr el-Mekkî el-Cumahî'dir. Ebû Muhammed olarak bilinir. Yahyâ b. Maîn la be'se bih olarak değerlendirmiş, Nesâî, Ebû Zür'a ve Ebû Hâtim onu sika olarak zikretmişlerdir.¹⁶¹

2.1.7. Katli Helal Olan Üç Zümre

7- حدثنا يزيد بن عبدربه حدثنا الحارث بن عبيدة حدثني محمد بن عبد الرحمن بن مُجَبَّر عن أبيه عن جده: أن عثمان أشرف على الذين حصروه، فسلم عليهم، فلم يردوا عليه، فقال عثمان: أفي القوم طلحة؟ قال طلحة: نعم، قال: فإننا لله وإنا إليه راجعون! أسلم على قوم أنتفيهم فلا تردون؟ قال: قد رددت، قال: ما هكذا الرد، أسمعك ولا تُسمعني؟ يا طلحة، أنشدك الله، أسمعك النبي - صلى الله عليه وسلم - يقول: "لا يُحِلُّ دَمَ المسلم إلا واحدةً من ثلاث: أن يكفر بعد إيمانه، أو يزني بعد إحصائه، أو يقتل نفساً فيقتل بها؟" قال: اللهم نعم، فكبر عثمان، فقال: والله ما أنكرت الله منذ عرفته، ولا زنيت في جاهلية ولا إسلام، وقد تركته في الجاهلية تكثرها، وفي الإسلام تعقفاً وما قتلت نفساً يجلب بها قتلي.

Yezid b. Abdirabbih, Hars b. Abide'den o, Muhammed b. Abdurrahman b. Mücebber'den o, babasından o da dedesinden rivâyette; şöyle dedi: Osman(r.a.), kendisini kuşatanlarla karşılaşmış onlara selam verdi, onlar ise selamına karşılık vermediler bunun üzerine;

- Osman: Bu toplulukta Talha bulunuyor mu?

- Talha: Evet dedi.

- Osman: فإننا لله وإنا إليه راجعون! (şaşkınlık ifadesi), senin bulunduğun bir topluluğa ben selam veriyorum da siz selamımı almıyor musunuz ?

- Talha: Ben karşılık verdim.

- Osman: Verdiğin karşılıkta nedir! Ben selamımı sana duyuruyorum ama sen bana duyurmuyorsun. Ey Talha! Allah hatırı için peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittin mi, Müslümanın kanı şu üç şeyden birini yapmadığı müddetçe helal olmaz: İmanından sonra küfre düşmesi, iffetli olmasından sonra zina etmesi ve kasıtlı olarak birini öldürmesidir.

- Talha: Vallahi doğrudur.

¹⁶¹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 5: 300.

- Osman: Tekbir getirdi ve şöyle dedi: Vallahi ben iman ettikten sonra Allah'ı inkar etmedim, ne cahiliyye döneminde ne de müslümanken zina yapmadım, cahiliyye döneminde zinayı çirkin gördüğümünden müslümanken de iffetli olmak için zinadan uzak durdum ve kimseyi öldürmedik ki katlim başkasına helal olsun.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce tahrîc etmiştir.

Ahmed b. Hanbel, Yezid b. Abdirabbih'ten o, Haris b. Abide'den o, Muhammed b. Abdurrahman b. Mücebber'den o, Abdurrahman (Muhammed'in babası)'dan o, Mücebber (Muhammed'in dedesi)'den o da Talha b. Ubeydillâh'tan işiterek rivâyet etmiştir.¹⁶²

Buhârî; Ömer b. Hafs'tan o, babasından o, el-A'meş'ten o, Abdullah b. Mürre'den o, Mesrûk'tan o da Abdullah'tan rivâyet etmiştir.¹⁶³

Müslim; Ebû Bekir b. Ebî Şeybe'den o, Hafs b. Gıyâs, Ebû Muâviye ve Vekî'den o da el-A'meş'ten rivâyet etmiştir.Müslim'in senedi el-A'meş'te Buhârî senediyle birleşmektedir.¹⁶⁴

Ebû Dâvûd; Muhammed b. Sinân el-Bâhilî'den o, İbrahim b. Tahman'dan o, Abdülazîz b. Refî'den o, Ubeyd b. Umeyr'den o da Âişe'den rivâyet etmiştir.¹⁶⁵

Tirmizî, Hennâd'dan o, Ebû Muâviye'den o, el-A'meş'ten rivâyet ederek Buhârî senediyle birleşmektedir.¹⁶⁶

Nesâî, İshâk b. Mansûr'dan o, Abdurrahman'dan o, Süfyân'dan o da el-A'meş'ten rivâyet ederek Buhârî senediyle birleşmektedir.¹⁶⁷

İbn Mâce, Ahmed b. Abdeh'den o, Hammâd bin Zeyd'den o, Yahyâ b. Saîd'den o, Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf'ten o da Osman b. Affân'dan rivâyet etmiştir.¹⁶⁸

Dârimî, Ebû en-Nu'mân'dan o da, Hammâd b. Zeyd'den rivâyet ederek İbn Mâce'nin senediyle birleşmektedir.¹⁶⁹

Rivâyetin Buhârî metni farklı olmakla beraber şöyledir:

¹⁶² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 20.

¹⁶³ Buhârî, "Diyât", 6.

¹⁶⁴ Müslim, "Kasâme", 1676.

¹⁶⁵ Ebû Dâvûd, "Hudûd", 1.

¹⁶⁶ Tirmizî, "Diyât", 10.

¹⁶⁷ Nesâî, "Tahrîmü'd-dem", 4.

¹⁶⁸ İbn Mâce, "Hudûd", 1.

¹⁶⁹ Dârimî, "Hudûd", 2.

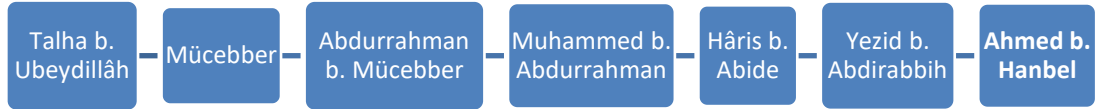
“حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، إِلَّا بِإِجْدَى ثَلَاثٍ: النَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالنَّبِيُّ الرَّانِي، وَالْمَارِقُ مِنَ الدِّينِ التَّارِكُ لِلْجَمَاعَةِ“

Müslim’in metninde ise bekar olmayanın zina etmesi adam öldürmeden önce gelmektedir mürted’in katli ise her ikisinde de sonuncu sıradadır. Ebû Dâvûd metninde ise ilk olarak zina eden sonra dinden dönen ve son olarakta haksız yere bir cana kıyan şeklinde sıralama değişmektedir. Tirmizî’nin sıralaması Müslim ile aynıdır. Nesâî’nin sıralamasında ise ilk olarak İslam’ı terk eden sonraki ise bekarın zina etmesi ve en son olarak da cana kıymak gelmektedir. İbn Mâce’nin sıralaması Müslim ile aynı olmakla beraber zina eden kişinin Müslim’de “Seyyib” olması varken burdaki metinde ise “Muhsan” kelimesi geçmektedir yani başından nikah geçen kişi demektir. Dârimî’nin sıralaması ise Nesâî ile aynıdır.

Tirmizîhadis için şu değerlendirme de bulunmuştur: Bu konuyla ilgili Âişe, Osman, ve İbn Abbâs da rivâyette bulunmuşlardır. İbn Mes’ûd’un bu hadisi ise hasen-sahîhtir.¹⁷⁰

Hadis hasen li-gayrihi’dir. İsnadı zayıftır. Ebû Hâtim ise, sened Hars b. Abide’den ötürü “sağlam değildir”, demiştir.¹⁷¹

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta’dîl Açısından Değerlendirilmesi

Muhammed b. Abdurrahman b. Mücebber (ö. 161/778): Tam adı: Muhammed b. Abdurrahman b. Mücebber el-Amrî el-Basrî’dir. Yahyâ b. Maîn onun için “Leyse bi-

¹⁷⁰ Tirmizî, “Diyât”, 10.

¹⁷¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 21, (1 no’lu dipnot).

Şey”Ebû Zûr'aiseوا (Vâh)¹⁷² ifadesini kullanmış Nesâî de “metrûk” olarak değerlendirmiştir.¹⁷³

Hâris b. Abide(ö. 186/802):Tam adı: Hâris b. Umeyre el-Kelaî'dir. Künyesi: Ebû Vehb'tir. Humus kadısı olarakta bilinir. Ebû Hâtim onun için “Leyse bil kaviy” demiş, Dârekutnî ise zayıf olarak değerlendirmiştir.¹⁷⁴

Yezid b. Abdirabbih(ö. 224/839):Tam adı: Yezid b. Abdirabbih Ez-ZebedîEbû Fadl el-Hımsî bi'l-Circesî olarakta bilinir. İbn Maîn sika,Ebû Hâtim ise sadûk olarak değerlendirmiştir.¹⁷⁵

Nevevî,“Bu hadis zina eden muhsan'ın öldürülmesi gerektiğinin delilidir. Bunun cezası ise taşla tutularak recm edilmesidir. Hadiste ayrıca öldürülene karşılık katilinin öldürülmesi de söz konusu olduğu için kısas hükmü mevcuttur. Ebû Hanife, (ö. 150/767) zimmîyi öldüren müslüman hakkında kısas tatbik edilir hükmüne bu hadisi delil olarak getirmiştir. Lakin Mâlik, Şafîî, Ahmed ve el-Leys gibi çoğu âlimlere göre zimmîyi öldüren müslüman hakkında kısas tatbik edilmez, köleyi öldüren hür kimse kısas edilemez, demişlerdir. Ayrıca bu hadis mürtedin katline de delalet eder.”¹⁷⁶

2.1.8. Allah'ın İndirdiği İle Hükmetmeyenin Namazı

8- أخبرني أبو النضر الفقيه، ومحمد بن الحسن الشامي، قالوا: ثنا الحسن بن حماد الكوفي، ثنا عبد الله بن محمد العدوي، قال: سمعت عمر بن عبد العزيز، على المنبر يقول: حدثني عبادة بن عبد الله بن عبادة، عن طلحة بن عبيد الله قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ألا أيها الناس لا يقبل الله صلاة إمام حكم بغير ما أنزل الله.

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: Ey insanlar dikkat ediniz! Allah, indirdiğinden başkasıyla hükmeden imamın namazını kabul etmez.

¹⁷² **Vâh**: Cerhin dördüncü mertebesinde bulunan râviler için kullanılan bir sığadır, bu râvilerin rivayetleri i'tibar için alınır. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 327.

¹⁷³ Ebû'l-Fazl Şihâbüddin Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizan*, nşr. Abdulfettah Ebu Ğudde (Beyrut: Darü'l-Beşairi'l-İslamiyye, 2002), 7: 278.

¹⁷⁴ İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizan*, 2: 521.

¹⁷⁵ Ebû'l-Fidâ İmamüddin İsmâil b. Ömer İbn Kesîr, *et-Tekmil fi'l-cerh ve't-ta'dil ve ma'rifetü's-sikât ve'd-du'afâ ve'l-mecâhîl*, nşr. Şadi b. Muhammed b. Salim el-Numan, (Yemen: Komisyon, 2011), 2: 352.

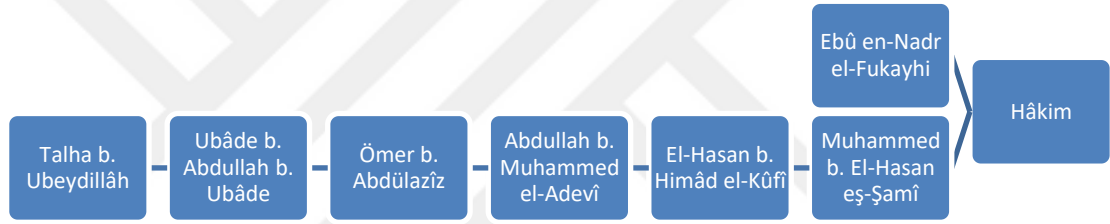
¹⁷⁶ Nevevî, *el-Minhâc*, 11: 165.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Hâkim,tahrîc etmiştir.

Hâkim; Ebû en-Nadr el-Fukayhi ve Muhammed b. Hasan eş-Şamî'den o, El-Hasan b. Himâd el-Kûfî'den o, Abdullah b. Muhammed el-Adevî'den o, Ömer b. Abdülazîz'den o da minberde Ubâde b. Abdullah b. Ubâde'dedenrivâyetle Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.¹⁷⁷

Müstedrek'in muhakkiki Mustafa Abdulkadir Atâ, İbn Hacer'in, Zehebî'nin *Telhîsü'l-Müstedrek*'i üzerine yazdığı *et-Ta'lik 'alâ Müstedreki'l-Hâkim* adlı eserinde, bu rivâyet için *سندہ مظلم* ifadesini kullandığını bildirmiştir.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Ubâde b. Abdullah b. Ubâde(ö. ?):Kaynaklarda bu raviyedair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Ömer b. Abdülazîz(ö. 101/720):Tam adı: Ömer b. Abdilazîz b. Mervân b. Hakem b. Ebü'l-Âs b. Ümeyye b. Abdişems el-Kuraşî el-Emevî'dir. Ebû Hafsel-Medenî olarakta bilinir. İbn Hibbân onu Tâbiîn'in sikaları arasında zikretmiş. Buhârî, Mâlik ve İbn Uyeyne ise onun için "İmâm"¹⁷⁸ tabirini kullanmışlardır.¹⁷⁹

Abdullah b. Muhammed el-Adevî et-Teymî(ö. ?):Buhârî ve Ebû Hâtim onun için "Munkeru'l-hadîs" demiş, Dârekutnî ise metrûk olarak cerh etmiştir.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Hâkim, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, 4: 100.

¹⁷⁸ **İmâm**: Hadis ilminde en üst mertebelere ulaşmış hoca demektir. Hâkim, huccet, hâfız gibi unvanlarla aynı anlamda kullanılır. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 136.

¹⁷⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7: 475.

¹⁸⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 16: 102.

El-Hasan b. Himâd el-Kûfî(ö. 138/756):Tam adı:El-Hasan b. Himâd ed-Dabbî'dir. Ebû Ali el-Verrâku'l-Kûfî es-Sayrafî de denilir.Ebû Hâtimve Muhammed b. İshak onun için sika demiş Nesâî'de ondan rivâyette bulunarak övgüyle söz etmiştir.¹⁸¹

Ebû en-Nadr el-Fukayhi(ö. 174/790): Tam adı: Abdullah b. Lehîa b. Ukbe el-Hadramî el-Mısırî'dir. Künyesi: Ebû Abdurrahman'dır. Ebû en-Nadr el-Fukayhi de denilir.Mâlik b. Enes, Ahmed b. Hanbel ve Abdullah b. Vehb, İbn Lehîa'yı sikaolarak nitelerken İbn Maîn,Nesâî ve İbn Ebû Hâtim gibi âlimler de onu zayıf bir râvi olarak değerlendirmişlerdir.¹⁸²

2.1.9. Atlı ve Yaya'nın Ganimetteki Payları

9- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ النَّيْسَابُورِيُّ , وَعَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْهَيْثَمِ , قَالَا: نَا عَلِيُّ بْنُ حَرْبٍ , نَا قَاسِمُ بْنُ يَزِيدَ , نَا يَاسِينُ بْنُ مُعَاذٍ , عَنِ الزُّهْرِيِّ , عَنِ مَالِكِ بْنِ أَوْسِ بْنِ الْحَدَّانِ , عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ , وَطَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ , وَالزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا , قَالُوا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يُسْهِمُ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ , وَلِلرَّجُلِ سَهْمًا».

Mâlik b. Evs (üç kişiden)'den,Ömer b. Hâttab, Talha b. Ubeydillâh ve Zübeyr b. Avvâm'dan rivâyet ederekResûlullah'ın, (Ganimette) At için iki hisse, yaya içinise bir hisse taksim ettiğinisöylemişlerdir.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Dârekutnî, Ahmed b. Hanbel,Saîd b. Mansûr, İbn Hibbân, İbn Ebû Şeybe, Bezzâr,Ebû Avâne,Taberânî ve Beyhakîtahrîc etmişlerdir.

Dârekutnî; Ebû Bekir en-Neysâbü'rî ve Ali b. Ahmed b. el-Heysem'den onlar ise, Ali b. Harb'den o, Kâsım b. Yezîd'den o, Yasin b. Muâz'dan o,Zührî'den o, Mâlik b. Evs'ten o ise (3 kişiden) Ömer b. Hâttab, Talha b. Ubeydillâh ve Zübeyr b Avvâm'dan rivâyet etmiştir.¹⁸³

Ahmed b. Hanbel; Abdurrahmân'dan o, Süleym b. Ahdar'dan o, Ubeydillâh'tan o,Nâfi'den o Abdullah b. Ömer'den rivâyet etmiştir.¹⁸⁴

¹⁸¹ Mizzî,*Tehzîbü'l-kemâl*, 6: 133.

¹⁸² Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 15: 487.

¹⁸³ Ebû'l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî, *es-Sünen* (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 2004), 5: 181.

¹⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 9: 214 ayrıca bkz: 8: 11.

Saîd b. Mansûr, Abdülaziz b. Muhammed'den o, Ubeydillâhb. Ömer'den rivâyet ederek Müsned'in senediyle birleşmektedir.¹⁸⁵

İbn Hibbân; Abdullah b. Kahtabe'den o, Ahmed b. Abde ed-Dabbî'den o da Süleym b. Ahdar'dan rivâyet ederek Müsned'in senediyle birleşmektedir.¹⁸⁶

İbn Ebû Şeybe; Ebû Üsâme'den o, Abdullah b. Nümeyr'den o da Ubeydillâhb. Ömer'den rivâyet ederek Müsned'in senediyle birleşmektedir.¹⁸⁷

Bezzâr; Ubeyd'den o, Ebû Üsâme'den o da Ubeydillâhb. Ömer'den rivâyet ederek Müsned'in senediyle birleşmektedir.¹⁸⁸

Ebû Avâne; Ahmed b. Abdilhamid el-Hârisî'den o, Ebû el-Ezherî'den o da Ebû Üsâme'den rivâyet ederek Müsned'in senediyle birleşmektedir.¹⁸⁹

Taberânî; Abbas b. El-Fadlî el-Esfâtî'den o, Abdülcebbâr b. Saîd el-Mesahikî'den o, Mâlik b. Enes'ten o, Ebü'z-Zinad'dan o, Hârice b. Zeyd'den o da babası Zeyd b. Sâbit'ten rivâyet etmiştir.¹⁹⁰

Beyhakî; Ebû Tahir Muhammed b. Muhammed b. Mehmeşin el-Fekîhu'dan o, Ebû Hâmid Ahmed b. Muhammed b. Yahyâ b. Bilal el-Bezzâz'dan o, Ebû el-Ezherî'den rivâyet ederek Ebû Avâne'nin senediyle birleşmektedir.¹⁹¹

Rivâyetin Müsned'de geçen farklı bir metni ise şöyledir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ، حَدَّثَنِي أَبِي فِي كِتَابِهِ، حَدَّثَنَا هُشَيْمُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، وَأَبُو مُعَاوِيَةَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: “رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا:” أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ يَوْمَ حَيْبَرَ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ، وَلِلرَّجُلِ سَهْمًا “ وَقَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: “أَسْهَمَ لِلرَّجُلِ، وَلِفَرَسِهِ ثَلَاثَةَ أَسْهَمٍ: سَهْمًا لَهُ، وَسَهْمَيْنِ لِفَرَسِهِ.

¹⁸⁵ Ebû Osmân Saîd b. Mansûr b. Şu'be el-Horasânî, *es-Sünen*, nşr. Habîbürrahman el-A'zamî (Hindistan: Ed-Dârü's-Selefiyye, 1982), 2: 324.

¹⁸⁶ Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî İbn Hibbân, *Sahîhu İbn Hibbân*, nşr. Şuayb el-Arnaûd, 3. Baskı (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1993), 11: 140.

¹⁸⁷ Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî, *el-Muşannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409), 6: 488.

¹⁸⁸ Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr el-Basrî Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehâr*, nşr. Mahfûz er-Rahman Zeynullah (Medine: Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, 2009), 12: 103.

¹⁸⁹ Ebû Avâne Ya'kûb b. İshâk b. İbrâhîm el-İsferâyînî Ebû Avâne, *Müstahrecü Ebî 'Avâne*, nşr. Eymen b. Ârif ed-Dîmeşkî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1998), 4: 254.

¹⁹⁰ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebrî*, 5: 136.

¹⁹¹ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, nşr. Muhammed Abdülkadir Ata, 3. Baskı (Lübnan: Dâru'l-kutubu'l-ilmiye, 2003), 6: 527.

Bu rivâyetteki metinde ganimet paylaşımını Resûlullah'ın Hayber savaşında yaptığı ilave olarak belirtilmiş ve EbûMuâviye'nin taksime dair son cümlesi diğer rivâyetlerden farklı olarak metne eklenmiştir.

Rivâyetininşadışeyhaynın şartlarına göre sahîhtir.¹⁹²

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Yasin b. Muâz(ö. 161/778):Tam adı:Yasin b. Muâz ez-Zeyyatü'l-Kûfî'dir. Ebû Halef olarakta bilinir. Buhârî onun için "Munkeru'l-hadîs", İbn Maîn"Leyse bi-Şey", Nesâî ise "Metrüku'l-hadîs" olarak değerlendirmiştir.¹⁹³

Kâsım b. Yezîd(ö. 191/807):Tam adı:Kâsım b. Yezîdel-Cermî el-Mevsilî'dir. Zehebî onun için ez-Zâhid ve el-Âbid ifadelerini kullanmıştır. Ebû Hâtim ise onu sika olarak zikretmiştir. Bişr el-Hâfî de onu el-Emîn olarak isimlendirmiştir.¹⁹⁴

Ali b. Harb (ö. 265/879):Tam adı:Ali b. Harb b. Muhammed b. Harb'dir. Ebû'l Hasan el-Mevsilî olarakta bilinir. Nesâî onun için sâlih, Dârekutnîve İbn Hibbân onu sika olarak zikretmişlerdir.¹⁹⁵

Ali b. Ahmed b. el-Heysem(ö. 328/ 940):Tam adı:Ali b. Ahmed b. el-Heysem b. Halid'dir. Ebû'l Hasan el-Bezâz ve el-Ukberî de denilir.Dârekutnî onun için sâlih, Yusuf

¹⁹² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 8: 11, (5 No'lu dipnot).

¹⁹³Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l meşâhîr ve'l-a'lâm*, nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Darül-Garbil-İslamî, 2003), 4: 538.

¹⁹⁴ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 4: 1184.

¹⁹⁵ Mizzî, *Tehzibü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 20: 363.

el-Kavvâs onu, sika olan hocaları arasında saymıştır. İbnu'l-Cevzî ve Zehebî de onu sika olarak değerlendirmişlerdir.¹⁹⁶

2.1.10. Sebzelerin Zekatı

10- حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ، قَالَ: نَا الْحَارِثُ بْنُ نَبْهَانَ، قَالَ: نَا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ فِي الْخَضِرَوَاتِ صَدَقَةٌ» وَهَذَا الْحَدِيثُ رَوَاهُ جَمَاعَةٌ عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ مَرْسَلًا، وَلَا نَعْلَمُ أَحَدًا، قَالَ: فِيهِ عَنْ مُوسَى عَنْ أَبِيهِ إِلَّا الْحَارِثُ بْنُ نَبْهَانَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، وَلَا نَعْلَمُ رَوَى عَطَاءً، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، إِلَّا هَذَا الْحَدِيثُ

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah: “Sebzelerde sadaka (zekat) yoktur”, buyurdu.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Bezzâr,Taberânî ve Tirmizî tahrîc etmiştir.

Bezzâr, Ebû Kâmil'den o, Hâris b. Nebhân'dan o, Atâ bin Sâib'den o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.¹⁹⁷ Bu rivâyetin devamında Bezzâr'da geçen ikinci bir sened ise şöyledir: Bezzâr, Muhammed b. el-Müsennâ'dan o, el-Hakem b. Mervân'dan o, İsrâîl'den o, Osman b. Abdullah b. Mevheb'den o Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.

Taberânî, Muhammed b. Muhammed et- Temmâr'dan o da, Ebû Kâmilel-Cehderî'den rivâyet ederek Bezzâr'ın senediyle birleşmektedir.¹⁹⁸

Tirmizî, Ali b. Haşrem'den o, İsa b. Yûnus'tan o, el-Hasan'dan o, Muhammed b. Abdurrahman b. Ubeyd'den o, İsa b. Talha'dan o da Mûaz'dan rivâyet etmiştir.¹⁹⁹

Tirmizî'de rivâyetin metin ve senedi farklı olmakla beraber şöyledir:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَشْرَمٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ مُعَاذٍ، أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ عَنِ الْخَضِرَوَاتِ وَهِيَ الْبُقُولُ؟ فَقَالَ: لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ.

¹⁹⁶ Ebu't-Tayyib Ebu't-Tayyib Nâyif b. Salah b. Ali el-Mansûrî, *ed-Delîlu'l-muğnî li şuyûhi'l-İmâm Ebû'l-Hasan ed-Dârekutnî* (Suudi Arabistan: Dâru'l-Kiyân, 2007), 280.

¹⁹⁷ Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, 3: 156.

¹⁹⁸ Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsaf*, nşr. Târık b. İvazullah (Kahire: Dâru'l-Harameyn, 1995), 6: 100.

¹⁹⁹ Tirmizî, “Zekât”, 13.

Muâz'dan rivâyetle: Resûlullah (s.a.v.)'a, Sebzelelerin zekatıyla ilgili mektupla bir soru sorulmuştu o da şöyle dedi: “Sebzeleler için zekat gerekmez.”

Tirmizî rivâyeti şöyle değerlendirmiştir: Bu hadisin senedi sahîh değildir. Bu konu hakkında Resûlullah'tan sahîh bir rivâyeterastlanılmamıştır. Bu rivâyet Mûsâ b. Talha tarafından peygamber'denkopuk olarak rivâyet olunmuştur. Alimler, bu hadise istinaden sebzeleler için zekatın olmadığını belirtmişlerdir. Senetteki ravilerden olan Hasan, Umâra'nın oğlu olup muhaddislerce zayıf kabul edilir. Şu'be onun için zayıf demiş. İbn'ül Mübarek onu “Metrûku'l-hadîs” olarak nitelemiştir. Elbânî ise rivâyet için sahîh demiştir.²⁰⁰

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Atâ bin Sâib(ö. 137/755): Tam adı: Atâ b. Sâib b. Mâlik'tir. Oğulları'nın isimleriyle de Ebû Zeyd, Ebû Yezîd ve Ebû Muhammed şeklinde de anılmıştır. Abdullah b. Ahmed babasının onun için sika dediğini bildirmiş, İbn Maîn ise Zayıf demiştir, Ebû Avâne Atâ bin Sâib için “Lâ Yuhteccu bi hadîsih”²⁰¹ demiştir. İclî ise sika olduğunu bildirmiştir.²⁰²

Hâris b. Nebhân(ö. 150-160/767-777): Tam adı: Hâris b. Nebhânel-Cermî'dir. Künyesi: Ebû Muhammed el-Basrî'dir. Ali b. Medînî onun için zayıf, İclî ise onu

²⁰⁰ Tirmizî, *el-Câmiu's-sahîh*, 3: 21.

²⁰¹ **Lâ Yuhteccu bi Hadîsih**: Ebû Hâtim: Babama “بحدِيثِهِ يَحْتَجَلُ” yani hadisleriyle delil getirilemez, sözünün anlamını sordum. Babam da: ‘Onlar hıfzı güçlü olmayan kişilerdir, ezberlemedikleri hadisleri rivayet eder ve yanlış yaparlar. Sen onların hadislerinde birçok çelişkiyi bulabilirsin’ cevabını vermiştir. Özçelik, “*İbn Ebî Hâtim Er-Râzî Ve Cerh Ve Ta'dîl'deki Metodu*”, 177.

²⁰² İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7: 203.

Du'afâ'sında zikretmiştir. İbn Maîn ise hatası çok olduğundan ondan hadis yazılmaz demiştir.²⁰³

Ebû Kâmil(ö. 137/755):Tam adı:Ebû Kâmil Fudayl b. Hüseyin b. Talha el-Cehderi'dir. Zehebî onun için Hâfız demiştir.²⁰⁴

2.1.11. Zekatın Vaktinden Önce Ödenmesi

11- حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ، قَالَ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمْرَانَ، قَالَ: نَا الْحَسَنُ الْبَجَلِيُّ، أَحْسِبُهُ عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، تَعَجَّلَ مِنَ الْعَبَّاسِ صَدَقَةَ سَنَتَيْنِ “ وَهَذَا الْحَدِيثُ لَا نَعْلَمُ رَوَاهُ إِلَّا الْحَسَنَ الْبَجَلِيُّ وَهُوَ الْحَسَنُ بْنُ عُمَارَةَ، وَالْحَسَنُ، فَقَدْ سَكَتَ أَهْلُ الْعِلْمِ عَنْ حَدِيثِهِ

Talha b. Ubeydillâh şöyle rivâyet etti: Resûlullah, “Abbas'tan iki senenin zekatını peşin aldı.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Bezzâr, ve Tirmizî ve Ebû Dâvûdtahrîc etmiştir.

Bezzâr, Humeyd b. Mes'ade'den o, Muhammed b. Humrân'dan o, Hasan el-Becelî'den o, El-Hakem'den o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²⁰⁵

Tirmizî, el-Kâsım b. Dînâr el-Kûfî'den o, İshâk b. Mansûr'dan o, İsrâîl'den o, Haccâc b. Dînâr'dan o, El-Hakem b. Cehl'den o, Hucrel-'Adevî'den o da Ali'den rivâyet etmiştir.²⁰⁶

Ebû Dâvûd, Saîd Mansûr'dan o, İsmail b. Zekeriyya'dan o, Haccâc b. Dinar'dan o, El-Hakem'den o da Hacıye'den o da Ali'den rivâyet etmiştir.²⁰⁷

Tirmizî'nin metin ve senedi Bezzâr'dan farklı olmakla beraber şöyledir:

²⁰³Ebû Abdillâh Alâüddîn Moğultay b. Kılıç b. Abdillâh el-Bekcerî el-Hikrî Moğultay b. Kılıç, *İkmâlüTehzîbi'l-Kemâl*, nşr. Ebû Abdurrahman Adil b. Hüseyin ve Ebû Muhammed Üsame b. İbrahim, (Mısır: el-Faruk el-Hadise, 2001), 3: 321.

²⁰⁴Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 11: 111.

²⁰⁵ Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, 3: 159.

²⁰⁶ Tirmizî, “Zekât”, 37.

²⁰⁷ Ebû Dâvûd, “Zekât”, 21.

حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ دِينَارٍ الْكُوفِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ جَحْلٍ، عَنِ حُجْرِ الْعَدَوِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعُمَرَ: «إِنَّا قَدْ أَخَذْنَا زَكَاةَ الْعَبَّاسِ عَامَ الْأَوَّلِ لِلْعَامِ» وَفِي الْبَابِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ.: «لَا أَعْرِفُ حَدِيثَ تَعْجِيلِ الزَّكَاةِ مِنْ حَدِيثِ إِسْرَائِيلَ، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ دِينَارٍ، إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ» وَحَدِيثُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ زَكْرِيَّا، عَنِ الْحَجَّاجِ عِنْدِي أَصَحُّ مِنْ حَدِيثِ إِسْرَائِيلَ، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ دِينَارٍ وَقَدْ رُوِيَ هَذَا الْحَدِيثُ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُثَيْبَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرْسَلًا «»، وَقَدْ اِخْتَلَفَ أَهْلُ الْعِلْمِ فِي تَعْجِيلِ الزَّكَاةِ قَبْلَ مَحَلِّهَا «»، فَرَأَى طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ: أَنْ لَا يُعَجَّلَهَا، وَبِهِ يَقُولُ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ قَالَ: «أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ لَا يُعَجَّلَهَا»، وَقَالَ أَكْثَرُ أَهْلِ الْعِلْمِ: إِنْ عَجَّلَهَا قَبْلَ مَحَلِّهَا أَجْزَأَتْ عَنْهُ، وَبِهِ يَقُولُ الشَّافِعِيُّ، وَأَحْمَدُ، وَإِسْحَاقُ “

Hiz. Ali (r.a.) şöyle rivâyet etti: Resûlullah (s.a.v.) Hiz. Ömer'e şöyle dedi: “Biz Abbâs'ın zekatını bir yıl öncesinden ve o yıl içerisinde aldık.” Bu mevzuda İbn Abbâs'ın da rivâyeti vardır. Zekatın ödeme zamanı gelmeden evvel verilmesi durumu ancak İsrail'in, Haccâc b. Dinar'dan naklolunan bu rivâyeti sayesinde bilmekteyiz. Bence bu konuda İsmail b. Zekeriyya'nın Haccac'tan naklolunan rivâyeti, İsrail'in Haccâc'dan naklolunan rivâyetine göre daha sahihtir. Bu rivayet Hakem b. Uteybe'den de mürsel olarak naklolunmuştur. Alimler arasında zekatın vaktinden evvel ödenmesi hususunda ihtilaf vardır. Sûfyân es Sevrî vaktinden önce ödenmemesi görüşünde olup şöyle demiştir: “Bana göre vaktinden önce ödenmesi hoş değildir”. Çoğualime göre ise: “Vakti gelmeden verilen zekat, zekat yerine geçer.” Şâfiî, İshâk ve Ahmed bu görüştedirler.²⁰⁸

Rivâyetin Ebû Dâvûd metni ise farklı olarak şöyledir:

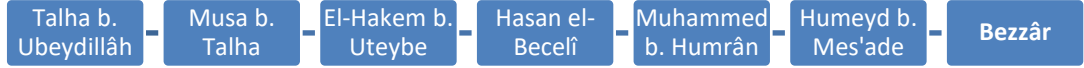
حدثنا سعيد بن منصور، حدثنا إسماعيل بن زكريا، عن الحجاج بن دينار، عن الحكم، عن حجية، عن علي، أن العباس سأل النبي صلى الله عليه وسلم في تعجيل صدقته قبل أن تحل، فرخص له في ذلك

Hiz. Ali şöyle rivâyet etti: Abbâs, (r.a.) zekâtın vaktinden önce verilmesini Peygamber'e sordu da Resûlullah, ona bu hususta ruhsat verdi, bir rivâyette de Ali: “Ona bu hususta izin verdi”, dedi. Ebû Dâvûd: Bu hadisi Hüseyim, Mansur b. Zâzân'dan, O'da

²⁰⁸ Tirmizî, *el-Câmiu's-sahîh*, 3: 54.

Hakem'den, o da el-Hasan b. Müslim'den, o da Peygamber'den rivâyet etmiştir. Hüşeym'in hadisi daha sahîhtir.Elbânî: Rivâyet için hasen değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁰⁹

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

El-Hakem b. Uteybe(ö. 115/733): Tam adı:El-Hakem b. Uteybe el-Kindî'dir. Yahyâb. Maîn ve İclî onun için sika, Nesâî ve Ebû Hâtim ise sebt demişlerdir.²¹⁰

Hasan el-Becelî(ö. 221/836):Tam adı: Hasan b. Bısr b. Selim el-Müseyyeb b. el-Hemedânî el-Becelî'dir.Ebû Hâtim onun için sadûk, Nesâî“Leyse bil kaviy”, İbn Hırâş ise “Munkeru'l-hadîs” olarak değerlendirmiştir.²¹¹

Muhammed b. Humrân (ö. 181/797):Tam adı: Muhammed b. HumrânEbû Abdullah el-Kaysî el-Basrî'dir.Ebû Hâtim onun için sâlih, Ebû Zür'a“Mahalluhu's-sıdk”, Nesâî ise “Leyse bil kaviy” olarak değerlendirmişlerdir.²¹²

Humeyd b. Mes'ade(ö. 244/858):Tam adı: Humeyd b. Mes'ade b.el-Mübarek es-Sâmî el-Bâhilî'dir. İbn Hibbân onun için sika demiş,Nesâî de sika hocaları arasında zikretmiştir.²¹³

2.1.12. Yüzü Dağlamak ve Damgalamak

12- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: نَا يُوسُفُ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: نَا طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ عَيْسَى، وَيَحْيَى، ابْنِي طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِمَا طَلْحَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَهَى عَنِ الْوَسْمِ أَنْ يُوسَمَ فِي الْوَجْهِ قَالَ: وَمَرَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِبَعِيرٍ قَدْ وُسِمَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: لَوْ كَانَ إِلَى هَذَا نَحْوُ النَّارِ عَنْ وَجْهِ هَذِهِ الدَّابَّةِ. فَقُلْتُ لِأَسْمَنَ فِي أَبْعَدِ مَكَانٍ فَوَسِمْتُ فِي عَجَبِ الدَّنْبِ وَهَذَا الْحَدِيثُ لَا نَعْلَمُهُ يُرْوَى عَنْ طَلْحَةَ، إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ

²⁰⁹ Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, 2: 115.

²¹⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 7: 114.

²¹¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*, 6: 61.

²¹² Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 4: 957.

²¹³ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 3: 49.

Talha b. Ubeydillâh şöyle rivâyet etti:Resûlullah, yüzü dağlamayı yasakladı.Yüzünden dağlanmış bir deve Resûlullah'a getirildiğinde, “Keşke deve sahipleri bu deveden ateşi uzaklaştırsalardı” buyurdu. “Ben de devenin yağsız ve en uzak yeri olan kuyruk sokumunu dağladım”, buyurmuştur.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Bezzâr, Tirmizî, Ebû Dâvûd ve Ebû Ya‘lâtahrîc etmiştir.

Bezzâr, Ahmed b. Abdülcebbâr’dan o, Yûnus b. Bükeyr’den o, Talha b. Yahyâ’dan o, İsâ b. Talha ve Yahyâ b. Talha’dan onlar da babaları Talha b. Ubeydillâh’tan rivâyet etmişlerdir.²¹⁴

Tirmizî, Ahmed b. Menî”den o, Ravh b. Ūbade’den o, İbn Cüreyc’den o, Ebî ez-Zübeyr’den o da Câbir’den rivâyet etmiştir.²¹⁵

Tirmizî’nin metninde, damgalamanın yanı sıra yüze vurmak (darbetmek) fiili de ziyade olarak yasaklanmıştır.

Ebû Dâvûd, Muhammed b. Kesîr’den o, Süfyân’dan o, Ebî ez-Zübeyr’den o da Câbir’den rivâyet etmiştir.²¹⁶

Ebû Dâvûd’da metin farklı olmakla beraber şöyledir:

حدثنا محمد بن كثير، أخبرنا سفيان، عن أبي الزبير، عن جابر، أن النبي الله عليه وسلم مر عليه بحمار قد وسم في وجهه، فقال: «أما بلغكم أني قد لعنت من وسم البهيمة في وجهها أو ضربها في وجهها؟» فنهى عن ذلك

Câbir’dennaklolunan rivayete göre, Resûlullah’ın (s.a.v.)yanına, yüzüdamgalanmış bir eşek getirildibunun üzerineResûlullah şöyle buyurdu:“Benim, hayvanların yüzünü damgalayan ve onların yüzünüdarbeden kimselere lanet ettiğim haberi size ulaşmadı mı?”buyurmuş ve bunu yasaklamıştır.”

Ebû Ya‘lâ, Züheyr’den o, Abdullah b. Abdülmecîd el-Hanefî’den o, İbn Ebî Zi’b’den o Cafer b. Temmâm’dan o da İbn Abbas’tan rivâyet etmiştir.²¹⁷Senedin devamında eserin muhakkiki Hüseyin Selîm Esed, senedin râvileri sikâdır, değerlendirmesinde bulunmuştur.

²¹⁴ Bezzâr, *el-Bahrü ’z-zehhâr*, 3: 162.

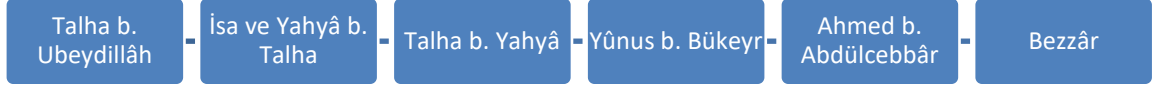
²¹⁵ Tirmizî, “Cihâd”, 30.

²¹⁶ Ebû Dâvûd,“Cihâd”, 58 .

²¹⁷ Ebû Ya‘lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî Ebû Ya‘lâ, *el-Müsned*, nşr. Hüseyin Selîm Esed (Şam: Darü’l-Me’mun li’t-Türas, 1984), 5: 120.

Tirmizî, rivâyet için hasen-sahîh değerlendirmesinde bulunmuştur.²¹⁸

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta‘dîl Açısından Değerlendirilmesi

Yahyâ b. Talha(ö. /?): Tam adı:Yahyâ b. Talhab. Ubeydillâhel- Kuraşî et- Teymîel-Medenî’dir. Yakup b. Şeybe onun için sika, İclî ise sika olduğunu bildirerek Medineli tabîin’dir demiş,İbn Hibbân da onun için sika demiştir.²¹⁹

Yûnus b. Bükeyr(ö. 199/815):Tam adı:Yûnus b. Bükeyr b. Vasıl el-Kûffî’dir. Zehebî onun için Hâfız ve İmâm demiş, İbn Maîn sika,İclî de lâ be’s’e biholarak değerlendirmiştir.²²⁰

Ahmed b. Abdülcebbâr (ö. 272/886):Tam adı: Ahmed b. Abdülcebbâr b. Muhammed b. Umeyrel-Kûffî’dir.Dârekutnî onun *Sikat*’ında zikretmiş, Ebû Hâtim ise“Leyse bil kaviy”olarak değerlendirmiştir.²²¹

Kolay kolay kimseye lanet etmeyen peygamberimizin hayvan hakları gibi bir meselede lanet okuması konunun ehemmiyeti açısından oldukça dikkat çekidir. Çünkü bu lanet, şiddet ve zulmedir. Dağlama işi veya darp, insanın ve hayvanın doğal görünümünü değiştirerek onu bozmaktadır. Bunun içindir ki Müslim, bu rivâyetleri zinnet ve libas kitaplarında ele almıştır. Tüm canlılara gerek işkence yapmak gerekse yüzlerini damgalamak Allah’ın sevmediği bir fiildir. Dolayısıyla peygamber de işin önemini belirtmek ve haram olduğunu ifade etmek için lanet ifadesinikullanmıştır.²²²

2.1.13. Peygamber Adına Yalan Söylemenin Günahı

²¹⁸ Tirmizî, *el-Câmiu’s-sahîh*, 4: 210.

²¹⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 11: 233.

²²⁰ Zehebî, *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, 9: 245.

²²¹ Moğultay b. Kılıç, *İkmâlü Tehzîbi’l-Kemâl*, 1: 72.

²²² Mehmet Dilek, “Hadislerde Hayvan Bedenlerine Eziyete Engel Olma Örnekleri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/20 (2008): 205-206.

13- حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سُكَيْنٍ بْنِ سُخَيْتٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ أَيُّوبَ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ عَيْسَى بْنِ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: “Her kim benim ağızımdan bilerek yalan uydurursa, cehennemdeki yerine hazırlansın.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Ebû Ya'lâ, Buhârî,Müslim, Ebû Dâvûd,Tirmizî,Nesâî,İbn Mâce, Dârimî,Ahmed b. Hanbel, İbn Hibbân, Hâkim,Bezzâr,İbn Ebû Şeybe,Taberânî ve Beyhakî tahrîc etmiştir.

Ebû Ya'lâ,Fadl b. Sükeyn b. Sühayt'den o, Süleyman b. Eyyûb b. Süleyman b. İsmâîl b. Mûsâ b. Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²²³

Buhârî, Mûsâ b. İsmâîl 'dan o, Ebû Avâne'den o,Ebû Hasîn'den o, Ebû Sâlih'den o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etmiştir.²²⁴

Müslim,Muhammed b. Ubeyd el-Ğuberî'den, o da Ebû Avâne'den rivâyet ederek Buhârî'nin senediyle birleşmektedir.²²⁵

Ebû Dâvûd, Amr b. Avn'dan o, Hâlid'den o, Müseded'den o, Hâlid el-Ma'nî'den o, Beyân b. Bişr'den o, Müseded b. Bişr'den o, Vebra b. Abdurrahman'dan o, Âmir b. Abdullah b. Ez-Zübeyr'den o da babası Zübeyr b. el-Avvâm'dan rivâyet etmiştir.²²⁶

Tirmizî, Ebû Hişâm er-Rıfâî'den o, Ebû Bekir b. Ayyâş'tan o, Âsım'dan o, Zirrin'den o da Abdullah b. Mes'ûd'dan rivâyet etmiştir.²²⁷

Nesâî,Alî b. Hucr'den o, İsmâîl'den o, Süleyman et-Teymî'den o da Enes b. Mâlik rivâyet etmiştir.²²⁸

İbn Mâce, Peygamber(s.a.v.) Üzerine Yalan Uydurmanın Ağır Vebalinin Beyanı Babı'nda bu rivâyeti aynı metinle, Abdullâh b. Mes'ûd, Hz. Ali, Enes b. Mâlik, Câbir b.

²²³ Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2: 7.

²²⁴ Buhârî, “İlim”, 38. Ayrıca bkz: “Cenâ'iz”, 3 ; “Enbiyâ”, 50 ; “Edeb”, 109.

²²⁵ Müslim, “Mukaddime”, 3.

²²⁶ Ebû Dâvûd, “İlim”, 4.

²²⁷ Tirmizî, “İlim”, 8.

²²⁸ Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, nşr. Abdülgaffâr Süleyman el-Bündârî ve Seyyid Kesrevî Hasan (Beirut: Dâru'l-kutubu'l-ilmiye, 1991), 3: 458.

Abdillâh, Ebû Hüreyre, Ebû Katâde ve Abdullah b. Ez-Zübeyr'den toplamda 7 farklı kişiden rivâyet etmiştir.²²⁹

Buhârî'de rivâyetin metin ve senedi farklı olarak“Peygamber Adına Yalan Söylemenin Günahı Babı” altında, şöyle verilmiştir:

حَدَّثَنَا مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكْتُمُوا بِكُنْيَتِي، وَمَنْ رَأَنِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَنِي، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَنْمُتُّ فِي صُورَتِي، وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»

Ebû Hüreyre Resûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivâyet etti: “Benim adıyla (birbirinizi) isimlendiriniz, fakat künyemle (Ebu'l-Kâsım) künyelenmeyiniz. Kim ki beni rüyada görürse, gerçekte beni görmüş olur. Zîra şeytân benim suretime bürünemez. Kim ki benim ağızımdan bilerek yalan uydurursa, cehennemdeki yerine hazırlansın.”

Ebû Dâvûd'da bu rivâyet, “Resûlullah Adına Yalan Söylemenin Sorumluluğu”adlı bab başlığı altında verilmiş, rivâyetin metin ve senedi farklı olarak şöyledir:

حدثنا عمرو بن عون، أخبرنا خالد، ح وحدثنا مسدد، حدثنا خالد المعنى، عن بيان بن بشر، قال: مسدد أبو بشر: عن وبرة بن عبد الرحمن، عن عامر بن عبد الله بن الزبير، عن أبيه، قال: قلت للزبير: ما يمنعك أن تحدث عن رسول الله صلى الله عليه وسلم كما يحدث عنه أصحابه، فقال: أما والله لقد كان لي منه وجه ومنزلة، ولكني سمعته يقول: «من كذب علي متعمدا، فليتبوأ مقعده من النار»

Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr, babası Zübeyr'e: Diğer sahâbîlerin Resûlullah'tan hadis rivâyet ettikleri gibi seni hadis rivâyet etmekten men eden şey nedir? Diye sordum, o ise: Allah'a yemin olsun ki, Resûlullah 'ın yanında özel bir itibarım ve yerim vardır. Fakat ben ondan: “Kim ki benim ağızımdan bilerek yalan uydurursa, cehennemdeki yerine hazırlansın”, buyururken işittim. (Yâni az rivâyette bulunma sebebi olarak bu hadisi göstermiştir).

Tirmizî,“Hadis Diye Yalan Söyleyen Kimseler Cehennemliktir babında, bu konuyla ilgili 3 hadis rivâyet etmiştir. Ayrıca bu mevzuda; Ebû Bekir, Ömer,Osman, Zübeyr, Saîd b. Zeyd, Abdullah b. Amr, Enes, Câbir, İbn Abbâs, Ebû Saîd, Amr b. Abese, Ukbe b. Âmir,

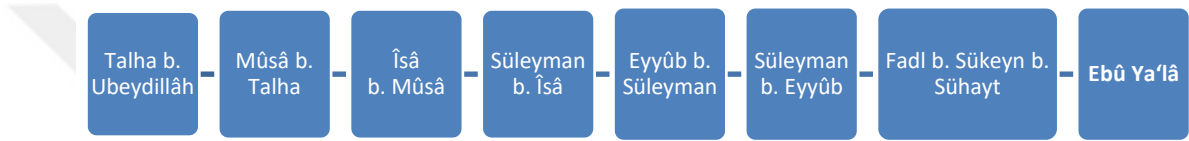
²²⁹ İbn Mâce, “Mukaddime”, 4.

Muâviye, Büreyde, Ebû Mûsâ el-Ğafikî, Ebû Umâme, Abdullah b. Amr, el Mukanna' ve Evs es-Sekâfi'den de hadis rivâyet edildiği bilgisini vermiştir.”²³⁰

Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetinin isnadı zayıf olup rivâyetin metni ise mütevâtirdir.²³¹

Bu rivâyet yetmiş farklı sahâbî tarafından nakledildiği için konuyu fazla uzatmamak ve bağlamından koparmamak adına diğer senedleri yazmayarak rivâyetin geçtiği kaynakları bildirmekle yetinmeyi daha uygun bulduk.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Süleyman b. Eyyûb b. Süleyman b. Îsâ b. Mûsâ b. Talha b. Ubeydillâh(ö. 289/902):İbn Adî, onu “أحاديث مناكير” diyerek anmış, Ehl-i Hadisin çoğu da onun hakkında “Lâ Yutâba”²³² demiş, İbn Hibbân ise onun sika olduğunu bildirmiştir.²³³

Sayrafi, İmâm-ı Şâfi'nin er-Risâle'sine yazdığı şerh'te bu hadisin yetmiş farklı sahâbî tarafından merfu olarak rivâyet edildiğini yazarak bunlar arasında Aşere-i mübeşşere'nin tamamının olduğunu belirterek, bu hadisi rivâyet edenlerin sayısını iki yüze çıkaranların olduğunu ifade etmiştir. Peygamber adına yalan uydurmak ya kasten yapılır ya da yanılarak yapılır. Eğer ki yanılarak yapılmışsa hadiste belirtilen bu ağır cezanın muhatabı olmaz. Sapık fırkalardan biri olan Keramiye'ye göre irşad, teşvik ve korkutma konularında peygamber adına yalan uydurmak caiz olup ahkam konularında ise caiz değildir diyerek meşru gördükleri konularda hadis uydurmuşlardır.²³⁴

2.1.14. Deve ile Koyun Etininve Sütünün Yenilip İçilmesi Abdesti Bozar mı?

²³⁰ Tirmizî, “İlim”, 8.

²³¹ Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2: 7.

²³² **Lâ Yutâba'**: Râvinin, rivayet ettiği hadisin başkaları tarafından rivayet edilmediğini bildir, sika râviler için cerh anlamı taşımaz. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 161.

²³³ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 4: 173.

²³⁴ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, 1: 57, 56.

14- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَزْرَةَ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مَوْلَى لِمُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، أَوْ عَنِ ابْنِ لِمُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: «كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ مِنَ اللَّبَانِ الْإِبِلِ، وَلُحُومِهَا وَلَا يُصَلِّي فِي أُعْطَانِهَا، وَلَا يَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ وَالْبَانِهَا، وَيُصَلِّي فِي مَرَابِضِهَا»

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah(s.a.v.), deve sütü içip etini yemekten ötürü abdest alır, deve ağıllarında ise namaz kılmazdı. Koyun sütü içip etini yemekten ötürü ise abdest almaz ve ağıllarında namaz kıları.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; Ebû Ya'îlâ, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, tahrîc etmiştir.

Ebû Ya'îlâ, İbrahim b. Muhammed b. 'Ar'arah'dan o, Mu'temir b. Süleymân'dan o, Leys'ten o, Mûsâ b. Talha'nın azatlısı veya Mûsâ b. Talha'nın oğlundan o, babasından o da dedesi Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²³⁵

Müslim, Ebû Kâmil Fudayl b. Hüseyin el-Cehderî'den o, Ebû Avâne'den o, Osman b. Abdullah b. Mevheb'den o, Ca'fer b. Ebû Sevr'den o da Câbir b. Semure'den rivâyet etmiştir.²³⁶

Ebû Dâvud, Osman bin Ebî Şeybe'den o, Ebû Muâviye'den o, el-A'meş'ten o, Abdullah b. Abdullah er-Râzî'den o, Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan o el-Berâ b. Âzib'den rivâyet etmiştir.²³⁷

Tirmizî, Hennâd'dan o da Ebû Muâviye'den rivâyet ederek Ebû Dâvud'un senediyle birleşmektedir.²³⁸ Bu konuda Câbir b. Semure ve Üseyd b. Hudayr'dan da hadis rivâyet etmiştir. Hadis metninin devamında şöyle demiştir: İshâk diyor ki: “Bu konuda Resûlullah'tan (s.a.v.) iki tane sahîh hadis vardır: Biri Berâ b. Âzib'in diğeri de Câbir b. Semure'nindir.”

İbn Mâce, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den o, Abdullah b. İdris'ten o da el-A'meş'ten rivâyet ederek Ebû Dâvud'un senediyle birleşmektedir.²³⁹

Müslim'de rivâyetin metin ve senedi farklı olarak şöyledir:

²³⁵ Ebû Ya'îlâ, *el-Müsned*, 2: 7.

²³⁶ Müslim, “Hayz”, 360.

²³⁷ Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 71.

²³⁸ Tirmizî, “Tahâret”, 60.

²³⁹ İbn Mâce, “Tahâret”, 67.

حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ فَضَيْلُ بْنُ حُسَيْنِ الْجَدْرِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي ثَوْرٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْعَنَمِ؟ قَالَ: «إِنْ شِئْتَ فَتَوَضَّأْ، وَإِنْ شِئْتَ فَلَا تَوَضَّأْ» قَالَ أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: «نَعَمْ فَتَوَضَّأْ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ» قَالَ: أَصَلِّي فِي مَرَابِضِ الْعَنَمِ؟ قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: أَصَلِّي فِي مَبَارِكِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: «لَا»

Câbir b. Semure'den rivâyetle,

- Bir adam:Resûlullah'a, koyun eti yedikten sonra abdest almam gerekir mi? diye sordu.
- Resûlullah: İstersen al, istersen alma (sen bilirsin).
- Adam: Deve eti yedikten sonra abdest alayım mı?
- Resûlullah: Evet deve eti yedikten sonra abdest al buyurdu.
- Adam: Koyun ağıllarında namaz kılabilir miyim?
- Resûlullah: Evet, dedi.
- Adam: Deve ireklerinde namaz kılabilir miyim?
- Resûlullah: Evet, dedi.

Ebû Ya'lâ'nın muhakkiki, (Hüseyn Selîm Esed) senedin devamında, Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyeti için İsnadı zayıftır, değerlendirmesinde bulunmuştur.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Mu'temir b. Süleymân(ö. 181/797):Tam adı:Mu'temir b. Süleymân b.Tarhân et-Teymî'dir. Zehebî onun için imâm ve hâfız, İbn Maîn, Ebû Hâtim ve İbn Sa'd ise sika olarak değerlendirmişlerdir.²⁴⁰

²⁴⁰ Zehebî, Siyeru a'lâmi'n-nübelâ', 8: 477.

İbrahim b. Muhammed b. 'Ar'arah(ö. 231/846):Tam adı:İbrahim b. Muhammed b. 'Ar'arah b. El-Birindi b. Nu'mân'dır. İbn Maîn ve Ebû Hâtim sika olarak değerlendirmişlerdir.²⁴¹

Bu rivâyet deve etinintüketilmesiyle abdestin bozulacağını bildirse de alimler arasında bu konuda ihtilaf vardır. Başta Hulefa-i Râşidin; Ebû Bekr, Ömer, Osman ve Ali olmak üzere Abdullah b. Mes'ud, Übey b. Ka'b, Abdullah b. Abbâs, Ebu'd-Derdâ, Ebû Talha, Amir b. Rabia ve Ebû Ümame (r.a.) ile cumhuru tâbiîn, Ebû Hanîfe, Malik, Şâfiî ve bu mezheplerin alimleri, deve etinin yenilmesiyle abdestin bozulmayacağı görüşündedirler. Ahmed b. Hanbel ile İshâk b. Râhuye, Yâhyâ b. Yahyâ, Ebû Bekr İbni'l-Münzir, İbni Huzeyme ve Ebû Bekr Beyhakî'ye göre deve etinin yenilmesiyle abdest bozulur. Deve etinin yenilmesiyle abdestin bozulacağını savunanların delili bu konudaki iki sahîh hadistir. Abdestin bozulmayacağını savunanların delili ise Câbir (r.a.) rivâyetinde Resûlullah'ın son uygulamasının ateşte pişen bir şeyden ötürü abdest almamasıydı, denilmiştir.²⁴²

2.1.15. Akrabayla Evlenenin Durumu

15- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ: «النَّكْحُ فِي قَوْمِهِ كَالْمُعْتَبِ فِي دَارِهِ»

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurdu:“Kendi kavminden evlenen, evinde otlayan gibidir.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Taberânî tahrîc etmiştir.Taberânî, Yahyâ b. Osman b. Sâlih'ten o, Süleymân b. Eyyûb'ten o, babası (Eyyûb b. Süleymân)'dan o, dedesinden (Süleymân b. Dâvûd)'tan o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²⁴³

İsnad Şeması

²⁴¹Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 5: 775.

²⁴² Nevevî, *el-Minhâc*, 4: 48, 49.

²⁴³ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1: 114.

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Süleymân b. Eyyûb(ö. 289/902):Tam adı:Süleymân b. Eyyûb b. Süleymân b. Dâvud b. Abdullah b. Hazlem el-Esedî'dir. Ebû Eyyûb ed-Dımeşkî olarakta bilinir.Nesâî onun için sadûk demiştir.²⁴⁴

Yahyâ b. Osman b. Sâlih(ö. 282/895):Tam adı: Yahyâ b. Osman b. Sâlih b. Safvân es-Sehmî'dir. Zehebîve İbn Yûnus onun için hâfız demiş, Ebû Hâtim ise kendisinin ve babasının ondan rivâyet yazdığını bildirmiştir.²⁴⁵

İbn Mâce ve Ziya Makdisî zikri geçen rivâyetin sahîh olduğunu bildirmişlerdir.Elbanî ise bu hadisi Taberânî ve Ebû Nuaym'ın Ahbâru İsbahân'dan aldıklarını ve bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Hadis kavim içi evlilik hakkında yasaklayıcı veya olumsuz bir içerik barındırmamakla beraber sadecekavminden yani akrabasıyla evlenen kişilerin ev ki ahvallerinibildiren bir teşbihten ibaret olduğunu bildirmiştir.²⁴⁶

2.1.16. Kişi Kendisini İstemeyen Cemaate İmâm Olması!

16- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُمَانَ بْنِ صَالِحٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ، أَنَّهُ صَلَّى بِقَوْمٍ فَلَمَّا انْصَرَفَ، قَالَ: نَسِيتُ أَنْ أَسْتَأْمِرَكُمْ قَبْلَ أَنْ أَتَقَدَّمَكُمْ أَفَرَضِيْتُمْ بِصَلَاتِي؟ قَالُوا: نَعَمْ، وَمَنْ يَكْرَهُ ذَلِكَ يَا حَوَارِيَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَيُّمَا رَجُلٍ أُمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارَهُونَ لَمْ تَجْزُ صَلَاتُهُ أُذْنَهُ»

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle, Talha b. Ubeydillâh bir kavme namaz kıldırıldı,namazdan ayrıldığı vakit, sizin önünüze geçmeden önce sizden izin almayı

²⁴⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 11: 368.

²⁴⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 13: 354.

²⁴⁶ Ziya Duru, "Evlilik Mâni'leri Bağlamında Akraba Evliliği",(Yüksek Lisans, Adana, Çukurova Üniversitesi, 2007), 43.

unuttum, siz namazımdan (imamlık yapmama)razı oldunuz mu? Onlar: Evet dediler. Ey AllahResûlünün havarisi! Kim bunu kerih görür ki dediler. Talha b. Ubeydillâh ise ben Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: “Sizden biriniz herhangi bir kavme imamlık eder ve o kavim de onu kerih görürse (istemezlerse) onun kıldığı namaz onun kulaklarını geçmez.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Taberânî, Tirmizî,İbn Huzeyme, İbn Ebû Şeybe, Bezzâr veBeyhakî tahrîc etmiştir.

Taberânî, Yahyâ b. Osman b.Sâlih'ten o, Süleymân b. Eyyûb'ten o, babası (Eyyûb b. Süleymân)'dan o, dedesinden (Süleymân b. Dâvûd)'tan o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²⁴⁷

Tirmizî,Abdül'alâ b.Vâsilel-Kûfî'den o, Muhammed b. El-Kâsım el-Esedî'den o, Fadl b. Delhem'den o da el- Hasan'dan rivâyet etmiştir.²⁴⁸

İbn Huzeyme, Ebû Tâhir'den o, Ebû Bekir'den o, İsa b. İbrahim'den o, İbn Vehb'den o, İbn Lehîa ve Saîd b.Ebû Eyyûb'den o da Atâ b. Dînâr el-Hüzelî'denrivâyet etmiştir.²⁴⁹

İbn Ebû Şeybe, Vekî" den o, Ebû Ubeyde en-Nâcî'den o da el- Hasan'dan rivâyet etmiştir.²⁵⁰

Bezzâr, Abdül'alâ b.Vâsıl'dan rivâyet ederek Tirmizî'ninsenediylebirleşmektedir.²⁵¹

Beyhakî,Ebû Abdullah el-Hâfız'dan o, Ebû Bekir b. El-Hasan El-Kâdî'den o, Ebû Abbâs Muhammed b. Yakub'dan o, Ebû Utbe'den o, Bakıyye'den o, İsmail'den o, Haccâc b. Ertâ'dan o, Katâde'den o da el- Hasan'dan rivâyet etmiştir.²⁵²

Tirmizî'de rivâyetin sened ve metni farklı olarak şöyledir :

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ وَاصِلٍ الْكُوفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ الْأَسَدِيُّ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ دَلْهَمٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةً: رَجُلٌ أُمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارُهُونَ، وَأَمْرَأَةٌ بَاتَتْ وَرَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ، وَرَجُلٌ سَمِعَ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ثُمَّ لَمْ يُجِبْ.

²⁴⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 1:115.

²⁴⁸ Tirmizî, “Salât”, 266.

²⁴⁹Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nisâbüri İbn Huzeyme, *es-Sahîh*, 3. Baskı (Beyrut: Mektebetül-İslâmî, 2003), 1: 735.

²⁵⁰ İbn Ebû Şeybe, *el-Musannefî'l-ehâdis ve'l-âsâr*, 1: 357.

²⁵¹ Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, 13: 223.

²⁵² Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 3: 183.

Hasan'dan (r.a.) rivâyetle, Enes b. Mâlikşöyle diyordu: “Resûlullah (s.a.v.) şu üç kişiye lanet edip onların Allah'ın rahmetinden uzak olmalarını istemiştir. Kendisini istemeyen bir kavme imam olan kişiye, kocası kendisine kızgın olarak geceleyen kadına ve Ezanı işitip de namazı kılmayan kimseye.”

Tirmîzî, “bu konu hakkında, İbn Abbâs, Talha, Abdullah b. Amr ve Ebû Umare'den rivâyetlerin olduğunu bildirmiştir. Ayrıca Enes'in bu hadisininsahîh olmadığını çünkü Hasan'dan mürsel olarak rivâyet edildiğini zincirinde bir kopukluğun olduğunu bildirmiştir.”²⁵³

İbn Huzeyme'de rivâyetin metin ve senedi farklı olarak şöyledir:

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ، نَا أَبُو بَكْرٍ، نَا عِيسَى بْنُ إِبرَاهِيمَ، نَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنِ ابْنِ لَهَيْعَةَ وَسَعِيدِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ دِينَارِ الْهُدَلِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: «ثَلَاثَةٌ لَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ صَلَاةٌ، وَلَا تَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ، وَلَا تُجَاوِزُ رُؤُوسَهُمْ: رَجُلٌ أَمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، وَرَجُلٌ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ وَلَمْ يُؤْمَرْ، وَامْرَأَةٌ دَعَاها رَوْجُهَا مِنَ اللَّيْلِ فَأَبَتْ عَلَيْهِ.»

İbn Ebû Şeybe'nin Mûsânnef'inde sened ve metin farklı olarak şöyledir:

حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ قَالَ: نَا أَبُو عُبَيْدَةَ النَّاجِي، عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ لَمْ تَجْزُ صَلَاتُهُ تَرْقُوتَهُ»

Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetinden farklı olarak تَرْقُوتَهُ kelimesi kullanılmış ve böylece mana olarak kılınan namazın kulağını değilde köprücük kemiğini geçemeyeceği lafzı farklı olarak zikredilmiştir.

Beyhakî'nin metninde namazları kafalarını geçmez yani kabul olunmaz anlamındaki kişiler zikredilirken yukarıda saydığımız ilk iki zümreye ilave olarak مَمْلُوكٌ فَرٌّ مِنْ مَوْلَاهُ olarak yani efendisinden kaçan kölenin de namazı kabul olunmaz ifadesi geçmektedir.

İsnad Şeması

²⁵³ Tirmizî, *el-Câmiu 's-sahîh*, 1996, 1: 464.

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Bu sened, bir önceki rivâyetin (Kendi Kavminden Biriyle Evlenmek) senediyle aynı olduğu için ikinci kez değerlendirilmemiştir.

2.2. Dua İçerikli Rivâyetler

Bu bölümde; Talha b. Ubeydillâh'ın Hz. Peygamber'den (s.a.v.) öğrendiği 5dua ele alınmıştır. Dualar şu konulardan oluşmaktadır: Hilâl'i Görünce Okunulacak dua, sekerât-ı mevt duası ve namazda okunulan salli-barik duaları, sübhanallah zikrinin anlamı, oruçluya ikramda bulunana peygamberin yaptığı dua gibi konular işlenmiştir.

2.2.1. Hilâl'i Görünce Okunulacak Dua

17- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ سُفْيَانَ الْمَدِينِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي بِلَالُ بْنُ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْهَيْلَالَ قَالَ: «اللَّهُمَّ أَهْلِلْهُ عَلَيْنَا بِالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ، رَبِّي وَرَبُّكَ اللَّهُ».

Talha b. Ubeydillâh şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v.), hilâli gördüğü zaman şu duayı yapardı: “Allah’ım bu ayı bizim üzerimize bereket, iman, selamet ve İslam üzere doğdur. Ey Hilâl benim de senin de Rabbin Allah’tır.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; Tirmizî, Dârimî ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

Tirmizî; Muhammed b. Beşşâr’dan o, Ebû Âmir el-Akdî’den o, Süleyman b. Süfyân el-Medenî’den o, Bilâl b. Yahyâ’dan o, Yahyâ b. Talha’dan o da Talha b. Ubeydillâh’tan işiterek rivâyet etmiştir.²⁵⁴

Ahmed b. Hanbel, Ebû Âmir’den rivâyet ederek Tirmizî’nin senediyle birleşmektedir.²⁵⁵

²⁵⁴ Tirmizî, “Da’avât”, 53.

²⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 17.

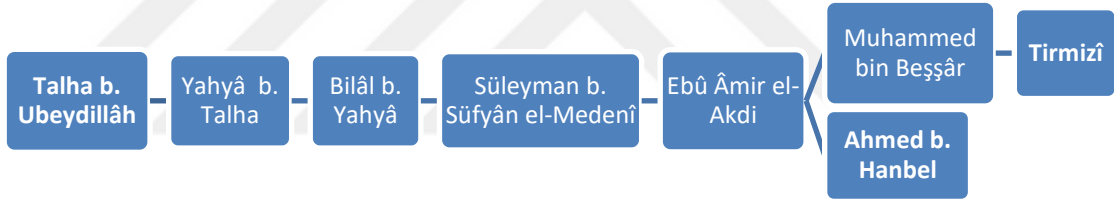
Rivâyetin Dârimî senedi şöyledir: Dârimî, Saîd b. Süleymân'dan o, Abdurrahmân b. Osman b. İbrâhîm'den o, babasından (Osman) o da babasından (İbrâhîm) ve amcasından o da, İbn Ömer den rivâyet etmiştir.²⁵⁶

Tirmizî, hadis için hasen-garib değerlendirmesini yapmıştır, İbrâhim Utve Avd ise Süleyman b. Süfyân'dan dolayı senedi zayıftır demiştir.²⁵⁷Dârimî'nin metninde ise dua şöyledir:

«اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ، وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ، وَالنَّوْفِيقِ لِمَا يُحِبُّ رَبُّنَا
وَيَرْضَى، رَبُّنَا وَرَبُّكَ اللَّهُ»

Ed-Dârânî; Hadisin isnadı zayıftır demiştir.²⁵⁸Rivâyetin isnadı zayıftır ama şevahid için hasendir.²⁵⁹

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Bilâl b. Yahyâ(ö. / ?): Tam adı: Bilâl b.Yahyâ b. Talhab. Ubeydillâhel- Kuraşî et-Teymîel-Medenî'dir.Hâkim*Sahîh*'inde ondan rivâyette bulunmuş Ebû Hâtimes-*Sikât*'ında zikretmiştir.²⁶⁰

Süleyman b. Süfyân el-Medenî(ö.151/768):Ed-Devlâbî onun için leyse bi-sikatin, Ebû Hâtim ise onun için zayıf demiştir.²⁶¹

Ebû Âmir el-Akdî (ö. 204/820):Tam adı:Ebû Âmir Abdülmelik b. Amr el-Kaysî'dir. El-Akdî ve el-Basrî olarak da bilinir. Zehebî onun için imâm ve hâfız, Nesâî ise sika olarak değerlendirmiştir.²⁶²

²⁵⁶ Dârimî, "Savm", 3.

²⁵⁷ Tirmizî, "Da'avât", 53.

²⁵⁸ Dârimî, "Savm", 3 ; 2: 1050.

²⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 17, (2 no'lu dipnot).

²⁶⁰ Moğultay b. Kılıç, *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*, 3: 41.

²⁶¹ Zehebî, *Târihu'l-İslâm*, 4: 68.

Muhammed b. Beşşâr(ö.252/866): Tam adı:Ebû BekirMuhammed b. Beşşâr b. Osman el-Abdî el-Basrî'dir. "Bündâr lakabıyla meşhurdur yani değerli şeyleri saklayan, çok hadis ezberleyen kimse" anlamındadır. Zehebî onun için imâm ve hâfız, Ebû Hâtim sadûk, İclî ise sika olarak değerlendirmiştir.²⁶³

2.2.2. Ölüm Anında Okunulacak Dua

18- حَدَّثَنَا أَسْبَاطُ، حَدَّثَنَا مُطَرِّفٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَأَى عُمَرُ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ ثَقِيلًا. فَقَالَ: مَا لَكَ يَا أَبَا فُلَانٍ؟ لَعَلَّكَ سَاءَتْكَ امْرَأَةٌ ابْنِ عَمِّكَ يَا أَبَا فُلَانٍ؟ قَالَ: لَا. إِلَّا أَنِّي سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا، مَا مَنَعَنِي أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْهُ إِلَّا الْقُدْرَةَ عَلَيْهِ حَتَّى مَاتَ، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ كَلِمَةً لَا يَقُولُهَا عَبْدٌ عِنْدَ مَوْتِهِ، إِلَّا أَشْرَقَ لَهَا لَوْنُهُ وَنَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَتَهُ. قَالَ: فَقَالَ عُمَرُ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ مَا هِيَ قَالَ: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: "تَعْلَمُ كَلِمَةً أَكْبَرُ مِنْ كَلِمَةٍ أَمَرَ بِهَا عَمَّهُ عِنْدَ الْمَوْتِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" قَالَ طَلْحَةُ: صَدَقْتَ هِيَ وَاللَّهِ هِيَ.

Talha b. Ubeydillâh (r.a.) şöyle dedi: "Ömer, (r.a.) Talha b. Ubeydillâh'ın ağır hasta olduğunu gördü ve ona Ey filanın babası ne oldu sana? Galiba senin amcanın hanımını sana kötülük yaptı dedi. Talha b. Ubeydillâh ise Hayır, dedi ve Ebû Bekir'den(r.a.) övgü ile sözetti. Ancak ben, Resûlullah'tan(s.a.v.) bir hadis dinledim, şöyle buyurdu: Ölümü sırasında bir kul onu söyleyecek olursa, mutlaka onun sebebiyle rengi parıldar ve Allah onun sıkıntısını açar. Talha bin Ubeydillâh dedi ki: Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: Ben onun hangi söz olduğunu biliyorum. Talha hangisidir? diye sordu. Ömer dedi ki: Sen ölüm esnasında Resûlullah'ın (s.a.v.)amcasına söylemesini emrettiği La İlahe İllallahkelimesinden daha büyük bir söz biliyor musun? Talha: Doğru söyledin o'dur! Allah'a yemin ederim ki o'dur! dedi."

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; Ahmed b. Hanbel ve İbn Mâce tahrîc etmiştir.

Ahmed b. Hanbel, Esbât'tan o, Mutarrif'ten o, Âmir'den o, Yahyâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²⁶⁴

²⁶² Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 9: 469.

²⁶³ Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, 2: 72.

²⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 8 ; ayrıca bkz. 36: 325.

İbn Mâce; Hârûn b. İshâk el-Hemedânî'den o, Muhammed b. Abdülvehhâb'tan o, Mis'ar'dan o, İsmâil b. Ebû Hâlid'den o, Şa'bi'den o, Yahyâ b. Talha'dan o da annesi Sûeda el-Mürriyye'den rivâyet etmiştir.²⁶⁵

Hadisin isnadı sahîhtir,râvileri ise şeyhayn'ın sikâlarıdır. Senetteki râvilerin asıl isimleri şöyledir:Esbât, İbn Muhammed b. Abdurrahmân b. Hâlid el-Kureşî'dir,Mutarrif, İbn Tarîf el-Kûfi'dir ve Âmir ise İbn Şurâhîl eş-Şa'bi'dir.²⁶⁶

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Âmir b. Şerâhîl (ö. 104/722): Tam adı: Ebû Amr Âmir b. Şerâhîl b. Abdillâh el-Hemdânî eş-Şa'bi'dir. Yahyâ b. Saîd el-Kattân ilk olarak isnad araştırmasını onun yaptığını söylemiş, Râmhürmüzî de ilk olarak isnadı onunkullandığını bildirmiştir. Şa'bi'nin güvenilir olduğunda ittifak vardır. Yahyâ b. Maîn'e göre onun ismiylerivâyettebulunan kimse de güvenilir kabul edilirdi. Zayıf mürsel rivâyetler hüccet sayılmazken Şa'bi'nin mürsellerinin sahîh olarak görülmesine atfolunan değeri göstermektedir.²⁶⁷

Mutarrif (ö. 142/759): Tam adı: Mutarrif b. Tarîf el-Kûfi'dir. Ahmed, Ebû Hâtîm, Ebû Dâvûd ve İbn Medînî onun sika olduğunu söylemişlerdir.²⁶⁸

Esbât (ö. 199/815): Tam adı: Esbât b. Muhammed b. Abdurrahman b. Hâlid b. Meysere el-Kuraşî'dir. İbn Maîn onun için sika, Ebû Hâtîm sâlih, Nesâî ise Leyse bihî be's demiştir.

Bu hadiste fazileti anlatılan kelime, kelime-i Tevhid'tir, yani La İlahe İllallah'tır. Peygamberimiz, amcası Ebû Tâlib, ölüm döşeğindeyken bu kelimeyi ona söyletmeye çalışmıştır. Buhâri'nin el-Müseyyeb b. Hazn'dan rivâyet ettiği bir hadise göre Ebû Tâlib'te ölüm belirtileri görülünce peygamber ona; Ey amcam "Lâ ilahe illallah" kelimesini söyle,

²⁶⁵ İbn Mâce, "Edeb", 54.

²⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 8, (1 no'lu dipnot).

²⁶⁷ M. Yaşar Kandemir, "Şa'bi", *DİA* (İstanbul, 2010), 38: 217-218.

²⁶⁸ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 6: 127.

ben Allah katında senin için bu kelime ile şehâdet edeceğim buyurduysa da Ebû Tâlib'in başında bekleyen Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Ümeyye:Yâ Ebû Tâlib! Sen Abdulmuttâlib'in milletinden yüz mü çevireceksin?Diyerek mani oldular. Nihayet Ebû Tâlib, Kelime-i Tevhid getirmedi ve son sözü: Ben Abdulmuttâlib'in milleti üzerineyim, oldu.²⁶⁹

2.2.3. Salâvât Duası

19- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ، حَدَّثَنَا مُجَمِّعُ بْنُ يَحْيَى الْأَنْصَارِيُّ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَوْهَبٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ؟ قَالَ: “قُل: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.”

Mûsâ b. Talha babasından rivâyetle, “Ya Resûlullah! Sana nasıl salât okuyabiliriz? diye sordu. Efendimiz şu cevap verdi: Allah'ım!Muhammed'e ve Muhammed'in âline rahmet kıl tıpkı İbrahim'e rahmet kıldığın gibi, gerçekten sen övülmeye layık şânı, şerefi yüce olansın! Muhammed'i ve Muhammed'in âlini mübarek kıl. Tıpkı İbrahim'i mübarek kıldığın gibi, gerçekten sen övülmeye layık şanı şerefi yüce olansın.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce ve Dârimî tahrîc etmiştir.

Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Bişr'den o, Mücemmi' b. Yahyâ el-Ensârî'den o, Osman b. Mevheb'den o Mûsâ b. Talha'dan o da Talha b. Ubeydillâh'tanrivâyet etmiştir.²⁷⁰

Buhârî; Kays b. Hafs'tan ve Mûsâ b. İsmâîl'den o, Abdülvahid b. Ziyâd'tan o, Ebû Ferve Müslim b. Sâlimel-Hemdânî'den o, Abdullah b.İsa'dan o, Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan oda Ka'b b. Ucre'den işiterek rivâyet etmiştir.²⁷¹

²⁶⁹ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, 9: 588.

²⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 16.

²⁷¹ Buhârî, “Enbiyâ”, 11; ayrıca bkz. Buhârî, “Daavât”, 31.

Müslim; Muhammed bin Beşşâr ve Muhammed b. el-Müsennâ'dan o, Muhammed bin Ca'fer'den o, Şu'be'den o El-Hakem'den o Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan oda Ka'b b. Ucre'den işiterek rivâyet etmiştir.²⁷²

Tirmizî; Mahmud b. Gaylân'dan o, Ebû Üsâme'den o, Mis'ar, el-Ücleh ve Mâlik b. Miğvel'den o, el-Hakem b. Uteybe'den o, Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan oda Ka'b b. Ucre'den rivâyet etmiştir.²⁷³

Ebû Dâvûd; Muhammed b. El-Alâ'dan o, İbn Bişr'den o, Mis'ar'dan o da el-Hakem'deno, Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan o da Ka'b b. Ucre'den işiterek rivâyet etmiştir.²⁷⁴

Nesâî; El-Kâsım b. Zekeriyâ'dan o, Hüseyin'den o, Zâide'den o, Süleyman'dan o, El-Hakem'den rivâyet ederek Tirmizî'nin senediyle birleşmektedir.²⁷⁵

İbn Mâce; Muhammed bin Beşşâr'dan o, Abdurrahmân bin Mehdî ve Muhammed bin Ca'fer'den o, Şu'be'den o El-Hakem'den o Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan oda Ka'b b. Ucre'den rivâyet etmiştir.²⁷⁶

Dârimî ise; Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî'den o, Şu'be'den o El-Hakem'den o Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan oda Ka'b b. Ucre'den rivâyet etmiştir.²⁷⁷

Rivâyetin Buhârî metni farklı olmakla beraber şöyledir:

“ قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ”

Buhârî metninde, “İbrahim'in alini mübarek kıldığın gibi”cümlesi fazla olarak geçmektedir. Tirmizî rivâyeti şöyle değerlendirmiştir: Ka'b b. Ucre'nin hadisi hasen-sahîhtir. Abdurrahman b. ebî Leylâ'nın künyesi Ebû İsa'dır. Ebû Leylâ'nın ismi ise Yesâr'dır.

²⁷² Müslim, “Salât”, 406.

²⁷³ Tirmizî, “Vitr”, 20.

²⁷⁴ Ebû Dâvûd, “Salât”, 4.

²⁷⁵ Nesâî, “Sehv”, 51.

²⁷⁶ İbn Mâce, “İkametü's-salât”, 25.

²⁷⁷ Dârimî, “Salât”, 85.

Müslim'in şartlarına göre isnadı sağlamdır, şeyhayn'ın şartlarına göre ise, Mücemmi' b. Yahyâ hâricindeki râvileri sikâ'dır.Osman b. Mevheb'ten kasıtOsman b. Abdullah b. Mevheb et-Teymî'dir.²⁷⁸Ed-Dârânî ise; Hadisin isnadı sahîhtir değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁷⁹

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Osman b. Mevheb(ö. 116/734): Tam adı:Osman b. Abdullah b. Mevheb et-Temî'dir.İbn Maîn, Ebû Dâvûd,Nesâî, Ya'kub b. Şeybe ve İclî sika olduğunu bildirmişlerdir.²⁸⁰

Mücemmi' b. Yahyâ el-Ensârî (ö. 141/758): Tam adı:Mücemmi' b. Yahyâ b. Zeyd el-Ensârî el-Kûfî'dir. Ahmed b. Hanbel onun için: لا أعلم إلا خَيْرًا (hakkında sadece hayrı biliyorum) demiş, İbn Maîn sâlih, Ebû Hâtim Leyse bihî be's, Ebû Dâvûd ise sika olduğunu bildirmiştir.²⁸¹

Muhammed b. Bişr (ö. 161/778): Tam adı:Muhammed b. Bişr b. Ma'bed el-Eslemî el-Kûfî'dir.İbn Hibbân *es-Sikât*'ında onu zikretmiştir.Nesâî de ondan rivâyette bulunarak hakkında övgüyle söz etmiştir.²⁸²

Bütün peygamberler içerisinde namazdaHz. İbrahim(a.s) salâvât getirmemizin sebebi, Peygamberimiz'den (s.a.v.) sonra fazilet bakımından ikinci sırada bulunmasındandır. Ayrıca Mi'râc gecesi Hz. Muhammed (s.a.v.) bütün peygamberleri görmüş, Onlarla selam vermiş, İbrahim'den başka hiç bir peygamber, âhir zaman ümmetine selam göndermemiştir. Onun bu selamına karşılık hediye olsun diye her namazda ona salât-selâm göndermemizi Hz. Peygamber emretmiştir.El-Aynî, üçüncü bir sebep olarak şöyle demiştir: İbrahim,

²⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 17, (1 no'lu dipnot).

²⁷⁹ Dârimî, "Salât", 85; 2:847.

²⁸⁰ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7: 132.

²⁸¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 27: 245.

²⁸² Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*,24: 519.

(a.s.) Kabe'nin inşasından sonra Hz. Muhammed'in ümmetine dua ederken“Allah'ım! Muhammed'in ümmetinden bu evi tavaf edene benden selâm hediye et”, demiş. Onun ehli ve ailesi de böyle dua etmişlerdir. Bizlerde her namazdan sonra bu duayı okuyarak O'nu hayırla yâd ediyoruz.²⁸³

Nevevî, teşehhüdden sonra salâvât'ın vacip olduğuna hükmedenlerin delillerinden birisi de Ebû Abdillâh ile Ebû Hâtim'in kendi sahîhlerinde Fudâle b. Übeyd'den rivâyet ettikleri şu hadistir:“Hz. Peygamber, bir adamın namaz kılarken Allah'a hamd ve temcîd getirmediğini, peygambere de salâvât etmediğini görmüş, bunun üzerine: Bu adam acele etti buyurarak adamı çağırılmış, sizden birisi namaz kıldığında önce Rabbine hamd ve senâetsin! Peygambere salâvât getirsin bundan sonra, istediği duayı yapsın”, buyurmuştur.²⁸⁴

2.2.4. Sübhanellâh Zikrinin Anlamı

20-أخبرنا أبو بكر بن إسحاق، أنبأ علي بن عبد العزيز، وزياد بن الخليل التستري، ومحمد بن أيوب البجلي، ومحمد بن شاذان الجوهري، ومحمد بن إبراهيم العبدى، قالوا: ثنا عبيد الله بن محمد القرشي التيمي، ثنا عبد الرحمن بن حماد، ثنا حفص بن سليمان، ثنا طلحة بن يحيى بن طلحة، عن أبيه، عن طلحة بن عبيد الله رضي الله عنه، قال: سألت رسول الله، عن تفسير سبحان الله قال: «هو تنزيه الله عن كل سوء»

Talha b. Ubeydillâh, Resûlullah'a (s.a.v.), “Sübhanellâh” kelimesinin tefsirinin ne olduğunu sordumduğumda: “Allah'ı bütün kötülüklerden tenzih etmektir diye buyurdu.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Hâkim en-Nîsâbûrî ve Bezzârtahrîc etmiştir.

Hâkim;Ebû Bekir b. İshak'tan o; Ali b. Abdülazîz, Ziyâd b. Halil et-Tüsterî, Muhammed b. Eyyüb el- Becelî, Muhammed b. Şâzân el-Cevherî ve Muhammed bin İbrâhîm el-Abdî' den onların hepside Abdullah b. Muhammed el- Kuraşî et- Teymî'den o,

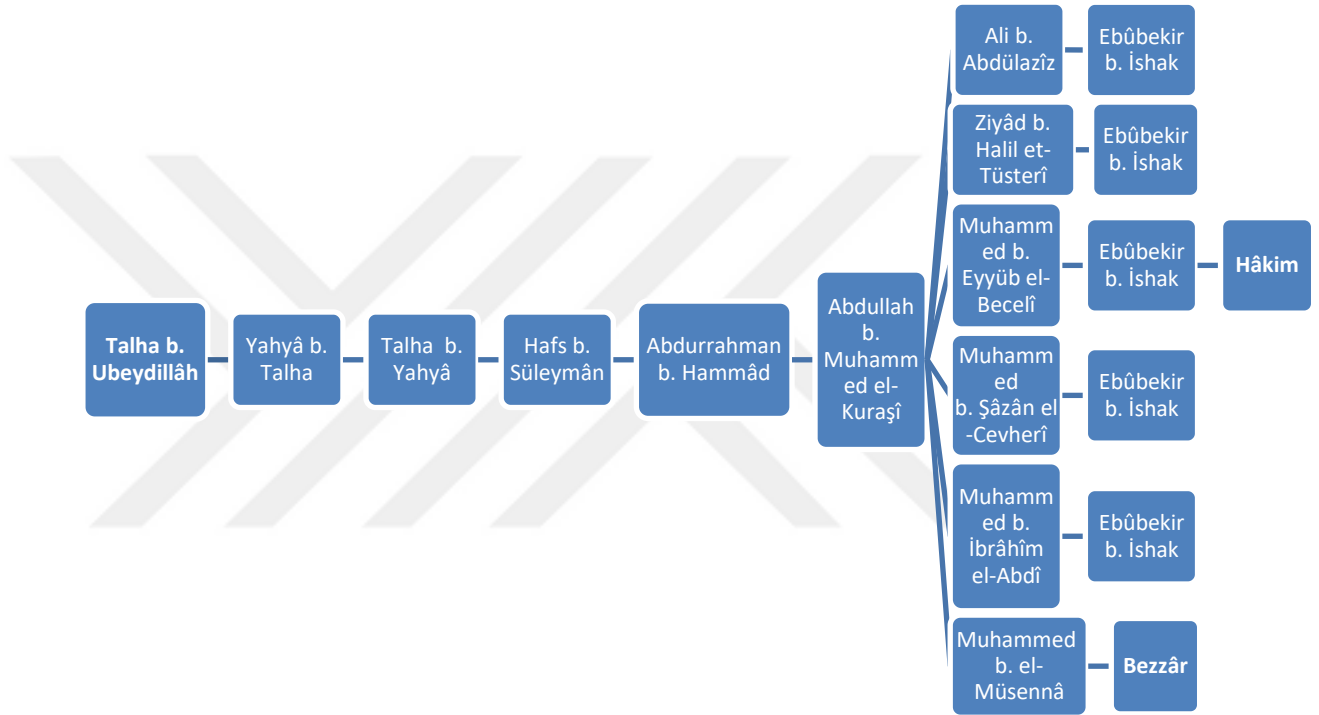
²⁸³ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, 3: 172. .

²⁸⁴ Nevevî, *el-Minhâc*, 4 :124.

Abdurrahman b. Hammâd'dan o, Hafs b. Süleymân'dan o, Talha b. Yahyâ'dan o, babasından(Yahyâ b. Talha) o da Talha b. Ubeydillâh'tan işiterek rivâyet etmiştir.²⁸⁵

Bezzâr; Muhammed b. el-Müsennâ'dan o, Abdullah b. Muhammed el- Kuraşî'den rivâyet ederek Hâkim'in senediyle birleşmektedir.²⁸⁶

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Hafs b. Süleymân(ö. 180/796): Tam adı:Hafs b. Süleymân el-Esedî'dir. Ebû Ömer el-Bezzâr El-Kûfîel-Karî olarak da bilinir. Ahmed b. Hanbel onun için sâlih, İbn Maîn leyse bi-sikatin, İbn Medenî ise zayıf olarak değerlendirmiştir.²⁸⁷

Abdurrahman b. Hammâd(ö. 252/866): Tam adı:Abdurrahman b. Hammâdet-Talhî et-Teymî'dir. Ebû Hâtim onun için "Munkeru'l-hadîs", İbn Hibbân ise "Lâ Yuhteccu bih" olarak değerlendirmiştir.²⁸⁸

²⁸⁵ Hâkim, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, 1: 680.

²⁸⁶ Ebûbekir Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr el-Basrî Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, nşr. Mahfûz er-Rahman Zeynullah (Medine: Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, 2009), 3:164.

²⁸⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 7: 10.

²⁸⁸ Şemsu'd-din Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1963), 2: 557.

Abdullah b. Muhammed el- Kuraşî et- Teymî(ö. 228/843): Tam adı:Abdullah b. Muhammed b. Hafs b. Ömer b. Musa b. Ubeydillâh b. Ma'mer'dir. Ebû Hâtim ve Ebû Dâvûd onun sadûk olduğunu bildirmişlerdir.²⁸⁹

Ali b. Abdülazîz(ö. 286/899): Tam adı:Ali b. Abdülazîz b. Merzûbân b. Sâbûr'dur. Ebû'l Hasan el-Begavî de denilir.Ebû Hâtim onun için sadûk, Dârekutnî ise sika demiştir.²⁹⁰

Ebû Bekir b. İshak(ö. 277/890): Tam adı: Es-Sâğânî Muhammed b. İshâk b. Ca'fer'dir. İbn Ebû Hâtim onun için sebt demiş, Abdurrahman b. Hırâş, Dârekutnî ve Nesâî onu sika olarak değerlendirmişlerdir.²⁹¹

Muhammed b. el-Müsennâ(ö. 215/ 830): Tam adı,Ebû Abdullah Muhammed b. el-Müsennâ el-Ensârî'dir.Ebû Hâtim onun için sadûk, Nesâî ise "leyse bihi be's" olarak değerlendirmiştir.²⁹²

2.2.5. Oruçluya İkranda Bulunana Peygamberin Duası

21- حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ هَارُونَ الْبَصْرِيُّ، وَكَانَ شَيْخًا مَسْتَوْرًا، وَكَانَ عِنْدَهُ هَذَا الْحَدِيثُ وَحْدَهُ، وَكَانَ يَنْزِلُ نَاحِيَةَ الْخُرَيْبَةِ، وَكَانَ النَّاسُ يَنْتَابُونَهُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ يَسْمَعُونَهُ عَنْهُ، قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَرَشِيُّ، قَالَ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: "تَمَشَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَعَنَا بِمَكَّةَ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَجْهَدَهُ الصَّوْمُ فَحَلَبْنَا لَهُ نَاقَةً لَنَا فِي قَعْبٍ وَصَبَبْنَا عَلَيْهِ عَسَلًا نُكْرِمُ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عِنْدَ فِطْرِهِ فَلَمَّا غَابَتِ الشَّمْسُ نَاوَلْنَاهُ الْقَعْبَ فَلَمَّا ذَاقَهُ، قَالَ: بِيَدِهِ كَأَنَّهُ يَقُولُ: مَا هَذَا؟ فُلْنَا: لَبْنَا وَعَسَلًا أَرَدْنَا أَنْ نُكْرِمَكَ بِهِ أَحْسِبُهُ قَالَ: أَكْرَمَكَ اللَّهُ بِمَا أَكْرَمْتَنِي أَوْ دَعَوَةً هَذَا مَعْنَاهَا ثُمَّ قَالَ: مَنْ اقْتَصَدَ أَغْنَاهُ اللَّهُ، وَمَنْ بَدَّرَ أَفْقَرَهُ اللَّهُ وَمَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللَّهُ، وَمَنْ تَجَبَّرَ قَصَمَهُ اللَّهُ". قَالَ أَبُو بَكْرٍ: كَانُوا يَكْتُبُونَهُ قَبْلَ أَنْ تُوَلَدَ نَحْنُ عَنْهُ. وَهَذَا الْحَدِيثُ لَا نَعْلَمُهُ يُرْوَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، وَلَمْ نَسْمَعْهُ إِلَّا مِنْ عِمْرَانَ بْنِ هَارُونَ

İmrân b. Hârûn el-Basrî, pek bilinmeyen bir râvi olup onun yanında sadece bu hadis vardı o, Huraybe Mahalesinde ikamet ediyordu insanlar sadece onda olan bu rivâyeti

²⁸⁹ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 5: 627.

²⁹⁰ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 6: 782.

²⁹¹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 12: 594.

²⁹² Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 9: 532.

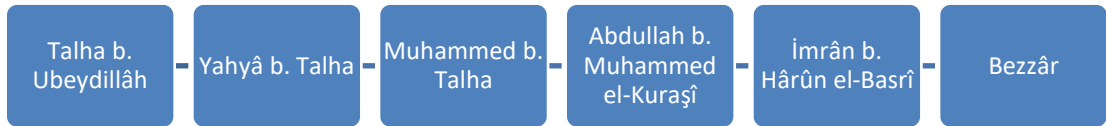
işitmek için ona gidip geliyorlardı. O, Abdullah b. Muhammed el-Kuraşî'den o, Muhammed b. Talha b. Yahyâ b. Talha'dan o babasından o da dedesinden rivâyet etmiştir. “Talha b. Ubeydillâh, Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte o oruçlu olduğu halde Mekke'de yürüyorduk, orucundan ötürü yorulmuştu, ona deveden süt sağıp bir kaba koyduk ve üzerine bal döküp güneş batınca orucunu açacağı vakit onu Resûlullah'a ikram ettik, iftar vaktinde onu tadınca elini sallayarak şaşkın bir şekilde bunun ne olduğunu sormayı imâ etti. Biz, Süt ve bal olduğunu söyleyerek size ikram etmeyi istediğimizi söyledik. Zannediyorum ki sanki şöyle dedi: Bana ikram ettiğin gibi Allah da sana ikram etsin veya şuna benzer bir dua yaptı: Kim iktisatta bulunursa Allah onu zengin kılar, kim ki israfta bulunursa Allah onu fakir kılar, kim ki tevazuda bulunursa Allah onun derecesini yükseltir, kim ki kibirde bulunursa (böbürlenirse) Allah ondan intikam alır.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti sadece Bezzârtahrîc etmiştir.

Bezzâr; İmrân b. Hârûn el-Basrî o, Abdullah b. Muhammed el-Kuraşî'den o, Muhammed b. Talha'dan o, babası Yahyâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²⁹³

Bezzâr, Rivâyetin senedini verirken İmrân b. Hârûn el-Basrî için senette ‘Şeyhan Mestûran’ ifadesini kullanarak pek bilinmeyen bir râvi olduğunu bildirmiş ve metnin son kısmında şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur: Ebubekir şöyle dedi: İnsanlar bu hadisi ilk defa ondan yani İmrân b. Hârûn'dan alıp yazdılar. Bu isnaddan başka bir şekilde bu hadisin Resûlullah'tan rivâyet edildiğini bilmiyoruz, ancak sadece bu isnadla İmrân b. Hârûn'dan işittik. Tüm bu ifadelerden ötürü, hadis sadece tek kişi kanalıyla bize ulaştığından rivâyet için, “Ferd hadis”²⁹⁴ değerlendirilmesi yapılabilir.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta‘dîl Açısından Değerlendirilmesi

²⁹³ Bezzâr, *el-Bahrü’z-zehhâr*, 3: 160.

²⁹⁴ **Ferd hadis:** Senedinin bir veya birkaç yerinde (tabakasında) râvi sayısı bire düşen hadis demektir. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 76.

Muhammed b. Talha(ö. / ?): Tam adı:Muhammed b. Talha b. Yahyâ b. Talha b. Ubeydillâh'tır.İbnü'l-Kattân onun hakkında bir şey bilmiyorum demiştir.²⁹⁵

Abdullah b. Muhammed el-Kuraşî(ö. /?): Tam adı:Abdullah b. Muhammed b. Yahyâ b. Urve b. ez-Zübeyr'dir. İbn Zâzân da denilir. Ebû Hâtim er-Râzî onun için “Metrûku'l-hadîs”, İbnHibbân ise *Mevzû'ât*'ında onu zikretmiştir.²⁹⁶

İmrân b. Hârûn el-Basrî(ö. /?): Zehebî, onun hakkında fazla bilgi sahibi olmadığını ancak ondan rivâyette bulunan birinden münker bir haberin geldiğinin bildirmiştir.²⁹⁷

2.3. Ashâb-ı KirâmHakkındaki Rivâyetler

Bu bölümde; Talha b. Ubeydillâh'ın Peygamber'den (s.a.v.) işittiği, diğer sahâbîleri hakkındaki fazilet ve övgü içerikli 5hadisi ele alınmıştır, bu sahâbîler ise şunlardır: Osman b. Affân, Amr b. Âs, Abdullah b. Amr , Alî b. Ebî Tâlib ve Ebû Hüreyre'dir.

2.3.1. Osman b. Affân Hakkındaki Rivâyeti

22-حَدَّثَنَا أَبُو هِشَامِ الرَّفَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ الْيَمَانِ، عَنْ شَيْخٍ مِنْ بَنِي زُهْرَةَ، عَنْ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي ذُبَابٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِكُلِّ نَبِيِّ رَفِيقٌ وَرَفِيقِي - يَعْنِي فِي الْجَنَّةِ - عُمَانُ»

Talha b. Ubeydillâh'tanrivâyetle Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Her Peygamberin bir arkadaşı vardır; Benim de Cennet'teki arkadaşım Osman'dır.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Tirmizî ve İbn Mâce tahrîc etmiştir.

Tirmizî; Ebû Hişâm er- Rifâi'den o, Yahyâ b. El-Yemânî'den o, Beni Zühreden bir şeyh'ten o, El-Hâris b. Abdurrahmân b. Ebî Zübâb'dan o da, Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.²⁹⁸

²⁹⁵ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9: 239.

²⁹⁶ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî İbnü'l-Cevzî, *ed-Duafa ve'l-Metrûkîn*, nşr. Abdullah el-Kâdî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406), 2: 141.

²⁹⁷ Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, 3: 244.

²⁹⁸ Tirmizî, “Menâkıb”, 60.

Hadisin İbn Mâce senesinde ise o, Ebû Mervân Muhammed b.Osman el-Osmanî'den o, EbûOsman b. Hâlid'den o, Abdurrahmân b. Ebi'z-Zinâd'tan o, babasından o, El-A'rac'tan o da Ebî Hüreyre'den rivâyet etmiştir.²⁹⁹

Rivâyetin İbn Mâce metninde Osman'ın künyesi de zikredilerek aşağıdaki gibidir:

لِكُلِّ نَبِيِّ رَفِيقٌ فِي الْجَنَّةِ، وَرَفِيقِي فِيهَا عَثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ.

Tirmizî, hadis için garip ifadesini kullanmış, senedi sağlam olmayıp münkatıdır değerlendirmesini yapmıştır.Beşşâr Avvâd Ma'rûf ise; Yahyâ b. El- Yemânizayıftır diyerek El-Hâris, Talha'dan işitmemiştir değerlendirmesini yapmıştır.³⁰⁰

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

El-Hâris b. Abdurrahmân b. Ebî Zübâb(ö.141/758): Tam adı:El-Hâris b. Abdurrahmân b. Ebî Zübâbed-Devsî el-Medenî'dir. Ebû Zür'a onun için leyse bihi be'sün, İbn Hazm ise zayıf demiştir.³⁰¹

Yahyâ b. El-Yemânî(ö. 189/805): Tam adı:Yahyâ b. El-Yemânîel-İclî el-Kûfî'dir. Ebû Zekeriyya el-Hâfız da denilir. Ahmed onun için leyse bi-hücce, İbn Medenî ise sadûk demiştir.³⁰²

Ebû Hişâm er- Rifâi(ö. 249/863): Tam adı: Muhammed b. Yezid b. Muhammed b. Keşîr b. Rifâi b.Semâ'ael-İclî'dir. Ebû Ahmed el-Hâkim onun için "leyse bi'l-kavî", Nesâî onu terk etmiştir, Mesleme ise "lâ be'se bih" olarak değerlendirmiştir.³⁰³

Sindî,Hz.Osman'ın (r.a.), Cennette peygamber'e (s.a.v.) arkadaş oluşunun sebebini şu âyet müjdeler: "İman eden, soylarından gelenlerin de aynı iman ile kendilerini izledikleri kimselerin yanlarına bu zürriyetlerini katacağız; bununla birlikte kendi amellerinden de bir

²⁹⁹ İbn Mâce, "Mukaddime", 11.

³⁰⁰ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *el-Câmiu's-sahîh*, nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1996)6 : 68.

³⁰¹ Zehebî, *Târihu'l-İslâm*, 3: 835.

³⁰² Zehebî, *Târihu'l-İslâm*, 4: 1004.

³⁰³ Moğultay b. Kılıç, *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*, 10: 394.

şey eksiltmeyeceğiz. Herkes kendi yapıp ettiğinin hesabından kendisi sorumlu olacaktır.” (Tûr Sûresi 52/21). Çünkü, bu âyet'e göre peygamberin kızları Cennette Peygamberin yanında olacaklardır. Hz. Osman da zinnûreyn olduğu için eşlerine tâbi olacak, bundan ötürü Cennet'te Peygamber'in yanında bulunacaktır. Hz. Ali'nin (r.a.) peygamberin amca oğlu oluşu, damadı oluşu ve peygamberin yanında büyüyüp onun eğitiminden geçmesi gibi sebepler, arkadaşlıktan daha kuvvetli bağlarının oluşuna delildir, bundan ötürü, zannımca, o da aynı mükâfâta tabidir. Diğer taraftan hadiste Cennette Peygamberle arkadaşlığın sadece Osman'a mahsus olduğuna dâir her hangi bir lafız yoktur. En sonda da Osman b. Hâlid'den ötürü rivâyetin senedi zayıftır değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁰⁴

2.3.2. Amr b. Âs Hakkındaki Rivâyeti

23- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ عُمَرَ الْجُمَحِيِّ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، قَالَ: قَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ مِنْ صَالِحِي قُرَيْشٍ».

Talha b. Ubeydillâh, Resûlullah'tan (s.a.v.) şöyle rivayet etti: “Amr b. Âs, Kureyş'in sâlih kimselerindendir.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti sadece Tirmizî tahrîc etmiştir.

Tirmizî; İshâk b. Mansûr'dan o, Ebû Üsâme'den o, Nâfi' b. Ömer el-Cümehi'den o, İbn Ebî Müleyke'den o da Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.³⁰⁵

Tirmizî rivâyet için şu değerlendirmede bulunmuştur: “Bu hadisi bize sadece Nâfi' b. Ömer el-Cümehi bildirmiştir, Nâfi', sikâdır; ama senedinde kopukluk vardır çünkü İbn Ebî Müleyke, Talha'ya yetişip ondan hadis idrak etmemiştir.”

El-Mübârekpûrî, “Tuhfetü'l-ahvezî” adlı Tirmizî şerhinde, şu açıklamada bulunmuştur: İshâk b. Mansûr'un künyesi, el-Kevsec'tir. Ebû Üsâme'nin asıl ismi, Hammâd b. Üsâme'dir. “Kureyş'in sâlihleri”, ibâresinden kasıt ise; Allah'ın rızâsını kazanmada

³⁰⁴ Ebû'l-Hasen Nûruddîn Muhammed b. Abdilhâdî es-Sindî et-Tettevî, *Hâşiyetü's-Sindî 'alâ Süneni İbn Mâce* (Beyrut: Dârü'l-cil, 2010)1: 104.

³⁰⁵ Tirmizî, “Menâkıb”, 119.

veinsanların hâklarına riâyet etmede öncülük eden kimselerdir, her kim bunlara dikkat ederse hayırlı ve sâlih kişi o'dur.³⁰⁶

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

İbn Ebî Müleyke(ö. /): Tam adı: İshak b. Abdullah b. Ebî Müleykeel-Kuraşî et-Teymî'dir. Nesâî onun için leyse bihi be's, Ebû Zür'a sika, İbn Hibbân ise onu sika olarak zikretmiştir.³⁰⁷

Nâfi' b. Ömer el-Cümehi(ö. 169/786): Tam adı:Nâfi' b. Ömer b. Abdullah b. Cemil b. Âmir'dir. Ahmed b. Hanbel onun için sebt, Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim ve Nesâî sika olduğunu bildirmişlerdir.³⁰⁸

Ebû Üsâme(ö. 201/817): Tam adı: Hammad b. Üsâme b. Zeyd el-Kuraşî'dir. Ebû Üsâme el-Kûfî de denilir. Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn onun için sika demişlerdir.³⁰⁹

İshâk b. Mansûr(ö. 251/865): Tam adı:El-Kevsec EbûYa'kûbİshâk b. Mansûr'dur. Müslim ve Nesâî onun için sika demişlerdir.³¹⁰

2.3.3. Abdullah b. Amr Hakkındaki Rivâyeti

24- حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، حَدَّثَنَا نَافِعُ بْنُ عُمَرَ، وَعَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ وَرْدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، قَالَ: قَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: “ نِعَمَ أَهْلُ الْبَيْتِ: عَبْدُ اللَّهِ، وَأَبُو عَبْدِ اللَّهِ، وَأُمُّ عَبْدِ اللَّهِ ”

³⁰⁶ Ebû'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm el-Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-aḥvezî şerhu Câmi'i't-Tirmizî* (Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmiye, 1990)10: 232.

³⁰⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâ'i'r-ricâl*, 2: 456.

³⁰⁸ İbn Kesîr, *et-Tekmil fî'l-cerh ve't-ta'dil*, 1: 324.

³⁰⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 9: 277.

³¹⁰ Zehebî, 12: 258.

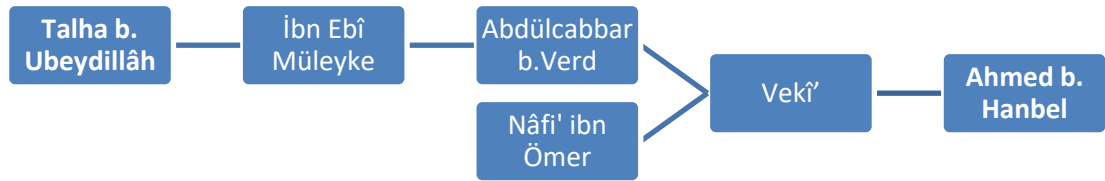
Bize Vekî'den o, Nâfi' b Ömer den, Abdül Cabbar ibn Verd'den, o da İbn Ebî Müleyke'den, Talha bin Ubeydillâh'tan rivâyetele: Resûlullah'tan şöyle duydum: “Ne güzel bir ailedir, Abdullah, Abdullah'ın babası ve Abdullah'ın annesi.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyet sadece Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde geçmektedir.

Ahmed b. Hanbel, Vekî'den o, Nâfi' ibn Ömer ve Abdülcabbar b. Verd'den o, İbn Ebî Müleyke'den o da Talha b. Ubeydillâh b. Keriz'den rivâyet etmiştir.³¹¹

Hadisin senedinde kopukluk olduğu için isnadı zayıftır, İbn Ebî Müleyke'den kasıt, Abdullah b. Abdullah b. Abdullah b. Ebî Müleyke'dir. O da Talha b. Ubeydillâh'a ulaşmamıştır. Şeyhayn'ın sikâ râvileri arasında Abdül Cabbâr ibn Verd bulunmamaktadır, ancak Ebû Dâvûd ve Nesâî “sadûk” olarak vasıflandırmışlardır. El- Cevrekânî, “el-Ebâtîl ve'l-menâkîr” adlı eserinde Ahmed b. Hanbel'in bu tarîkine sahîh demiştir. Hadis metninde geçen Abdullah'tan kasıt, Abdullah b. Amr b. el-Âs'tır. Annesi deRâita bnt. Münebbih b. Haccâc bin Âmir bin es-Sehmî'dir.³¹²

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Abdülcabbar b. Verd(ö./?): Tam adı: Abdülcabbar b. Verd el-Mahzûmî el-Mekkî'dir. İclî onun sika olduğunu bildirerek Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtîm ve Ebû Dâvûd'un da aynı görüşte olduklarını bildirmiştir.³¹³

Vekî'(ö. 235/850): Tam adı: Ahmed b. Ömer b. Hafs b. Cehm b. Vâkıd b. Abdullah'tır. EbûCa'fer el-Celâbî olarakta bilinir.Yahyâ b. Maîn ve Ahmed b. Hanbel onun sika olduğunu bildirmişlerdir.³¹⁴

³¹¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 6.

³¹²Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 6 (1 no'lu dipnot).

³¹³Ebü'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-İclî, *Târîhu's-sikât* (Mekke: Dâru'l Bâz, 1984), 285 (5 no'lu dipnot).

2.3.4. Alî b. Ebî Tâlib Hakkındaki Rivâyeti Tasdik Edişi

25- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: نا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَ: نا رِفَاعَةَ بْنَ إِيَّاسَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا، رَجِمَهُ اللَّهُ، يَقُولُ: يَوْمَ الْجَمَلِ لَطَلَحَهُ: أَنْشُدَكَ اللَّهُ يَا طَلْحَةَ أَمَا سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: “اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ؟ قَالَ: بَلَى قَالَ: فَذَكَرَهُ وَأَنْصَرَفَ. وَهَذَا الْكَلَامَ لَا نَعْلَمُهُ يُرَوَى عَنْ طَلْحَةَ، إِلَّا بِهَذَا الْإِسْنَادِ وَرِفَاعَةَ بْنَ إِيَّاسَ، هَذَا فَلَا نَعْلَمُ رَوَى إِلَّا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ

Hz. Ali (r.a.), Cemel günü Talha b. Ubeydillâh'a şöyle dedi,

- Allah aşkına ya Talha! Resûlullah'ın (benim için): Allahım, onu seveni sev! O'na düşmanlık edene düşman ol! Buyurduğunu duymadın mı?
- Talha: Evet, dedi ve o sözü hatırlayıp uzaklaştı.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; Bezzâr, İbn Mâce, Nesâî ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

Bezzâr, Ahmed b. Abdeh'den o, Hüseyin b. El-Hasan'dan o, Rifâ'a b. İyâs'dan o, babasından o da dedesinden rivâyet etmiştir.³¹⁵

İbn Mâce, Ali b. Muhammed'den o, Ebu el-Hüseyin'den o, Hammâd b. Seleme'den o, Ali b. Zeyd b. Cüdân'dan o, Adî b. Sâbit'den o da Berâ' b. Âzib'den rivâyet etmiştir.³¹⁶

İbn Mâce'de sened ve metin farklı olarak şöyledir:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ قَالَ: أَخْبَرَنِي حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّتِهِ الَّتِي حَجَّ، فَنَزَلَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ، فَأَمَرَ الصَّلَاةَ جَامِعَةً، فَأَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ، فَقَالَ: «أَلَسْتُ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «أَلَسْتُ أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «فَهَذَا وَلِيُّ مَنْ أَنَا مَوْلَاهُ، اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، اللَّهُمَّ عَادِ مَنْ عَادَاهُ»

Berâ' b. Âzib şöyle rivâyet etmiştir: “Resûlullah'ın ifâ etmiş olduğu hac seferinden sonra beraberinde yola çıkmıştık. O, yolda konakladı ve cemaatle namaz kılma emrini verdi. Daha sonra Ali'nin elini tuttu ve (Oradakilere):

- (Ashabım!) Ben mü'minlere, kendi nefislerinden daha evlâ değil miyim? Dedi.

³¹⁴ Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, nşr. Mustafa Abdulkadir Atâ (Beirut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996), 5: 40.

³¹⁵ Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, 3: 171.

³¹⁶ İbn Mâce, “Mukaddime”, 11.

- Sahâbîler: Evet (değerlisin) dediler.
- Resûlullah: Ben her mü'mine, kendi nefsinden evlâ değil miyim? dedi.
- Sahâbîler: Evet (değerlisin) dediler.
- Resûlullah, sonra Hz. Ali'nin elini tutarak: İşte bu (Ali), Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır! Allah'ım, O'nu seven kimseleri, sev. O'na düşmanlık edene de düşman ol! Buyurdu.”

Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Ali b. Zeyd b. Cüdân'dan ötürü isnadı zayıftır değerlendirmesinde bulunmuştur.³¹⁷

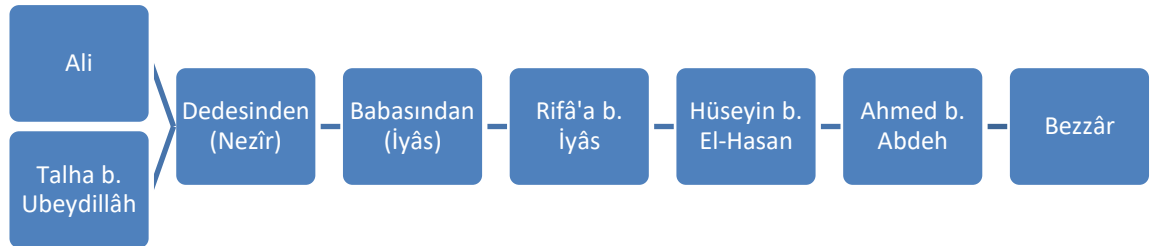
Nesâî, Muhammed b. el-Müsennâ'dan o, Yahyâ b. Hammâd'dan o, Ebû Avâne'den o Süleyman'dan o, Habîb b. Ebî Sabit'ten o, Ebi't-Tufeyl'den o da Zeyd b. Erkam'dan rivâyet etmiştir.³¹⁸ Nesâî'nin metinde şu ilave vardır:

إِنَّ اللَّهَ مَوْلَايَ، وَأَنَا وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ» ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ وَلِيًّا فَهَذَا وَلِيٌّ.

Resûlullah (s.a.v.):“Allah benim mevlâmdır, ben de bütün müminlerin velisiyim, ben kimin velisiysem bu da (Ali) onun velisidir.”buyurmaktadır.³¹⁹

Ahmed b. Hanbel, Affân'dan o da Hammâd b. Seleme'den rivâyet ederek İbn Mâce'nin senediyle birleşmektedir. Hadisin isnadı Ali b. Zeyd'den ötürü zayıf olduğu için “Sahîh li-gayrihi”dir.³²⁰

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Rifâ'a b. İyâs(ö. 196/812): Tam adı: Rifâ'a b. İyâs b. Nezîr b. Ed-Dabî el-Kûfî'dir. Ebû Zür'a onun için şeyh, Ebû Hâtim ise يكتب حديثه (Yukteb hadîsuh)³²¹ demiş, İclî de sika olarak değerlendirmiştir.³²²

³¹⁷ İbn Mâce, *es-Sünen*, 1: 43, 1. Dipnot.

³¹⁸ Nesâî, “Menâkıb”, 5.

³¹⁹ Nesâî, *es-Sünen*, 7: 310.

³²⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 30: 430, 2 no'lu dipnot .

Hüseyin b. El-Hasan(ö. 246/860): Tam adı:Hüseyin b. El-Hasan b. Harb es-Selemiyye'dir. Zehebî onun için imâm ve hâfız demiş, Tirmizî ve İbn Mâce de ondan rivâyette bulunmuşlardır, Ebû Hâtim ise sadûk olarak değerlendirmiştir.³²³

Ahmed b. Abdeh(ö. 245/859): Tam adı:Ahmed b. Abdeh b. Musa b. Ed-Dabî'dir. Ebû Abdullah el-Basrî olarakta bilinir.Ebû Hâtim ve Nesâî onun için sika demişlerdir.³²⁴

2.3.5. Ebû Hüreyre'nin Çok Hadis Rivâyet Etmesi

26- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْوَضَّاحِ، قَالَ: نَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: نَا أَبِي قَالَ،: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْحَاقَ، يُحَدِّثُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَبِي عَامِرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: "يَا أَبَا مُحَمَّدٍ وَاللَّهِ مَا نَدْرِي هَذَا الْيَمَانِيَّ، أَعَلِمَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِنْكُمْ أَوْ هُوَ يَقُولُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ يَغْنِي أَبَا هُرَيْرَةَ فَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ: وَاللَّهِ مَا نَشُكُّ أَنَّهُ قَدْ سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَا لَمْ نَسْمَعْ وَعَلِمَ مَا لَمْ نَعْلَمْ، إِنَّا كُنَّا أَقْوَامًا أَغْنِيَاءَ وَلَنَا بَيِّنَاتٌ وَأَهْلُونَ، وَكُنَّا نَأْتِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَرْفِي النَّهَارِ، وَكَانَ مِسْكِينًا لَا مَالَ لَهُ وَلَا أَهْلًا، إِنَّمَا كَانَتْ يَدُهُ مَعَ يَدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ يَدُورُ مَعَهُ حَيْثُ مَا دَارَ، وَلَا نَشُكُّ أَنَّهُ قَدْ عَلِمَ مَا لَمْ نَعْلَمْ وَسَمِعَ مَا لَمْ نَسْمَعْ، وَلَمْ نَجِدْ أَحَدًا فِيهِ خَيْرٌ: يَقُولُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ."

Mâlik b. Ebî Âmir şöyle rivâyet etti: "Talha b. Ubeydillâh'ın yanında olduğumuz bir vakitte adamın biri yanımıza gelerek Ey Ebû Muhammed! Vallahi şu Yemenli Ebû Hüreyre'yi anlayamıyorum siz mi daha çok biliyorsunuz o mu? Yoksa Ebû Hüreyre, Resûlullah'ın söylemediği şeyleri mi söylüyor. Talha b. Ubeydillâh ise şöyle dedi: Vallahi onun Resûlullah'tan işittiklerinden şüphemiz yoktur. O, Resûlullah'tan bizim duymadıklarımızı dinledi, bilmediklerimizi öğrendi. Biz zengin bir kavimdik. Evlerimiz, ailelerimiz, çocuklarımız vardı. Sabah ve akşam Resûlullah'ın yanına gelir sonra geri dönerdik. Ebû Hüreyre ise miskindi, malı, eşi ve çocuğu yoktu. Onun eli Resûlullah'ın eliyle beraberdevamlı Resûlullah'ın yanında durur, gittiği her yerde O'nun etrafında

³²¹ **Yukteb hadîsuh:** Sehâvî' ye göre ta'dilin altıncı mertebesidir, bu rivayetler i'tibar için alınır. Yahyâ b. Maîn ise bu siğayı râvinin zayıflığı için kullanmıştır. Aydınli, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 332.

³²² İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 3: 280.

³²³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 12: 191.

³²⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 1: 399.

dolanırdı. Bizim bilmediklerimizi bilmesinden ve duymadıklarımızı işitmesinden şüphemiz yoktur.Hayır sahibi hiç kimseyi Resûlullah'ın söylemediği bir şeyi söylerken bulmadık.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Bezzâr, Tirmizî, Hâkim,ve Ebû Ya'îlâtahrîc etmiştir.

Bezzâr, Muhammed b. Ali b.El-Veddâh'tan o, Vehb b. Cerîr'den o, babası Cerîr b. Hâzim'den o, Muhammed b. İshâk'tan o, Muhammed b. İbrahim'den o, Mâlik b. Ebî Âmir'den o da Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.³²⁵

Tirmizî, Abdullah b. Abdurrahman'dan o, Ahmed b. Ebî Şuaybel-Harrânî'den o, Muhammed b. Seleme'den o da Muhammed b. İshâk'tan rivâyet ederek Bezzâr'ın senediyle birleşmektedir.³²⁶

Hâkim, Muhammed b. Ubeyd el-Fukayhi'den o, Ebû Hâmid eş-Şarkî ve Mekkî b. Abdân'dan o, Ebû el- Ezher'den o da Vehb b. Cerîr'den rivâyet ederek Bezzâr'ın senediyle birleşmektedir.³²⁷

Ebû Ya'lâ, İbrahim b. Muhammed b. 'Ar'arah'dan o da Vehb b. Cerîr'den rivâyet ederek Bezzâr'ın senediyle birleşmektedir.³²⁸Hüseyin Selîm Esed, senedin râvileri sikâdır, değerlendirmesinde bulunmuştur.

Tirmizî,rivâyeti şöyle değerlendirmiştir: “Bu hadis Muhammed b. İshâk rivâyeti olarak hasen-garibtir.Yûnus b. Bükeyr ve başkaları bu hadisi Muhammed b. İshâk'tan rivâyet etmişlerdir.”³²⁹

Hâkim, rivâyet için şeyhayn'ın şartlarına göre sahîh'tir, değerlendirmesini yapmıştır.

İsnad Şeması

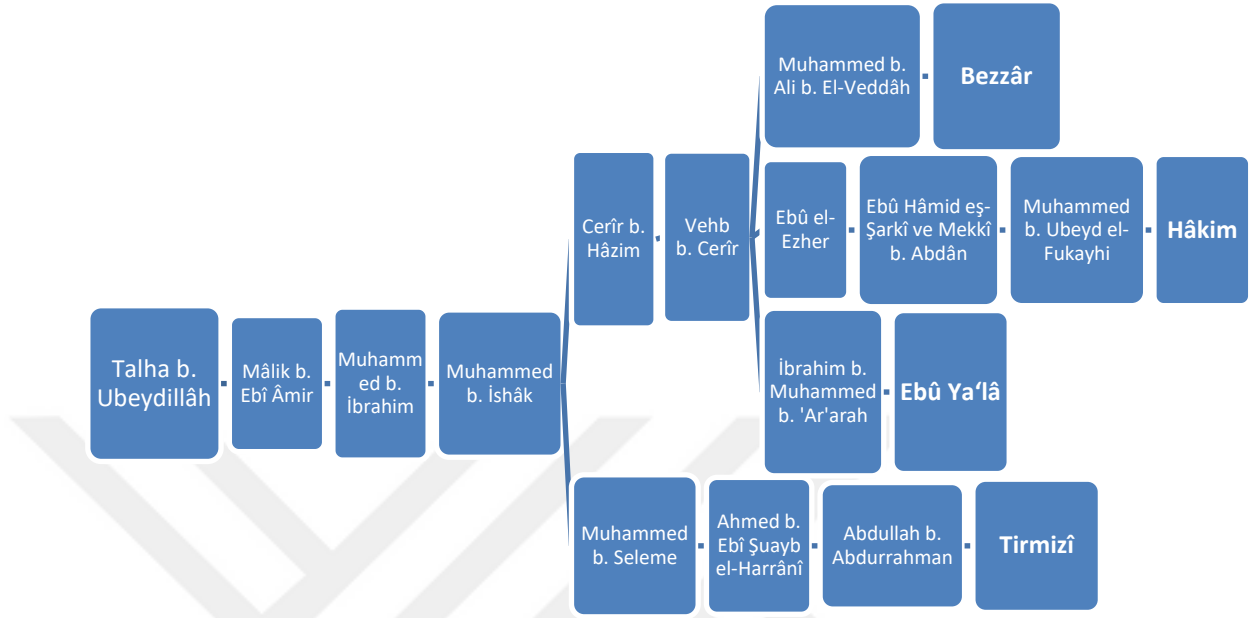
³²⁵ Bezzâr, *el-Bahrü 'z-zehhâr*, 3: 147.

³²⁶ Tirmizî, “Menâkıb”,47.

³²⁷ Hâkim, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, 3: 585.

³²⁸ Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, 2: 10.

³²⁹ Tirmizî, *el-Câmiu 's-sahîh*, 5: 684.

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Mâlik b. Ebî Âmir(ö. 74/693): Tam adı:Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî'dir. Ebû Muhammed el-Medenî ve Mâlik b.Enes'in dedesi olarakta bilinir.Nesâî onun için sika demiş, İbn Hibbân onun *Sikat'*ında zikretmiştir.³³⁰

Muhammed b. İbrahim (ö. 120/738): Tam adı:Muhammed b. İbrahim b. Hâris b. Hâlid b. Sahr b. Âmir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre el-Kureşî et-Teymî'dir. Yahyâ b. Maîn,Ebû Hâtim, Nesâî ve İbn Hırâş onun sika olduğunu bildirmişlerdir.³³¹

Muhammed b. İshâk (ö. 151/768): Tam adı: Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî'dir. Ebû Abdillâh olarakta bilinir.Ali el-Medenî sâlih olarak, Yahyâ b. Maîn ise leyse bihî be's, İclî de sika olarak değerlendirmiştir.³³²

Vehb b. Cerîr(ö. 206/822): Tam adı:Vehb b. Cerîr b. Hâzim b. Zeyd b. Abdullah b. Şücâ'dır. Ebû'l-Abbâs el-Ezdî el-Basrî olarakta bilinir. Yahyâ b. Maîn ve İclî sika, Nesâî de leyse bihî be's olarak değerlendirmiştir.³³³

Muhammed b. Seleme(ö.192/808): Tam adı:Muhammed b. Seleme el-Harrânî'dir. Ebû Abdillâh olarakta bilinir. İbn Sa'd onun için sika demiştir.³³⁴

³³⁰ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 27: 91.

³³¹ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*,24: 301.

³³² Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl*,24: 405.

³³³ Zehebî, *Târihu'l-İslâm*, 5: 215.

Ebû Hüreyre'nin peygamber (s.a.v.) ile üç sene gibi kısa bir zaman yaşamasına rağmen onun bu kadar çok rivâyette bulunabilmesini şöyle sıralayabiliriz.³³⁵

- Hz. Peygamberin yatılı öğrencilerinden Ehl-i Suffe'den olması yani devamlı ilim ve ibadetle meşgul olması,
- Ebû Hüreyre'ye niye ensar ve muhacirlerden daha çok hadis rivâyet ediyorsun? Sorusu sorulduğunda kendisi şöyle cevap vermiştir: “Muhacir kardeşlerim pazarda alış-veriş ile, ensar kardeşlerim de ziraatle meşgul olurken ben karın tokluğuna peygamberin yanından ayrılmayıp onun hadislerini ezberliyordum. Suffe ehlinden fakir bir kimse olup (yani başka meşguliyeti olmayan) diğerleri devamlı Resûlullah'ın yanında duramazken ben duruyordum onlar hadisleri unutturken ben ezberliyordum”, cevabını vermiştir.
- Bir gün Mescid-i Nebevî'de arkadaşlarıyla birlikte dua ederlerken diğerlerinden farklı olarak “Allah'ım arkadaşlarımla dualarına ilave olarak, senden unutulmayan bir ilim istiyorum” demiş ve Resûlullah da duasına amin demiştir. Diğerleri ya Resûlullah unutulmayan ilmi biz de istiyoruz dediklerinde peygamber “Devs'li gulam sizi geçti”, buyurmuştur.
- Sâhabilerin büyüklerinden bazıları idari işlerle uğraşıp, savaflara katılmışlardır, bundan ötürü hadis öğrenme işine fazla vakit ayıramamışlardır.
- Diğer sahâbîler peygamber'in vefatından sonra uzun süre yaşamamışlarken Ebû Hüreyre, Resûlullah'ın vefatından sonra 47 yıl yaşayıp hadis rivâyet etmiş ve hocalık yapmıştır.

2.4. Muhtelif Konulardaki Rivâyetler

Bu bölümde; Talha b. Ubeydillâh'ın sebep-i vürûdu olduğurivâyetlerin yanı sıra müsned ya da mu'cem tarzı eserlerde geçen ve konu olarak herhangi bir yere sığdıramadığımız sekiz adet rivâyetişlenmiştir. Bu rivâyetlerin konu dağılımı ise şöyledir: Bir bedevi'nin Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelip sorular sorması, peygamberle kabristanlığı ziyaret, hurma ağacının aşılmasının durumu, en hayırlı kadınların özellikleri, ayva

³³⁴ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*,4: 1195.

³³⁵ Nevzat Aşık, “*Ebû Hureyre'nin Hadisciliği*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, sy 4 (1987): 86,87.

yemenin faydası, Hz. Peygamber'in(s.a.v.) müşriklerle tartışması, adağını yerine getiren kimse ve nübüvvetle gelen zorluklar gibi konular işlenmiştir.

2.4.1. Peygamber'e (s.a.v.) Yöneltilen İslam Nedir? Sorusu

27- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ عَمِّهِ أَبِي سُهَيْلِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ سَمِعَ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ، يَقُولُ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ثَائِرِ الرَّأْسِ، يُسْمَعُ دَوِيَّ صَوْتِهِ وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ، حَتَّى دَنَا، فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ». فَقَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَصِيَامٌ رَمَضَانَ». قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ: وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الزَّكَاةَ، قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ: فَأَدْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ».

Bana Mâlik b. Enes, amcası Ebû Süheyl b. Mâlik'ten, o da babası Mâlik b. Ebî Amir'den rivâyet etti ki, o, Talha b. Ubeydillâh'tan şöyle rivâyet etti: “Necd halkından saçı dağınık bir kimse Resûlullah'a geldi. Uzaktan sesini karışık duyuyor, fakat ne söylediğini anlayamıyorduk. sonunda yaklaştı; meğer İslâm'ın ne olduğunu soruyormuş. Bu soruya karşı Resûlullah (s.a.v.):

- Bir gün ve bir gecede beş vakit namaz, buyurdu. O kişi:
- Üzerimde bu namazlardan başkası da var mı? diye sordu.
- Hayır, ancak gönlünden kılasın, buyurdu. Ondan sonra Resûlullah,
- Bir de Ramazan Orucu, buyurdu. O kişi,
- Üzerimde bundan başkası da olacak mı? diye sordu. O da,
- Hayır, ancak gönlünden tutasın, cevabını verdi. Talha dedi ki: Resûlullah, zekatı da ona söyledi. O kişi yine
- Üzerimde bundan başkası da olacak mı? diye sordu. Resûlullah,
- Hayır, ancak gönlünden veresin, cevabını verdi. Bunun üzerine,
- Vallâhi bundan ne fazla ne eksik bir şey yapmam diyerek, arkasını dönüp gitti.

Bunun üzerine Resûlullah:

- Eğer ki doğru söylüyorsa kurtuldu, buyurdu.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi:İbn Mâce hariç, diğer Kütüb-i tis'a müelliflerinin hepsi de bu rivâyeti tahrîc etmiştir.

Buhârî, İsmâîl'den o, Mâlik b. Enes'ten o, Ebû Süheyl b. Mâlik'ten o, Mâlik b. Ebî Amir'den o da Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.³³⁶

Müslim, Kuteybe b. Saîd b. Cemîl b. Tarif b. Abdullah es-Sekafî'den o da Mâlik b. Enes'ten rivâyet ederek Buhârî'nin senediylebirleşmektedir.³³⁷

Ebû Dâvud rivâyetinde ise; O, Abdullah b. Mesleme'den o da Mâlik b. Enes'ten rivâyet ederek Buhârî'nin senediylebirleşmektedir.³³⁸

Nesâî'nin senedi ise, Müslim'in senediyle aynıdır.³³⁹

Muvatta' da, Buhârî senedinden farklı olarak Mâlik b. Enes, Yahyâ 'dan işitmiştir, o da, Ebû Süheyl b. Mâlik'tenrivâyet ederek Buhârî'nin senediylebirleşmektedir.³⁴⁰

Müsned'te ise Ahmed b. Hanbel, Buhârî'den farklı olarak Abdurrahman el-Mehdi'den rivâyet etmiştir.³⁴¹

Tirmizî, Muhammed b. İsmail'den o, Ali b. Abdülhamid el-Kûfî'den o, Süleyman b. Muğîre'den o, Sabit'ten o da Enes'ten işiterek rivâyet etmiştir. Tirmizî'de sened farklı olmakla beraber ilk râvisi Talha b. Ubeydillâh değildir.³⁴²

Dârimî, Ali b. Abdülhamid el-Kûfî'den rivâyet ederek Tirmizî'nin senediyle birleşmektedir.³⁴³

Buhârî'de, hadisin metninden önce şu âyet zikredilmiştir: “Halbuki onlara, Allah'a kulluk etmeleri, hanîfler olarak O'na yürekten inanıp boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. Doğru din de işte budur.” (Beyyine 98/5). Hadisin Tirmizî metninde ise; soru sormaya gelen adam peygamberin önünde diz çöküp, bizlere islam'ı anlatması için görevlendirdiğin kişi, senin peygamber olduğunu söylüyor bu, doğru mu? Sorusuna peygamber, “evet” cevabını veriyor, soruları bilmediğinden değil de,

³³⁶ Buhârî, “İmân”, 34.

³³⁷ Müslim, “İmân”, 11.

³³⁸ Ebû Dâvud, “Salât”, 1.

³³⁹ Nesâî, “Salât”, 4.

³⁴⁰ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, “Kasrî's-salât”, 94.

³⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3 :13.

³⁴² Tirmizî, “Zekât”, 2.

³⁴³ Dârimî, “Tahâre”, 1.

peygamberin görevlendirdiği kişinin anlattıklarının doğruluğunu tasdik ettirmek için, onlara tebliğ edilenlerin aynısını soruyor. Aşağıdaki ilk soru cümlesi Buhârî’de geçmemektedir:

قَالَ: فَبِأَلَّذِي رَفَعَ السَّمَاءَ، وَبَسَطَ الْأَرْضَ، وَنَصَبَ الْجِبَالَ، اللَّهُ أَرْسَلَك؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «نَعَمْ»

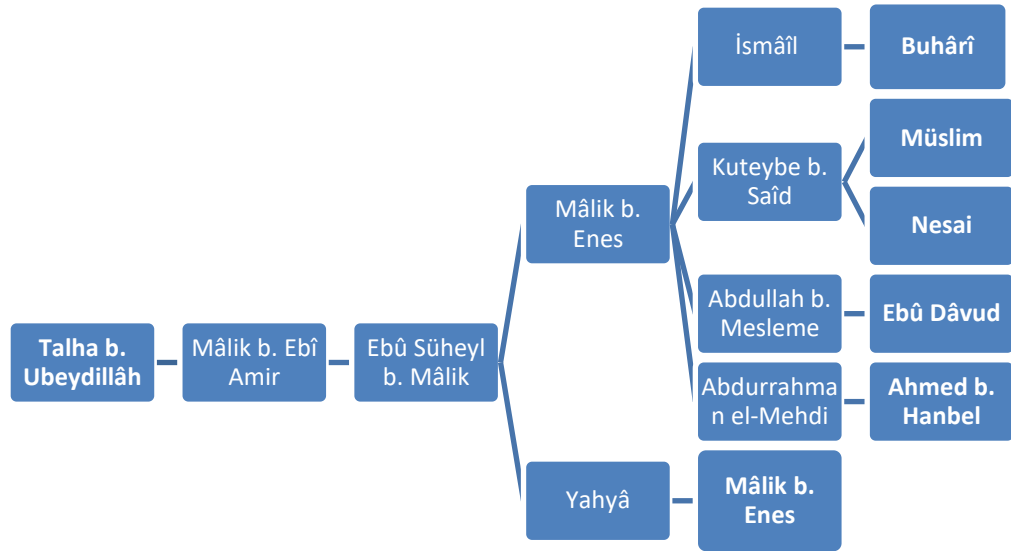
“Göğü yükselten, yeryüzünü döşeyen ve dağları oluşturan Allah mı seni gönderdi?”

Tirmizî metninde gelen adam, Buhârî metninde geçen peygamberin verdiği cevapları, tam aksine peygambere soru olarak yöneliyor, olumlu cevap aldıktan sonra da Buhârî metninden farklı olarak peygamberin her cevabının ardından şu soruyu soruyor:

أَرْسَلَك، اللَّهُ أَمْرًا بِهَذَا؟ “Seni gönderen hakkı için bunu Allah mı sana emretti?”
 إن تirmizî metninde ise şu’dur: صَدَقَ الْأَعْرَابِيُّ دَخَلَ الْجَنَّةَ. Buhârî’de peygamberin son cümlesi şu iken;

Tirmizî, bu hadisin sıhhati için hasen-garib değerlendirmesini yapmıştır, Enes tarafından farklı bir şekilde rivâyet edildiğini bildirmiş olup, Buhârî’den öğrendiği şu bilgiyi de aktarmıştır: Bazı âlimlere göre; hadisi bir âlime okuyup arz etmenin ondan dinlemek gibi caiz olduğu delilini bu rivâyetten çıkarmışlardır; çünkü bu rivâyette de adam soruyor Resûlullah ise tasdik ediyor.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta’dîl Açısından Değerlendirilmesi

Ebû Süheyl b. Mâlik (ö. 140/757): Tam adı: Nâfi' b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî'dir. Ebû Süheylel-Medenî olarakta bilinir. Ahmed b. Hanbel, Ebû Hâtim ve Nesâî onun için sika demişlerdir.³⁴⁴

Mâlik b. Enes(ö. 179/795):Tam adı: Mâlik b. Enes b. Mâlikel-Medenî'dir. Zehebî onun için Şeyhülislâm ve Hücetül-Ümme ifadelerini kullanmıştır.³⁴⁵El-Muvatta' adlı hadis eseriyle bilinen imam-ı Mâlik, bütün hadis otoritelerince bu ilmin zirvelerinden biri kabul edilmiş, "hâfız, hüccet, imam, emîrül-mü'minîn fi'l-hadîs" gibi ta'dil lafızlarıyla anılmıştır.³⁴⁶

İsmâîl (ö. 226/841): Tam adı:İsmâîl b. Ebû ÜveysAbdillâh el-Asbahî'dir. Zehebî onun için imâm ve hâfız, Ahmed b. Hanbel ise lâ be'se bih, Yahyâ b. Maîn sâduk, Nesâî ise zayıf olarak değerlendirmiştir.³⁴⁷

Kuteybe b. Saîd (ö. 240/855): Tam adı:Kuteybe b. Saîd b. Cemîl b. Tarif b. Abdullah es-Sekafî'dir. Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim ve Nesâî onun için sika demişlerdir.³⁴⁸

Kurtubî şöyle demiştir: Bu hadis, kişinin gönlünce yaptığı nâfile dışında başka bir şeyin vacip olmadığına delildir. Olumsuz istisna, olumluluk ifade eder, hiç kimse nâfile'nin vacip olduğunu söylememiştir. Tüm bunların aksine şu ihtimal kalmıştır, o da başlanılan nâfile bir ibadeti yarım bırakmamaktır.Et-Tîbî: Kurtubî'nin dayandığı bu delil ancak, laf cambazlığından ibarettir diyerek onu eleştirmiştir, burada istisna, aynı cinsten yapılmamaktadır, çünkü nâfile için "senin üzerine vardır" ifadesi kullanılmaz. Peygamber şunu kastetmiş olmalıdır: "Sana başka bir şey farz değildir. Ancak istersen fazladan yapabilirsin. Buradan da nâfilenin vacibiyetinin olmadığı anlaşılır. Dolayısıyla bunlar dışında hiçbir şey farz değildir. Bu tartışmanın kaynağı "ancak" şeklindeki İstisna noktasından başlamaktadır. Bu istisnanın bitişik istisna olduğunu söyleyenler asıl olana dayanmışlardır. Bu istisnanın ayrık istisna olduğunu söyleyenler de ıspatlamak zorundadırlar. Bu görüşte olanların aleyhine delil, Nesâî ve diğer hadis imamlarının rivâyet ettiği şu hadistir: "Peygamber, bazen nâfile oruca niyet eder sonra da orucunu bozardı.

³⁴⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 29: 291.

³⁴⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 8: 48.

³⁴⁶ Ahmet Özel, "Mâlik b. Enes", *DİA* (Ankara, 2003), 38: 506-527.

³⁴⁷ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 10: 391.

³⁴⁸ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 23: 523.

Buhârî'deki bir hadise göre Hz. Peyglamber, Cüveyriye binti Hâris'e Cuma günü oruca niyetli olduğu halde orucunu bozmasını emretmiştir. Bu, oruç konusundaki bu nassın kendisi ve diğer nasslara yapılan kıyas gereği nâfile ibadete başlamanın tamamlamayı gerektirmediğini göstermektedir.Şayet bu görüş hac konusunda reddedilmektedir, denilirse, deriz ki: Hac, bozulduğu zaman bile devam edilmesi bakımından diğer ibadetlerden farklıken, sahîh hacda nasıl devam gerekli olmasın? Yine hac, tıpkı farzında olduğu gibi nafilisinde de kefâretin gerekli olması bakımından diğer ibadetlerden ayrılmaktadır.³⁴⁹

2.4.2. Şehit Mezarlığını Ziyaret

28- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْنٍ الْغَفَارِيُّ، أَخْبَرَنِي دَاوُدُ بْنُ خَالِدِ بْنِ دِينَارٍ، أَنَّهُ مَرَّ هُوَ وَرَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: أَبُو يُوسُفَ مِنْ بَنِي تَيْمٍ، عَلَى رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: قَالَ لَهُ أَبُو يُوسُفَ: إِنَّا لَنَجِدُ عِنْدَ غَيْرِكَ مِنَ الْحَدِيثِ مَا لَا نَجِدُهُ عِنْدَكَ. فَقَالَ: أَمَا إِنَّ عِنْدِي حَدِيثًا كَثِيرًا، وَلَكِنَّ رَبِيعَةَ بْنَ الْهُدَيْرِ، قَالَ وَكَانَ يَلْزِمُ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ: إِنَّهُ لَمْ يَسْمَعْ طَلْحَةَ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا قَطُّ، غَيْرَ حَدِيثٍ وَاحِدٍ، قَالَ رَبِيعَةُ بْنُ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ: قُلْتُ لَهُ: وَمَا هُوَ؟ قَالَ: قَالَ لِي طَلْحَةُ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى إِذَا أَشْرَفْنَا عَلَى حَرَّةٍ وَاقِمِ، قَالَ: فَدَنَوْنَا مِنْهَا، فَإِذَا قُبُورٌ بِمَحْنِيَّةٍ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ قُبُورُ إِخْوَانِنَا هَذِهِ. قَالَ: “ قُبُورُ أَصْحَابِنَا “ ثُمَّ خَرَجْنَا حَتَّى إِذَا جِئْنَا قُبُورَ الشُّهَدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: “ هَذِهِ قُبُورُ إِخْوَانِنَا .”

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle: “Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte Uhud şehitlerinin kabirlerini ziyâret etmek için dışarı çıkmıştık. Taşlık olan bir yere vardık. Vadinin yamacında birkaç mezar vardı. Biz: Ey Allah'ın elçisi! Bunlar (Uhud'da şehit olan) kardeşlerimizin mezarları mıdır? Diye sorduk. Resûlullah (s.a.v.): Bunlar arkadaşlarımızın mezarlarıdır (Uhud şehitlerinin mezarları değil, başkalarının mezarlarıdır) diye cevap verdi. Ardından Uhud şehitlerinin mezarlarına gelince, Resûlullah (s.a.v.): İşte bunlar, kardeşlerimizin mezarlarıdır, buyurdu.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvûd tahrîc etmiştir.

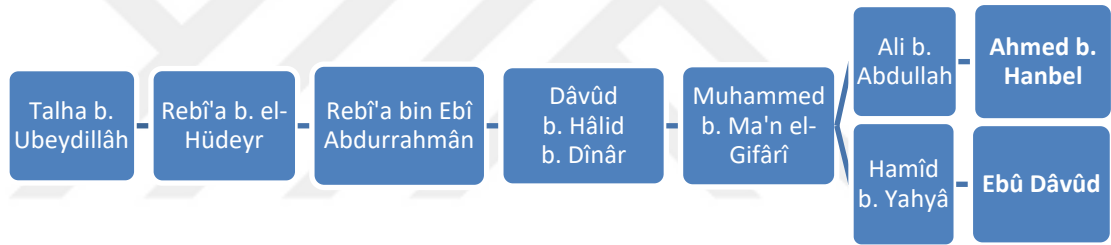
³⁴⁹ İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-bârî*, nşr. Muhammed Fuâd Abdalbaki (Beyrut: Dâru'l-mârif, 2015)1: 107.

Ahmed b. Hanbel, Ali bin Abdullah'tan o, Muhammed b. Ma'n el-Gifârî'den o, Dâvûd b. Hâlid b. Dînâr'dan o, Rebî'a b. Ebî Abdurrahmân'dan o, Rebî'a b. el-Hüdeyr'den o da Talha b. Ubeydillâh'tan işiterek rivâyet etmiştir.³⁵⁰

Ebû Dâvûd, Hamîd b. Yahyâ'dan o da Muhammed b. Ma'n'dan rivâyet ederek Müsned'in senediyle birleşmektedir. Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Ma'n için el-Gifârî künyesini kullanırken Ebû Dâvûd ise el-Medînî künyesini kullanmıştır.³⁵¹

Hadisin isnadı sahîhtir, râvileri ise sikâdır. Ancak Dâvûd b. Hâlid b. Dînâr hariç çünkü Ali b. Abdullah el-Medînî "*el-İlel*"de bu râvi için bu hadisi tam olarak Talha'dan ezberlememiştir demiştir.³⁵²

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Rebî'a b. el-Hüdeyr (ö. 93/712): Tam adı: Rebî'a b. Abdullah el-Hüdeyrel-Kuraşî'dir. İbn Hibbân onues-*Sikat*'ında zikretmiştir, İbn Sa'd ve İclî de onun için sika demişlerdir.³⁵³

Rebî'a b. Ebî Abdurrahmân (ö. 136/754): Tam adı: Rebî'a er-Râî Ebu Osman Rebî'a b. Ebî Abdurrahmân Ferrûh et-Teymî'dir. İbn Sa'd onun için sika, Ebû Bekr el-Hatîb ise onun için hâfız demiştir.³⁵⁴

Dâvûd b. Hâlid b. Dînâr (ö. ?): Yakub b. Şeybe ve İclî onun için sika demişlerdir.³⁵⁵

Muhammed b. Ma'n el-Gifârî(ö. 198/814): Yahyâ b. Maîn onun için leyse bihî be's, Ali el-Medenî ise sika, Ebû Hâtim sadûk, İbn Hibbân da onues-*Sikat*'ında zikretmiştir.³⁵⁶

³⁵⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 10.

³⁵¹ Ebû Dâvûd, "Menâsik", 98.

³⁵² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 10, (1 no'lu dipnot).

³⁵³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 3: 516.

³⁵⁴ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 3: 647.

³⁵⁵ Moğultay b. Kılıç, *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*, 4: 246.

2.4.3. Hurma Ağacının Aşılınması Meselesi

29- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ سِمَاكِ، أَنَّهُ سَمِعَ مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: مَرَرْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَخْلٍ، فَرَأَى قَوْمًا يُلْقِحُونَ النَّخْلَ، فَقَالَ: «مَا يَصْنَعُ هَؤُلَاءِ؟» قَالُوا: يَأْخُذُونَ مِنَ الذَّكَرِ فَيَجْعَلُونَهُ فِي الْأُنْثَى، قَالَ: «مَا أَظُنُّ ذَلِكَ يُغْنِي شَيْئًا»، فَبَلَّغَهُمْ، فَتَرَكَوهُ، فَتَزَلُّوا عَنْهَا، فَبَلَّغَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «إِنَّمَا هُوَ الظَّنُّ، إِنْ كَانَ يُغْنِي شَيْئًا فَاصْنَعُوهُ، فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلَكُمْ، وَإِنَّ الظَّنَّ يُخْطِئُ وَيُصِيبُ، وَلَكِنْ مَا قُلْتُ لَكُمْ: قَالَ اللَّهُ، فَلَنْ أَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ»

Talha b. Ubeydillâh, şöyle demiştir: Resûlullah(s.a.v.) ile beraber bir hurma bahçesinin yanından geçtik. Resûlullah(s.a.v.), hurma ağaçlarını döllendirmekte olan bir topluluk gördü ve şu adamlar ne yapıyorlar? diye sordu. Onlar erkek hurma ağacı çiçeğinden (bir parça) alıp dişi hurma ağacı çiçeğine koyuyorlar (döllendiriyorlar), dediler. Peygamber (s.a.v.) Bunun bir yarar sağlayacağını sanmıyorum buyurdu ve bu söz onlara ulaştı. Onlar da bu işi bıraktılar ve hurma ağaçlarından indiler. Durum Peygamber'e (s.a.v.) ulaşınca şöyle buyurdu: “O (söylediğim) söz ancak bir zandır. Eğer telkih (döllendirme) bir yarar sağlıyorsa bunu yapınız. Çünkü ben ancak sizin gibi bir beşerim. Zan da şüphesiz (bazen) isabet etmez ve (bazen) isabet eder. Ve lâkin ben, Allah (şöyle) buyurdu, diyerek size bir şey söyleyince Allah adına yanılmam veyahut ben: Allah (şöyle) buyurdu, diyerek size söylediğim sözde Allah adına yalan söylemem.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; İbn Mâce, Müslim ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmişlerdir.

İbn Mâce; Ali b. Muhammed'den o, Abdullah b. Mûsa'dan o, İsrâîl'den o, Simâk'tan o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan işiterek rivâyet etmiştir.³⁵⁷

Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzâk'tan o da İsrâîl'den rivâyet ederek İbn Mâce'nin senediyle birleşmektedir.³⁵⁸

³⁵⁶ Mizzî, *Tehzîbü 'l-kemâl fî esmâi 'r-ricâl*, 26: 488.

³⁵⁷ İbn Mâce, “Rehin”, 15.

³⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 18.

Müslim; Abdullah b. er-Rûmî el-Yemâmî, Abbâs b. Abdilazîm el-Anberî ve Ahmed b. Câfer el-Makri-î' den o, En-Nadr b. Muhammed'den o İkrime b. Ammâr'dan o, Ebû en-Necâşî'den o da Râfî bin Hadîc'ten rivâyet etmiştir.³⁵⁹

Rivâyetin Müslim metninde hadis şu bâb başlığı altında geçmektedir:

بَابُ وَجُوبِ امْتِنَالِ مَا قَالَهُ شَرَّعًا، دُونَ مَا ذَكَرَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَعَايِشِ الدُّنْيَا، عَلَى سَبِيلِ

الرَّأْيِ

Müslim'in senedinde Hz. Peygamberin, topluluğun aşılama işini bıraktığını öğrendikten sonraki cevabı şu olmuştur:

«إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ دِينِكُمْ فَخُذُوا بِهِ، وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ رَأْيِي، فَإِنَّمَا أَنَا

بَشَرٌ».

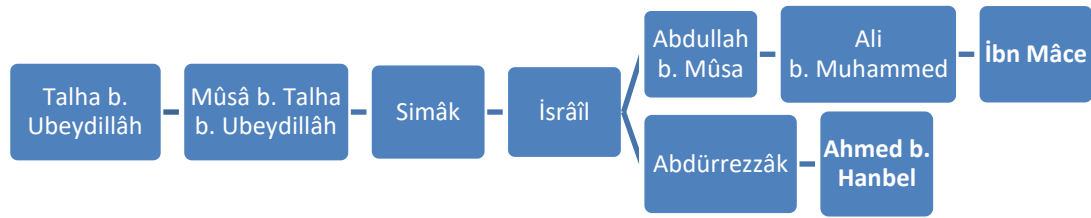
Müsned senedinde ise; Aşî işini terketmelerinden ötürü o sene hurmaların verimsiz olduğu bilgisi peygambere ulaşınca, şu cevabı vermiştir:

إِنَّمَا هُوَ ظَنُّ ظَنَنْتُهُ، إِنْ كَانَ يُعْنِي شَيْئًا فَاصْنَعُوا، فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلَكُمْ، وَالظَّنُّ يُخْطِئُ وَيُصِيبُ،

وَلَكِنْ مَا قُلْتُ لَكُمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَلَنْ أَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Hadisin isnadı hasendir.³⁶⁰

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Abdullah b. Mûsa (ö. 214/829): Tam adı: Abdullah b. Mûsa b. Ebi'l-Muhtâr Bâzâm el-Absî'dir. Yahyâ b. Maîn ve İclîfonun için sika, Ebû Hâtim ise sadûk demiştir.³⁶¹

³⁵⁹ Müslim, "Fezâil", 2361.

³⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 19, (1 no'lu dipnot).

³⁶¹ Mizzî, *Tehzibü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 19: 164.

Ali b. Muhammed(ö.?): Tam adı:Ali b. Muhammed b. Ali el-Medâü'l Musîsî'dir. İbn Hibbân da *onues-Sikat*'ında zikretmiştir. Nesâî onun için sika Mesleme b. Kâsım da onun için sika demiştir.³⁶²

Abdürrezzâk (ö. 211/826): Tam adı:Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi'el-Himyerî es-San'ânî'dir.³⁶³*El-Musannef* adlı eserin müellifidir.Kaynaklarda "el-hâfizu'l-kebîr", "allâme", "şeyhü'l-İslâm" ve "muhaddisü'l-vakt" gibi unvanlarla zikrolunmuştur.³⁶⁴

Nevevî'ye göre bu bâb başlığından şu sonuç çıkarılabilir: Hz. Peygamberin şer'i konularda söyledikleri müslümanları bağlayıcıdır ama dünyalık namına söylediği şahsi görüşlerinin ise mükellefiyet noktasında bir bağlayıcılığı yoktur.³⁶⁵

2.4.4.Kadınların En Hayırlısı

30- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَيْبٍ، قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نَافِعٍ بْنِ ثَابِتِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَامِرِيُّ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي سَيْرَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْهَادِي، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ بِطَرِيقِ مَكَّةَ: " خَيْرُ نِسَاءٍ رَكِبَنَ الْإِبِلَ نِسَاءُ قُرَيْشٍ أَحْنَاهُ عَلَى طِفْلِ وَأَرْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ. قَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَلَا نَعْلَمُ رَوَى إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ طَلْحَةَ إِلَّا هَذَا الْحَدِيثَ، وَلَا نَعْلَمُ يُرَوَى هَذَا الْكَلَامُ عَنْ طَلْحَةَ إِلَّا بِهَذَا الْإِسْنَادِ، مِنْ هَذَا الْوَجْهِ، وَأَبُو بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ هَذَا لَيْسَ الْحَدِيثُ

Talha b. Ubeydillâh, peygamber'in (s.a.v.) Mekke yolunda şöyle söylediğini işittim: Kureyş kadınları deveye binen kadınların en hayırlılarıdır, onların en hayırlıları ise çocuğuna karşı en şefkatli olup kocasının malını koruyup onun hakkına en çok riâyet edenleridir.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Bezzâr, Ahmed b. Hanbel, İbn Hibbân, İbn Ebû Şeybe, Taberânî ve Beyhakî'tahrîc etmişlerdir.

Bezzâr, Abdullah b. Şebîb'den o, Abdullah b. Nâfi' b. Sâbit b. Abdullah b. Zübeyr'den o, Muhammed b. Abdurrahman el-Âmirî'den o, Ebubekir b. Abdullah'tan o,

³⁶² İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7: 380.

³⁶³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 9: 563.

³⁶⁴ Ali Akyüz, "Abdürrezzâk es-San'ânî", *DİA* (İstanbul, 1988), 1: 298.

³⁶⁵ Nevevî, *Minhâc*, 15: 116.

Amr b. Ebî Amr'dan o, Yezîd b. Abdullah b. el-Hâdî' den o, Muhammed b. İbrahim'den o, babasından o da, Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.³⁶⁶

Ahmed b. Hanbel, Abdürrezzâk'tan o, Ma'mer'den o, Zührî'den o, İbn Müseyyib'den o da Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir.³⁶⁷

İbn Hibbân, Abdullah b. Muhammed el-Ezdî'den o, İshak b. İbrahim'den o da Abdürrezzâk'tan rivâyet ederek Ahmed b. Hanbel'in senediyle birleşmektedir.³⁶⁸

İbn EbûŞeybe, Yezid b. Hârûn'dan o, Muhammed b. Amr'dan o, Ebî Seleme'den o da Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir.³⁶⁹

Taberânî, Abbas b. Ahmed b. Ebî Âkîl el-Bağdâdî'den o, Muhammed b. Bekkâr'dan o, Ebû İsmail el-Müeddib'den o, İsmail b. Ebî Hâlid'den o, Şa'bi'den o, Ümmü Hâni' bnt. Ebî Tâlib'ten rivâyet etmiştir.³⁷⁰

Beyhakî, Ebû el-Hasen Muhammed b. Hüseyin b. Davud el-âlevî'den o, Abdullah b. Muhammed b. Baleveyh el-Müzekkî'den o, Ahmed b. Yusuf es-Selemiyye'den o, Abdürrezzâk'tan o, Ma'mer'den o, Hemmâm b. Münebbih'den o da Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir.³⁷¹ Senedin devamında Beyhakî, rivâyetin hem Müslim hem de Buhârî'de geçtiğini bildirmiştir.

Rivâyetin, Müsned ve Sahîhu İbn Hibbânmetinleri, Bahrü'z-zehhâr'daki metinden farklı ve ziyade olarak şöyledir:

أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاطَبَ أُمَّ هَانِيٍّ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ كَبُرْتُ، وَوَلِي عِيَالٌ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: “ خَيْرُ نِسَاءٍ رَكِبْنَ الْإِبِلَ نِسَاءُ قُرَيْشٍ، أَحْنَاهُ عَلَى وَلَدٍ فِي صِغَرِهِ، وَأَرْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ فِي دَاتِ يَدِهِ “ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: “ وَلَمْ تَرَ كَبَّ مَرِيْمَ بِنْتِ عِمْرَانَ بَعِيرًا “

³⁶⁶ Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, 3: 152.

³⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 13: 88, ayrıca bkz: 15:55, 16: 311, 16: 537.

³⁶⁸ Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî İbn Hibbân, *Sahîhu İbn Hibbân*, nşr. Şuayb el-Arnaûd, 3. Baskı (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1993), 14: 165.

³⁶⁹ Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî İbn Ebû Şeybe, *el-Musannefi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409), 6: 403.

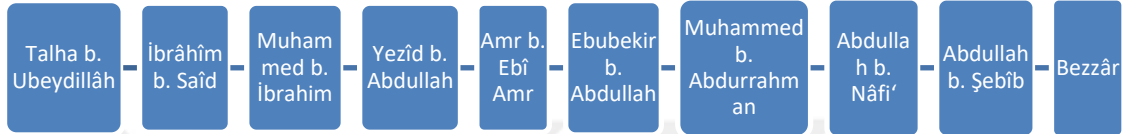
³⁷⁰ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 24: 436.

³⁷¹ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Alî el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, nşr. Muhammed Abdülkadir Ata, 3. Baskı (Lübnan: Dâru'l-kutubu'l-ilmiye, 2003), 7: 478.

Buradakirivâyetlerde Resûlullah'ın Ümmü Hâni' ile konuştuğu belirtilmiş ve rivâyetin sonundaEbû Hureyre'nin: Meryem bnt. İmrân asla deveye binmedi, cümlesi de ziyadedir.

İsnadı, şeyhayn'ın şartlarına göre sahîh'tir.³⁷²

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Muhammed b. İbrahim(ö. 290/903):Tam adı:Muhammed b. İbrahim b. Saîd b. Abdurrahman b. Musa'dır. İbn Hibbân da onun *Sikat'*ında zikretmiştir.³⁷³

Yezîd b. Abdullah(ö. 139/757): Tam adı:Yezîd b. Abdullah b. Üsâme b. el-Hâdîfel-Leysî'dir. Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim ve Nesâî onun için sika demişlerdir.³⁷⁴

Amr b. Ebî Amr(ö. ?):Gerçek adı Meysere olupEbû Osman el-Medenî olarakta bilinir. Ahmed b. Hanbel ve Ebû Hâtim onun için leyse bihî be's,Yahyâ b. Maîn zayıf, Ebû Zür'aise sika demiştir.³⁷⁵

Ebubekir b. Abdullah(ö. 192/808):Tam adı:Ebû Bekir b. Abdullahel-Âmirî'dir. İbn Ebî Sebraolarakta bilinir.Buhârî onun için "zaifu'l-hadîs" demiş, Nesâî ise metrûk olarak değerlendirmiştir.³⁷⁶

Muhammed b. Abdurrahman el-Âmirî(ö. 158/775):İbn Ebî Zi'b olarakta bilinir. Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn onun için sika demişlerdir.³⁷⁷

Abdullah b. Nâfi'(ö. 216/831): Tam adı:Abdullah b. Nâfi' b. Sâbit b. Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm'dır. İbn Maîn sadûk demiştir.³⁷⁸

³⁷² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 13: 891 no'lu dipnot.

³⁷³ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 24: 308.

³⁷⁴ İbn Kesîr, *et-Tekmil fî'l-cerh ve't-ta'dîl*, 2: 346.

³⁷⁵ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 22: 168.

³⁷⁶ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 7: 330.

³⁷⁷ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 7: 139.

³⁷⁸ Zehebî, *Târihu'l-İslâm*, 5: 350.

Bu rivâyeti Yavuz Köktaş, “*Hadislerde Efdaliyet Anlayışına Dair*” adlı makalesinde şöyle değerlendirmiştir: Kureyşli kadınların fazileti, ancak kendi devrindeki kadınlarla kıyaslanabilir, onların Meryem bnt. İmrân’dan üstün olmaları söz konusu olamaz. İbn Hacer’in görüşünü benimseyerek rivâyetin asıl amacının, çocuklarına karşı şefkatli olan ve kocasının hakkına riâyet eden Kureyşli kadınlarla evlkenmeye teşvik olduğunu belirtmiştir. Bunun haricinde bir fazilet mukayesesi aramak yanlış olur, demiştir.³⁷⁹

2.4.5. Ayva Yemenin Faydası

31- حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، ثنا أبو أمية الطرسوسي، ثنا عبيد الله بن محمد العيشي، ثنا عبد الرحمن بن حماد الطلحي، ثنا طلحة بن يحيى، عن أبيه، عن طلحة بن عبيد الله قال: دخلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم، وفي يده سفرجلة فرماها إلي أو، قال: ألقاها إلي، وقال: «دونكها أبا محمد، فإنها تجم الفؤاد»

Talha b. Ubeydillâhşöyle anlattı: Resûlullah’ın (s.a.v.) yanına girmiştım, elinde ayva vardı, bana: “Buyur Ebu Muhammed! Şunu al çünkü ayva kalbi güçlendirir”, buyurdu.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; Hâkim, Bezzâr ve Taberânî tahrîc etmişlerdir.

Hâkim;Ebûel-Abbas Muhammed b. Yakub’dan o, EbûUmeyye et-Tarsûsî’den o,Abdullah b. Muhammed el-Ayşî’den o,Abdurrahman b. Hammâd et-Talhî’den o,Talha b. Yahyâ’dan o, babasından (Yahyâ b. Talha) o da Talha b. Ubeydillâh’tan rivâyet etmiştir.³⁸⁰

Bezzâr; Süleyman b. Abdurrahman b. Hammâd et-Talhî’den o da babasından (Abdurrahman) rivâyet ederek senedin devamı Hâkim’in senediyle aynıdır.³⁸¹

Taberânî; Yahyâ b. Osman b. Sâlih’ten o, Süleyman b. Eyyûb’dan o, babasından (Eyyûb b. Süleyman)o da dedesinden (Davud b. Abdullah) o da, Mûsâ b. Talha’dan o da babası Talha b. Ubeydillâh’tan rivâyet etmiştir.³⁸²Taberânî’de metin farklı olarak şöyledir:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَيُّوبَ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي جَمَاعَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، وَفِي يَدِهِ سَفْرَجَلَةٌ

³⁷⁹ Yavuz Köktaş, “*Hadislerde Efdaliyet Anlayışına Dair*”, D.E.Ü İlahiyat Fakültesi, sy 17 (2003): 140.

³⁸⁰ Hâkim, *el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn*, 3: 418.

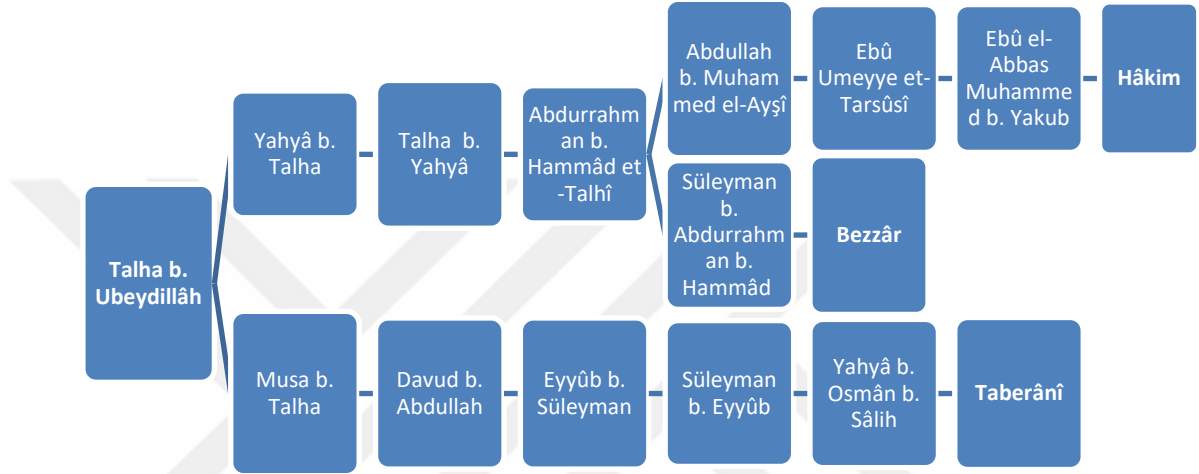
³⁸¹ Bezzâr, *el-Bahrü’z-zehhâr*, 3: 163.

³⁸² Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr*, 1: 117.

يُقَلِّبُهَا، فَلَمَّا جَلَسْتُ إِلَيْهِ دَحَى بِهَا نَحْوِي، ثُمَّ قَالَ: «دُونَكهَا أَبَا مُحَمَّدٍ، فَإِنَّهَا تَشُدُّ الْقَلْبَ، وَتُطَيِّبُ النَّفْسَ، وَتَذْهَبُ بِطَخَاوَةِ الصَّدْرِ»

Kalbi neşelendirir ve göğüsteki sıkıntıyı giderir ifadesi diğer rivâyetlerden ziyadedir.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Abdullah b. Muhammed b. Hafs el-Ayşî(ö. 228/843):Ebû Hâtim ve EbûDâvûd onun için sadûk demişlerdir.³⁸³

Ebû Umeyye et-Tarsûsî(ö. 273/887):Tam adı:Muhammed b. İbrahim b. Müslim b. Sâlim El-Huzâî'dir. EbûDâvûd onun için sika, İbn Hibbân onun *Sikat*'ında zikretmiş, el-Hâkim de onun için sadûk demiştir.³⁸⁴

Ebû el-Abbas Muhammed b. Yakub(ö. 346/957):Tam adı:Muhammed b. Yakub b. Yusuf b. Ma'kıl b. Sinân b. Abdullah'tır.Ebû Nuaym ve Ebû Hâtim onun için sika demişlerdir.³⁸⁵

Süleyman b. Eyyûb(ö. 235/850):EbûEyyûb olarak bilinir. Zehebî, onun için imâm ve hâfız diyerek İbn Maîn'in ise ona sika dediğini bildirmiştir.³⁸⁶

³⁸³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 10: 564.

³⁸⁴ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 24: 330.

³⁸⁵ Ebû't-Tayyîb Nâyif b. Salâh b. Ali Mansûrî, *er-Ravdu'l-bâsim fî terâcimi şuyûhi'l-Hâkim* (Riyad: Dâru'l-Âsima, 2011), 2: 1270.

³⁸⁶ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 11: 453.

Yahyâ b. Osman b. Sâlih(ö. 282/895):Tam adı:Yahyâ b. Osman b. Sâlih b. Safvân el-Kurâşî es-Sehmî'dir. Ebû Zekerriyya el-Mısırî olarakta bilinir. Abdurrahmân b. Yûnus kendisinin ve babasının ondan rivâyette bulunduğunu bildirmiş, Ebû Saîd b. Yûnus da onun için hâfiz demiştir.³⁸⁷

2.4.6. Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Müşriklerle Tartışması

32- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبٍ، قَالَ: نَا إِبْرَاهِيمَ بْنَ الْمُنْذِرِ، قَالَ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ الضَّحَّاكِ يَعْنِي ابْنَ عَثْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَخْرَمَةَ بْنِ سَلِيمَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: كَانَ نَفَرٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ حَوْلَ الْكَعْبَةِ فِيهِمْ أَبُو جَهْلٍ لَعَنَهُ اللَّهُ فَأَقْبَلَ، رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَوَقَفَتْ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: “ قَبَحَتِ الرَّجُوهُ فَخَرَسُوا فَمَا أَحَدٌ مِنْهُمْ تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ وَلَقَدْ نَظَرْتُ إِلَى أَبِي جَهْلٍ، وَهُوَ يَعْتَذِرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَمْسِكْ عَنَّا وَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا أَمْسِكُ عَنْكُمْ أَوْ أَقْتُلُكُمْ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: أَنْتَ تَقْدِرُ عَلَى ذَلِكَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُ يَقْتُلُكُمْ.

Talha b. Ubeydillâh şöyle rivâyet etti: İçlerinde Ebû Cehil'inde bulunduğu (Allah'ın laneti üzerine olsun) müşriklerden bir grup, Kâbe'nin etrafında gezerken Resûlullah onlarla karşılaştı ve yanlarında durarak şöyle buyurdu: Allah yüzünüzü çirkin kılsın dedi. Böylece onlar susup bir kelime dahi etmediler. O sırada Ebû Cehil'e baktım Resûlullah'tan özür dileyerek bedduasını terk etmesini istiyordu. Resûlullah ise terketmeyeceğim! Ve sizi öldüreceğim dedi. Ebû Cehil ise senin gücün buna yeter mi diye sordu? Resûlullah ise Allah sizi kahredecek diye buyurdu.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti sadece Bezzârtahrîc etmiştir.

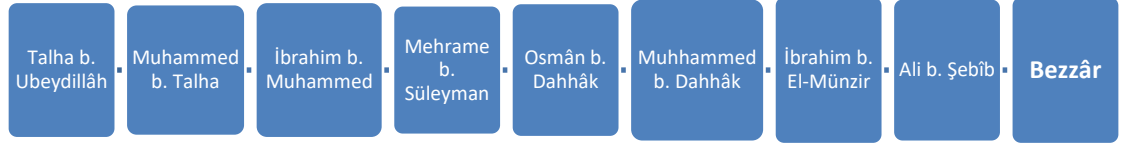
Bezzâr, Ali b. Şebîb'den o, İbrahim b. El-Münzir'den o, Muhammed b. Dahhâk'tan o, babası Osman b. Dahhâk'tan o, Mehrame b. Süleyman'dan o, İbrahim b. Muhammed'den o, babası Muhammed b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.³⁸⁸

Bezzâr, rivâyet metninin son kısmında şöyle demiştir: Bu rivâyetin Talha b. Ubeydillâh'tan gelen başka bir senedini bilmiyorum bu rivâyetin, sadece bu isnad ve metnini biliyorum demiştir.

³⁸⁷ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 31: 564.

³⁸⁸ Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, 3: 165.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydillâh (ö. 110/728): Alimler onun için Kureş'in aslanı ve doğru sözlü demişlerdir, İclî ise sika olduğunu bildirmiştir.³⁸⁹

Mehrame b. Süleyman (ö. 130/748): Tam adı: Mehrame b. Süleyman b. El-Esedî el-Vâlibî el-Medenî'dir. Yahyâ b. Ma'nonun için sika, Ebû Hâtim "Sâlih'ul-hadis", İbn Hibbân da *onues-Sikat*'ında zikretmiştir.³⁹⁰

İbrahim b. El-Münzir (ö. 236/851): Tam adı: İbrahim b. El-Münzir b. Abdullah el-Esedî'dir. Zehebî onun için imâm ve hâfız, Ebû Hâtim ise sadûk demiştir.³⁹¹

2.4.7. Adağın Yerine Getiren Kimse

33- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ مُوسَى، وَعِيسَى، ابْنَيْ طَلْحَةَ عَنْ أَبِيهِمَا طَلْحَةَ، أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا لِأَعْرَابِيٍّ جَاهِلٍ: سَأَلَهُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ مَنْ هُوَ؟ وَكَانُوا لَا يَجْتَرُونَ عَلَى مَسْأَلَتِهِ يُوقِرُونَهُ وَيَهَابُونَهُ، فَسَأَلَهُ الْأَعْرَابِيُّ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ أَتَيْتُ أَطْلَعْتُ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ وَعَلَيَّ نِيَابٌ خُضْرٌ، فَلَمَّا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَيْنَ السَّائِلُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ؟» قَالَ الْأَعْرَابِيُّ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَذَا مِمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ». هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ يُوسُفَ بْنِ بُكَيْرٍ

Talha b. Ubeydillâh şöyle rivâyet etmiştir: "Resûlullah'ın(s.a.v.) ashabı bir bedeviye dediler ki: Adağın yerine getirip şehid olacak kimseler kimlerdir?(Ahzap Suresi'nin 23. âyetininden esinlenerek soruyorlar) Kendileri Resûlullah'a sormaya cesaret edemiyorlardı. O'nu sayıp ondan çekinirlerdi. Bunun üzerine bedevi, Resûlullah'a sordu. Resûlullahise

³⁸⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 4: 562.

³⁹⁰ Mizzî, *Tehzibü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 27: 328.

³⁹¹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 10: 689.

cevap vermedi. Tekrar sordu yine cevap vermedi. Sonra ben mescidin kapısından yeşil bir elbiseyle bakmıştım. Resûlullah, beni görünce dedi ki Adağını yerine getiren kimseleri soran nerede? Buyurdu,bedevi ise buradayım ey Allah'ın Resûlü! dedi. İşte şu bakan kimse (Talha) onlardandır, buyurdu.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Tirmizî, Bezzâr ve Ebû Ya'lâtahrîc etmiştir.

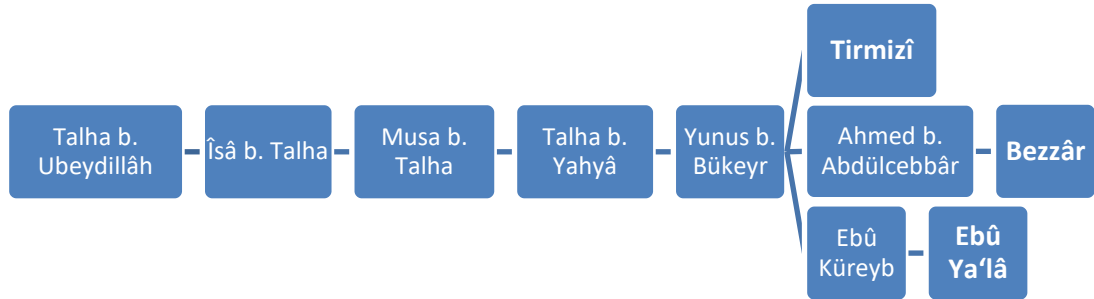
Tirmizî; Yûnus b. Bükeyr'den o, Talha b. Yahyâ'dan o, Mûsâ b. Talha ve Îsâ b. Talha'dan onlar da babaları Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmişlerdir.³⁹²

Bezzâr, Ahmed b. Abdülcebbâr'dan o, Yûnus b. Bükeyr'den rivâyet ederek Tirmizî'nin senediyle birleşmektedir.³⁹³

Ebû Ya'lâ; Ebû Küreyb'den o da Yûnus b. Bükeyr'den rivâyet ederek Tirmizî'nin senediyle birleşmektedir.³⁹⁴ Senedin devamında eserin muhakkiki Hüseyin Selîm Esed, rivâyet için isnadı hasen'dir, değerlendirmesinde bulunmuştur.

Tirmizî, metnin devamında bu rivâyet için hasen-garib değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu isnadı ancak Yûnus b. Bükeyr rivâyetiyle bilmekteyiz başka senedini bilmediğini söylemiştir.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Ahmed b. Abdülcebbâr(ö. 172/789):Tam adı:el-UtâridîEbû Ömer Ahmed b. Abdülcebbâr'dır. Yahyâ b. Maînonun için sika, Dârekutnî ise la be'se bihî demiştir.³⁹⁵

³⁹² Tirmizî, "Tefsîr",34.

³⁹³ Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, 3: 158.

³⁹⁴ Ebû Ya'lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsîlî Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, nşr. Hüseyin Selîm Esed (Şam: Darü'l-Me'mun li't-Türas, 1984), 2: 26.

³⁹⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 13: 55.

Ebû Küreyb(ö. 248/862): Tam adı:Ebû Hâtim onun için sadûk, Nesâî ise sika, İbn Hibbân da onues-*Sikat*'ında zikretmiştir.³⁹⁶

2.4.8. Nübüvvetle Gelen Zorluklar

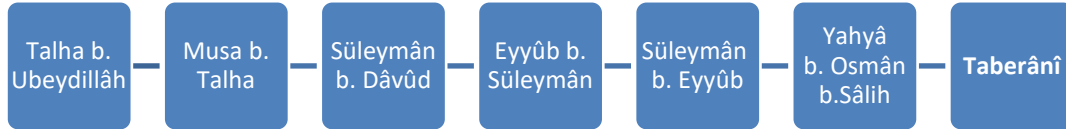
34- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا كَانَتْ نُبُوءَةٌ قَطُّ إِلَّا كَانَ بَعْدَهَا قَتْلٌ وَصَلْبٌ»

Talha b. Ubeydillâh'tanrivâyetle Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurdu: “Peygamberlik geldikten sonra ardından mutlaka savaş/ölüm ve darağacında asılma olmuştur.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Taberânî tahrîc etmiştir.

Taberânî, Yahyâ b. Osman b.Sâlih'ten o, Süleymân b. Eyyûb'ten o, babası (Eyyûb b. Süleymân)'dan o, dedesinden (Süleymân b. Dâvûd) o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.³⁹⁷

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Bu hadis, Taberânî'nin aynı senetle rivâyet ettiği üçüncü hadistir. Râvilerin durumu için 15 no'lurivâyete bakınız.

2.5. Talha b. Ubeydillâh'ın Rüyalarıyla İlgili Rivâyetler

Bu bölümde, Talha b. Ubeydillâh'ın Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek gördüğü rüyaların yorumunu sorduğu kiadet rivâyet ele alınmıştır. Bu rivâyetler: Cennete giriş sırasındaki tuhafılık ve Allah katındaki en faziletli kimseadlı başlıklardan oluşmaktadır.

2.5.1. Rüyada Cennete Giriş Sırasındaki Tuhafılık

³⁹⁶ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9: 386.

³⁹⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1: 115.

35- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رُمْحٍ قَالَ: أُنْبَأَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ بَلِيٍّ قَدِمَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ إِسْلَامُهُمَا جَمِيعًا، فَكَانَ أَحَدُهُمَا أَشَدَّ اجْتِهَادًا مِنَ الْآخَرِ، فَعَزَا الْمُجْتَهِدُ مِنْهُمَا فَاسْتَشْهَدَ، ثُمَّ مَكَثَ الْآخَرَ بَعْدَهُ سَنَةً، ثُمَّ تُوفِّيَ، قَالَ طَلْحَةُ: فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ، إِذَا أَنَا بِهِمَا، فَخَرَجَ خَارِجٌ مِنَ الْجَنَّةِ، فَأَذِنَ لِلَّذِي تُوفِّيَ الْآخَرَ مِنْهُمَا، ثُمَّ خَرَجَ، فَأَذِنَ لِلَّذِي اسْتَشْهَدَ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَيَّ، فَقَالَ: ارْجِعْ، فَإِنَّكَ لَمْ يَأْنِ لَكَ بَعْدُ، فَأَصْبَحَ طَلْحَةُ يُحَدِّثُ بِهِ النَّاسَ، فَعَجِبُوا لِذَلِكَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَحَدَّثُوهُ الْحَدِيثَ، فَقَالَ: «مِنْ أَيِّ ذَلِكَ تَعْجَبُونَ؟» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا كَانَ أَشَدَّ الرَّجُلَيْنِ اجْتِهَادًا، ثُمَّ اسْتَشْهَدَ، وَدَخَلَ هَذَا الْآخِرُ الْجَنَّةَ قَبْلَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَيْسَ قَدْ مَكَثَ هَذَا بَعْدَهُ سَنَةً؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «وَأَذْرَكَ رَمَضَانَ فَصَامَ، وَصَلَّى كَذَا وَكَذَا مِنْ سَجْدَةٍ فِي السَّنَةِ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَمَا بَيْنَهُمَا أَبْعَدُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ»

Talhab.Ubeydillâh(r.a.) şöyle dedi:“Belî’den(kabile) iki adam Resûlullah’ın (s.a.v.) yanına geldiler. İkisi de aynı anda müslüman olmuştu. Bunlardan birisinin (İslam uğruna) çalışma ve azmi diğerinden daha fazlaydı. Bunlardan çok çalışkan olanı savaşa gidip şehid edildi. Diğeri ise ondan sonra bir yıl daha yaşadı. Sonra o da vefat etti.Talha demiştir ki: Ben uyurken rüyamda cennetin kapısı yanında olduğum sırada bu iki adamla karşılaştım. Sonra cennetten bir zat çıktı ve bu iki adamdan daha geç vefat edene (cennete girmesi için) izin verdi. Bir süre sonra aynı kişi çıktı ve şehid olan adama (cennete girmesi için) izin verdi. Daha sonra bana yönelip ve sen geri dön. Çünkü senin cennete girme zamanın henüz gelmedi, dedi.Talha, sabah olunca bu rüyasını halka anlattı. Herkes şehid olan adamın diğerinden sonra cennete girmesine şaşıtı. Nihayet bu haber Resûlullah'a (s.a.v.) ulaştı ve halk O'na bu rüya olayını söyledi. Bunun üzerine Resûlullah:Bu olayın neyine şaşıyorsunuz, buyurdu. Sahâbîler: Ya Resûlullah! Bu (yâni önce ölüp sonradan cennete giren adam) arkadaşından daha gayretli, daha çalışkan idi. Sonra şehid edildi, halbuki şu diğeri ise ondan önce cennete girdi, dediler. Resûlullah:Cennete önce giren adam, şehid edilen adamdan sonra bir yıl daha yaşamadı mı? diye sordu. Sahâbîler:Evet yaşadı dediler. Resûlullah: Ramazan ayına erişip oruç tuttu mu ve bir yılda şu kadar namaz, şu kadar secde etti, değil mi? buyurdu. Sahâbîler:Evet doğrudur dediler. Resûlullah:Şu halde ikisinin arasında bulunan mesafe gök ile yer arasındaki mesafeden daha uzaktır, buyurdu.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir.

İbn Mâce; Muhammed b. Rumh'dan o, El-Leys b. Sa'd'tan o, İbn el-Hâdî'den o, Muhammed b. İbrâhim et-Teymî'den o, Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan o da Talha b. Ubeydillâh'tan işiterek rivâyet etmiştir.³⁹⁸

Rivâyetin Müsned senedi ise şöyledir: Ahmed b. Hanbel, Kuteybe b. Saîd'den o, Bekr b. Mudar'dan o, İbn el-Hâdî'den rivâyet ederek İbn Mâce'nin senediyle birleşmektedir.³⁹⁹

İbn Mâce metninde, gelen iki adamın رَجُلَيْنِ مِنْ بَلِيٍّ ifadesinde, mensubu oldukları kavim (Belî kavmi) belirtilirken, Müsned'te ise bu bilgi verilmemiştir, metinlerin diğer kısımlarında herhangi bir farklılık görülmemiştir.

Müsned'te geçen diğer rivâyette ise; peygamberin son sözü, farklı olarak şöyle geçmektedir:

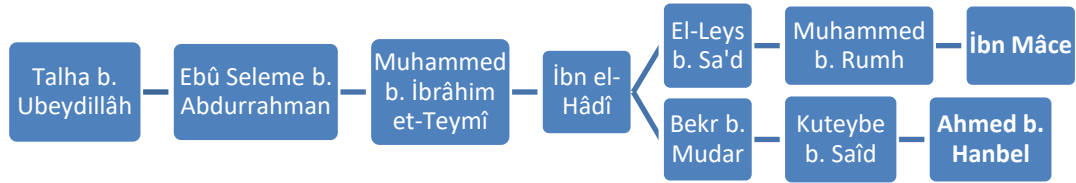
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: “ صَلَّى أَلْفًا وَتَمَانِ مِائَةَ صَلَاةٍ، وَصَامَ رَمَضَانَ

Resûlullah: “O zaman (diğerinden fazla olarak) bin sekiz yüz namaz kıldı ve Ramazan ayı orucunu tuttu” buyurdu.⁴⁰⁰

Muhammed Fuâd Abdülbâkîise, rivâyeti şöyle değerlendirmiştir: Râvileri sikâdır ama senedi münkâtı'dır, Alî b. el-Medîni ve İbn Maîn dediler ki: Ebû Seleme Talha'ya ulaşmamıştır.⁴⁰¹

Hadis, “hasen li-gayrihî”dir.⁴⁰² İsnadı ise zayıftır.⁴⁰³

İsnad Şeması

³⁹⁸ İbn Mâce, “Rü'yâ”, 9.

³⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 21, ayrıca bkz, 3: 12.

⁴⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 12.

⁴⁰¹ İbn Mâce, “Rü'yâ”, 9; 2: 1293, (İlk dipnot).

⁴⁰² **Hasen li-gayrihî:** Yalancılıkla itham edilmemiş ve çok hata yapacak kadar dalgın olmayan ve fakat ehliyeti açıkça anlaşılabilen bir râvisi bulunan zayıf hadis, lafız veya mana yönünden başka rivayetlerle desteklenirse hasen li-gayrihî olur. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 110.

⁴⁰³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 22, (1'no'lu dipnot).

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Ebû Seleme b. Abdurrahman(ö. 94/713):Tam adı:Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf b. Ez-Zührî'dir. İbn Sa'd ve Ebû Zür'a onun için sika, Mâlik ise ilim ehli demiştir.⁴⁰⁴

İbn el-Hâdî(ö. 139/757):Tam adı: Yezîd b. Abdullah b. Üsâme b. El-Hâdî el-Leysî'dir. Ahmed b. Hanbel, hakkında kötü bir şey bilmiyorum demiş, Yahyâ b. Maîn, Nesâî ve Ebû Hâtîm ise sika olarak değerlendirmişlerdir.⁴⁰⁵

El-Leys b. Sa'd(ö. 177/793):Tam adı:Leys b. Sa'd b. Abdurrahmân el-Fehmî'dir. Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn onun için sika, Ebû Zür'a ise sadûk demiştir.⁴⁰⁶

Muhammed b. Rumh(ö. 242/856):Tam adı:Muhammed b. Rumh el-Muhâcir et-Tecîbî'dir. Nesâî onun için, bir hadiste bile hata etmiyor diyerek övmüş, Ebû Saîd b. Yûnus ise sika olduğunu bildirmiştir.⁴⁰⁷

2.5.2. Allah Katındaki En Faziletli Kimse

36- حدثنا وكيع حدثني طلحة بن يحيى بن طلحة عن إبراهيم بن محمد بن طلحة عن عبد الله بن شداد: أن نفرًا من بني عُذْرَةَ ثلاثة أتوا النبي الله عليه وسلم - فأسلموا، قال: فقال النبي الله عليه وسلم -: "من يكفنيهم؟"، قال طلحة: أنا، قال: فكانوا عند طلحة، فبعث النبي بعثًا، فخرج فيه أحدُهم فاستشهد، قال: ثم بعث بعثًا، فخرج فيهم آخر، فاستشهد، قال: ثم مات الثالث على فراشه، قال طلحة: فرأيت هؤلاء الثلاثة الذين كانوا عندي في الجنة، فرأيت الميت على فراشه أمامهم، ورأيت الذي استشهد أخيرًا يليه، ورأيت الذي استشهد أولهم آخرهم، قال: فدخلني من ذلك، قال: فأتيت النبي الله عليه وسلم - فذكرتُ ذلك له، قال: فقال رسول الله: "وما أنكرت من ذلك؟ ليس أحدٌ أفضل عند الله من مؤمن يُعَمَّر في الإسلام، لتسيحه وتكبيره وتهليله."

Abdullah b. Şeddâd şöyle rivâyet etti: "Beni Uzre kabilesinden üç kişi, Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna gelip Müslüman oldular. Bunlar yoksul insanlardı. Peygamber: Benim adıma, bunların geçimini kim üzerine almak ister? diye sordu. Talha b. Ubeydillâh, (r.a.) ben alırım dedi. Onlar da Talha'nın yanında kalmaya başladılar. Bunlardan biri, Hz. Peygamber'in gönderdiği bir askeri birliğe katıldı ve o seferde şehit oldu. İkinci sahabe

⁴⁰⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 4: 287.

⁴⁰⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 6: 189.

⁴⁰⁶ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 24: 255.

⁴⁰⁷ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 11: 498.

uzun bir müddet sonra başka bir seferde şehit düştü. Ve üç arkadaştan ikisi şehit olmuştu. Üçüncü sahabe ise savaşta değil, daha sonraları rahat döşeğinde öldü. Talha b. Ubeydillâh sözüne şöyle devam etti: Bir gece rüyamda bu üç kişinin cennete girdiğini gördüm. Ama garip olanı şuydu. Arkadaşlarından sonra rahat döşeğinde ölen adam en öndeydi. Onun arkasında şehit olan ikinci adam duruyordu. İlk şehit olan ise en arkadaydı. Gördüğüm bu hal zihnimi meşgul etti. Ben de Resûllah'a giderek, rüyamı anlattım. Allah'ın elçisi bana şunları söyledi: Bunun neyini anlamadın, Talha? Allah katında en faziletli kimse; Müslüman olarak uzun bir hayat süren ve Sübhanallah, Allahü Ekber, Lailaheillallah diye Allah'ı çokça zikredendir.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Ahmed b. Hanbel, Tirmizî ve Dârimî tahrîc etmiştir.

Ahmed b. Hanbel, Vekî'den o, Talha b. Yahyâ b. Talha'dan o, İbrâhîm b. Muhammed b. Talha'dan o, Abdullah b. Şeddâd'dan o da Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.⁴⁰⁸

Tirmizî; Ebû Hafs Amr b. Alî'den o, Hâlid b. el-Hâris'ten o, Şu'be'den o, Ali b. Zeyd'den o, Abdurrahman bin Ebî Bekir'den o da babasından rivâyet etmiştir.⁴⁰⁹

Dârimî; Ebû Nuaym'dan o, Züheyr'den o da Ali b. Zeyd b. Cüd'ân'dan rivâyet ederek Tirmizî'nin senediyle birleşmektedir.⁴¹⁰

Tirmizî rivâyetinde her ne kadar metin kısmının baş tarafı Müsned ile aynı olmasa da son kısmı içerik olarak aynıdır, lafız farklılığı ise Tirmizî'de şöyledir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ، قَالَ: «مَنْ طَالَ عُمُرُهُ، وَحَسَنَ عَمَلُهُ»، قَالَ: فَأَيُّ النَّاسِ شَرٌّ؟ قَالَ: «مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ»

“Bir adam ya Resûlullah! İnsanların en hayırlısı kimdir? Buyurdular ki: Ömrü uzun olup ameli güzel olandır. Yine sordu: İnsanların en kötüsü hangisidir? Resûlullah: Ömrü uzun ve ameli kötü olan kimsedir.”Tirmizî, hadis için hasen-sahîh demiştir.⁴¹¹

⁴⁰⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 19, ayrıca bkz. 29: 226 ; 34: 58.

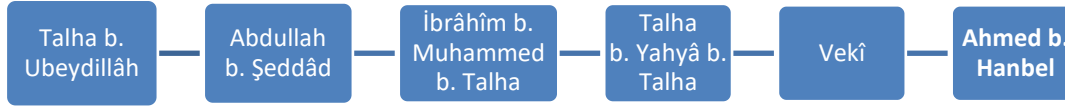
⁴⁰⁹ Tirmizî, “Zühd”, 22 ayrıca bkz. “Zühd”, 21.

⁴¹⁰ Dârimî, “Rikak”, 30.

⁴¹¹ Tirmizî, “Zühd”, 22, 4: 566.

Bu hadis hasen li-gayrihî'dir, isnadı zayıftır. Müslim, Talha b. Yahyâ b. Talha'yı isnadı bozduğu için senedinden çıkarmıştır, ayrıca bu senette irsal vardır çünkü Abdullah b. Şeddâd, rivâyeti peygamber'den (s.a.v.) işitmemiştir.⁴¹²Bu hadisin isnadı zayıftır.⁴¹³

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Abdullah b. Şeddâd (ö. 82/701): Tam adı:Abdullah b. ŞeddâdEl-Hâdi el-Leysî'dir.Ebû Zür'a, Nesâî, İclî, İbn Sa'd onun için sika demişlerdir.⁴¹⁴

Bu rivâyetten de anlaşılacağı üzere bir hadis incelendiği zaman, metnini iyice anlamak için ancak farklı eserlerdeki tüm rivâyet leri cem etmek gerekiyor. Her bir râvinin metnin tamamını değiştirmeden aktarması mümkün değildir.Muhaddisler tarafından rivâyetlerdeki tenakuzu gidermek bu sıkça başvurulan bir yöntemdir.Bu hadistede konu ile ilgili bütün rivâyetleri cem ettikten sonra farklı sened ve metinlere ulaşabildik. Müsned'te metin olarak, rüyanın yorumlanması sonucu söylenen bir hadis ikenTirmizî ve Dârimî metinlerinde ise bir adamın Hz. Peygambere gelerek en faziletli amelin ne olduğunu sorması üzerine Resûlullah (s.a.v.) tarafından ona verilen bir cevap olarak rivâyet olunmuştur.

2.6. ÂdâbKonulu Rivâyetler

Hadis kitaplarında özgün başlıklar şeklinde yer alan "Kitâbü'l-edebe" veya "Kitâbü'l-âdâb" bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümler genellikle şu konulardan oluşmaktadır. "Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yaşayış tarzı, kişisel ve toplumsalilişkilerinde sünnetten farza kadardinen uyulması gereken mevzularve Hz. Peygamber'in buyruk ve tavsiyelerini içermektedir."⁴¹⁵Çalışmamızın bu bölümünde yukarıda zikredilen konulara dair

⁴¹² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3: 20, (1 no'lu dipnot).

⁴¹³ Dârimî, *Rikâk*, 30.

⁴¹⁴ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 5: 251.

⁴¹⁵ Abdülaziz Bayındır, "Âdâb", *DİA* (İstanbul, 1988), 1: 334.

şu üç rivâyet bulunmaktadır: Meclisin gerisinde oturmak, Allah(c.c) cömerttir, cömertliği sever ve İyiliğe Karşı Nasıl Muamele Edilmeli? Gibi konuları ele alınmıştır.

2.6.1. Meclisin Gerisinde Oturmak

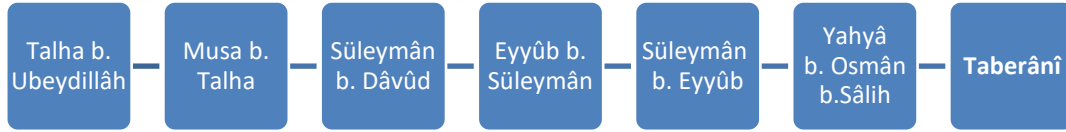
37- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ مِنَ التَّوَاضُعِ لِلَّهِ الرَّضَا بِالذُّونِ مِنْ شَرَفِ الْمَجَالِسِ»

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah(s.a.v.):“Allah rızası için alçak gönüllü olmak, meclisin gerisinde oturmaya razı olmaktır, buyurdu.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Taberânî tahrîc etmiştir.

Taberânî, Yahyâ b. Osman b.Sâlih'ten o, Süleymân b. Eyyûb'ten o, babası (Eyyûb b. Süleymân)'dan o, dedesinden (Süleymân b. Dâvûd)'tan o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.⁴¹⁶

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Bu hadis, çalışmamızda Taberânî'nin aynı senedle rivâyet ettiği dördüncü hadistir. Râvilerin durumu için 15 numaralı rivâyete bakınız.

2.6.2. Allah(c.c) Cömerttir, Cömertliği Sever

38- أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ، أَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الصَّقَّارِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَوْدِيِّ، نَا كَثِيرٌ، نَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، نَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سَحِيمٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: “ إِنَّ اللَّهَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، وَيُحِبُّ مَعَالِيَ الْأَخْلَاقِ، وَيَكْرَهُ شَفَاقَهَا، وَمِنْ إِعْظَامِ إِجْلَالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِكْرَامُ ثَلَاثَةٍ: الْإِمَامُ الْمُقْسِطُ، وَذُو الشَّيْبَةِ فِي الْإِسْلَامِ، وَحَامِلُ الْقُرْآنِ غَيْرُ الْجَافِي عَنْهُ وَلَا الْعَالِي فِيهِ ”“ فِي هَذَا الْإِسْنَادِ انْفِطَاحٌ بَيْنَ سُلَيْمَانَ بْنِ سَحِيمٍ، وَطَلْحَةَ ”

⁴¹⁶ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1: 114.

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurdu: “Allah cömerttir, cömertliği sever. Yüksek ahlaka sahip olanları sever ve ahlaksızlıktan da nefret eder. Üç kişiye ikramda bulunmak Allah'a saygıdandır: Adil idareciye, müslüman olarak yaşlanan kişiye ve Kur'an hafızı olup ondan uzaklaşmayan ve kilerle amel hususunda ölçüyü aşmayan kişiye ikramda bulunmak.

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti; sadece Beyhakî'tahrîc etmiştir.

Beyhakî, Ali b. Ahmed b. Abdân'dan o, Ahmed b. Ubeyd es-Saffâr'dan o, Muhammed b. Ahmed el-Avdî'den o, Kesîr'den o, Abdülvahid'den o, Haccâc b. Ertâ'dan o, Süleyman b. Süheym'den o da Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.⁴¹⁷

Beyhakî, rivâyetin devamındabu isnadda Süleyman b. Suhaym ve Talha arasında kopukluk olduğunu bildirerek rivâyetin mürsel⁴¹⁸ olduğunu ima etmiştir.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Süleyman b. Süheym(ö. 141/758):Tam adı:Süleyman b. SüheymEbû Eyyûb el-Medenî'dir. Ahmed b. Hanbel onun içinleyse bihî be's, İbn Maîn ise sika demiştir.⁴¹⁹

Haccâc b. Ertâ(ö. /?): Tam adı:Haccâc b. Ertâ b.Sevr b. Hübeyre b. Şerâhîl'dir. İbn Sa'd onun hadiste zayıf olduğunu bildirmiştir.⁴²⁰

Abdülvahid(ö. 177/793): Tam adı: Abdülvahid b. Ziyâdel-Abdî'dir. Ahmed b. Hanbel onun için sika, Yahyâ b. Maîn ise leyse bi şey' demiştir.⁴²¹

Muhammed b. Ahmed el-Avdî(ö. 265/879):Tam adı: Muhammed b. Harun Ebû Cafer'dir.İbn Ebî Hatîm onun için hâfız ve sika demiştir.⁴²²

⁴¹⁷Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân*, nşr. Abdülali Abdülhamîd Hâmid (Riyad: Mektebetü'r-Ruşd, 2003), 13: 287.

⁴¹⁸**Mürsel**: Tabiûn neslinden birinin doğrudan Hz. Peygamberden naklettiği hadistir, senesinde râvi eksikliği bulunur. **Mürselu's-Sahâbî** ise: Sahâbî'nin, rivayeti kendisinden öğrendiği sahâbî'yi atlayarak doğrudan Rasûlüllah'tan rivayette bulunmasıdır. Aydınli, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 213-15.

⁴¹⁹ Moğultay b. Kılıç, *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*, 6: 62.

⁴²⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübra*, 3:6: 342.

⁴²¹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 9: 8.

Ahmed b. Ubeyd es-Saffâr(ö. 352/963):Tam adı: Zehebî onun için muhaddis diyerek Ebubekir el-Hımsî olduğunu bildirmiştir.⁴²³

Ali b. Ahmed b. Abdân(ö. 415/1024):Tam adı:Zehebî onun için sika diyerek babasının da hâfız olduğunu bildirmiştir.⁴²⁴

2.6.3. İyiliğe Karşı Nasıl Muamele Edilmeli?

39- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي حَتْمَةَ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَبِي حَتْمَةَ، عَنْ جَدِّي، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ طَلْحَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أُولِيَ مَعْرُوفًا فَلْيَذْكُرْهُ فَمَنْ ذَكَرَهُ فَقَدْ شَكَرَهُ، وَمَنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَهُ»

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyetle Resûlullah(s.a.v.) şöyle buyurdu:“Kendisine iyilik yapılan kimse onu övsün, bu iyiliği övdüğü zaman, ona teşekkür etmiş olur. Kim de bu iyiliği gizlerse, onu inkâr etmiş olur.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti;Taberânî, İbn Hibbân veBeyhakîtahrîc etmiştir.

Taberânî, Yahyâ b. Osman b.Sâlih'ten o, Süleymân b. Eyyûb'ten o, babası (Eyyûb b. Süleymân)'dan o, dedesinden (Süleymân b. Dâvûd)'tan o, Mûsâ b. Talha'dan o da babası Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyet etmiştir.⁴²⁵

İbn Hibbân, El-Hüseyin b. Muhammed b. Ebî Ma'ser'den o, Muhammed b. Vehb b. Ebî Kerîme'den o, Muhammed b. Seleme'den o, Ebî Abdürrahîm'den o, Zeyd b. Ebî Üneyse'den o, Şürahbîl el-Ensârî'den o da Câbir b. Abdillâh'tan rivâyet etmiştir.⁴²⁶

Beyhakî, Ebû Abdullah el-Hâfız'dan o, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullahez-Zâhid el-İsfahânî'den o, El-Hasan b. Ali b. Bahr el-Berî'den o, Yahyâ b. İshak es-Sâlihiyye'den o, Yahyâ b. Eyyûb'ten o, Umâre b. Gaziyye'den o, Şürahbîl el-Ensârî'den o da Câbir b. Abdillâh'tan rivâyet etmiştir.⁴²⁷

İbn Hibbân'ın sened ve metni farklı olarak şöyledir:

⁴²² Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 12: 327.

⁴²³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 15: 441.

⁴²⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 9: 257.

⁴²⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, 1: 115.

⁴²⁶ İbn Hibbân, *Sahîhu İbn Hibbân*, 8: 203.

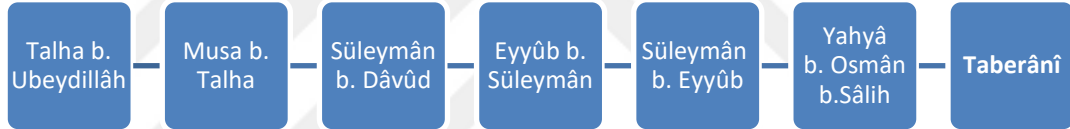
⁴²⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 6: 302.

أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي مَعْشَرٍ، بِحَرَّانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ وَهَبِ بْنِ أَبِي كَرِيمَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحِيمِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أَنَيْسَةَ، عَنْ شَرْحِبِيلِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «مَنْ أُولِيَ مَعْرُوفًا فَلَمْ يَجِدْ لَهُ خَيْرًا إِلَّا النَّتَاءَ، فَقَدْ شَكَرَهُ، وَمَنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَهُ، وَمَنْ تَحَلَّى بِبَاطِلٍ فَهُوَ كَأَلْسِ ثَوْبِي زُورٍ»

“Kime bir iyilik edilirse, o iyiliğe karşılık versin. Eğer karşılık verecek bir şey bulamazsa, kendisine yapılan iyiliği övsün. Bu iyiliği övdüğü zaman, ona teşekkür etmiş olur. Eğer bu iyiliği gizlerse, onu inkâr etmiş olur. Kim, kendisine verilmemiş bir şeyle bezenirse, sanki o, iki yalan elbisesi giymiştir.”

İbn Hibbân'ın rivâyetinin devamında Şuayb el-Arnaûd, senedinin zayıf olduğunu bildirmiş, Tirmizî ise rivâyet için hasen değerlendirmesinde bulunmuştur.

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Bu hadis, çalışmamızda Taberânî'nin aynı senetle rivâyet ettiği beşinci hadisidir. Râvilerin durumu için 15 numaralı rivâyete bakınız.

2.7. Fiten Konulu Rivâyet

Fiten İlmi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra meydana gelmiş veya gelecek olan fitnelerle ilgili hadisleri içerir.⁴²⁸ Bu bölümün içeriğinde kıyamet öncesinde dünyaya geleceği rivâyetolunan Mehdi(a.s) ile ilgili bir rivâyet bulunmaktadır.

2.7.1. Mehdi'nin Zuhurundan Önceki Nida

40- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو أَبُو زُرْعَةَ قَالَ: نَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: نَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبَّاسٍ، عَنِ الْمُتَنَّى بْنِ الصَّبَّاحِ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ دِينَارِ الْمَكِّيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ

⁴²⁸ Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 83.

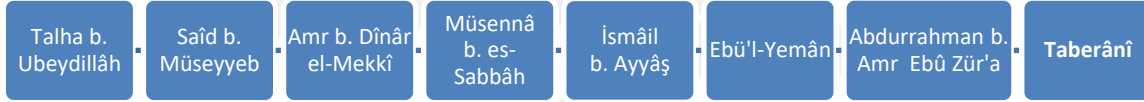
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «سَتَكُونُ فِتْنَةٌ، لَا يَهْدَى مِنْهَا جَانِبٌ إِلَّا جَاشَ مِنْهَا جَانِبٌ، حَتَّى يُنَادِيَ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: إِنَّ أَمِيرَكُمْ فُلَانٌ»

Talha b. Ubeydillâh'tan rivâyette Resûlullah (s.a.v.): “Henüz bir tarafta sönmeden, diğer tarafta alevlenen fitneler görülecek ve semadan bir münadinin, emiriniz falan kişidir,diyene kadar devam edecektir.”

Rivâyetin Tahrîc ve Değerlendirmesi: Bu rivâyeti Taberânî tahrîc etmiştir.

Taberânî, Abdurrahman b. AmrEbû Zür'a'dan o, Ebü'l-Yemânî'den o, İsmâil b. Ayyâş'tan o, Müsennâ b. es-Sabbâh'tan o, Amr b. Dînâr el-Mekkî'den o, Saîd b. Müseyyeb'ten o da Talha b. Ubeydillâh'tanrivâyet etmiştir.⁴²⁹

İsnad Şeması

Râvilerin Cerh ve Ta'dîl Açısından Değerlendirilmesi

Saîd b. Müseyyeb (ö. 94/713): Tam adı: Saîd b. el-Müseyyeb b. Hazn el-Kuraşî el-Mahzûmî'dir. Ahmed b. Hanbel onun mürsel rivâyetlerine bile sahîh demiş, Ali b. Medînişetâbiîn neslinin ilim bakımından en büyüğü olarak gördüğünü bildirmiştir.⁴³⁰

Müsennâ b. es-Sabbâh(ö. 149/766): Tam adı:Müsennâ b. es-Sabbâh el-Yemânî el-Ebnâvî'dir. İbn Maîn onun için zayıf, Ebû Hâtim ise muztaribu'l-hadîs⁴³¹, Ahmed b. Hanbel de isnadı için menâkîr demiştir.⁴³²

İsmâil b. Ayyâş(ö. 181/797): Tam adı:İsmâil b. Ayyâş b. Süleym Ebû Utbe el-Hımsî'dir. Yahyâ b. Maîn ve Ali b. Medînî onun için sika, Ebû Hâtimise “Leyyin” olarak değerlendirmiştir.⁴³³

⁴²⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-avsaf*, 5: 59.

⁴³⁰ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 4: 217.

⁴³¹ **Muztaribu'l-hadîs:** Cerhin Irâkî'ye göre dördüncü, Sehâvî'ye göre ise beşinci mertebesidir. Bu rivayetler i'tibar için alınır. Aydınlı, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 242.

⁴³² Moğultay b. Kılıç, *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*, 11: 65.

⁴³³ Mizzî, *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, 3: 163.

Ebü'l-Yemân(ö. 221/836): Tam adı:Ebü'l-Yemâni el-Hakem b. Nâfi' el-Behrânîel-Hımsî'dir.Ebü Hâtım onun için sika, İclî ise la be'se bihdemiştir.⁴³⁴

Abdurrahman b. Amr Ebû Zür'a (ö. 281/894): Tam adı:Ebü Zür'a' ed-Dımeşkî Abdurrahman b. Amr'dır. Zehebî onun için imâm ve sadûk, Ebû Hâtım ise sadûk demiştir.⁴³⁵

Mehdi ile ilgili rivâyetlerin sıhhati hakkında 3 farklı görüş vardır:⁴³⁶

1- Mehdi ile ilgili rivâyetlerin mütevatir olduğunu iddia edenler:

Kettânî, Muhammed b. Hüseyin b. İbrahim es-Siczi, Kurtubî, Sehavi, İbn Hacer el-Heytemî, Ali el-Karî, Mer'i b. Yusuf el-Hanbeli, Zürkânî, Şevkânî ile son dönem araştırmacılarından Abdülalim Abdülazim el-Bestevî, mehdi ile ilgili rivâyetlerin mütevatir olduğunu iddia edenlerdendir.

2- Mehdi ile ilgili rivâyetlerin sahîh olduğunu iddia edenler:

Ukaylî, İbnü'l-Münâdî, İbn Hibbân el-Bustî, Hattâbî, Beyhâkî, Süheylî, İbn Teymiye, İbn Kesîr, Suyûtî, Semhudî, Ali el-Müttâkî, Abdurrauf el-Münâvî, Azîmâbâdî, Muhammed Beşir es-Sehevânî, Ahmed Muhammed Şâkir, Nedim Meraşlı ve Üsâme Maraşlı, Muhammed Nâsıruddîn el-Elbânî gibi mütekaddimin ve müteahhirin devri alimleri Mehdi ile ilgili rivâyetlerin sahîh olduğunu iddia etmişlerdir.

3- Mehdi ile ilgili rivâyetlerin zayıf veya mevzû olduğunu iddia edenler:

Kâdî Abdülcebbâr, Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî , İzmirli İsmail Hakkı, Muhammed Ebû Abye, Adâb Mahmûd el-Hamş, M. Ali Durmuş ve İbn Haldûn gibi alimler, Mehdi ile ilgili rivâyetlerin zayıf veya mevzû olduğunu söylemişlerdir.

2.8. Talha b. Ubeydillah'tan Hadis Rivâyet Edenler

1- Mûsâ b. Talhab. Ubeydillâh (13 tane rivâyet)

2- Yahyâ b. Talha b. Ubeydillâh (6)

3- İsâ b. Talhab. Ubeydillâh (3)

4- İbn Ebî Müleyke (2)

⁴³⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 10: 319.

⁴³⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 13: 311.

⁴³⁶ Ahmet Yücel, "Mehdi Hadislerinin Temel Hadis Kaynaklarındaki Anlamı", İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur'an Araştırmaları Merkezi Yayınları 16, sy 5 (2017), 148,149,150.

- 5- Mâlik b. Ebî Âmir (2)
- 6- İshâk b. Talhab. Ubeydillâh(Burdan itibaren 1 adet rivayette bulunanlardır)
- 7- İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydillâh
- 8- Ömer b. el-Hattâb
- 9- Saîd b. El-Müseyyeb
- 10- Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf
- 11- Sâlim b. Ebî Ümeyye
- 12- Abdurrahmân b. Osman et-Teymî
- 13- Muhammed b. Abdurrahman b. Mücebber
- 14- Mâlik b. Evs
- 15- El-Hâris b. Abdurrahmân b. Ebî Zübâb
- 16- Rifâ'a b. İyâs b. Nezîr b. Ed-Dabî
- 17- Rebî'a b. el-Hüdeyr
- 18- Muhammed b. İbrahim b. Saîd
- 19- Abdullah b. ŞeddâdEl-Hâdi el-Leysî
- 20- Süleyman b. Süheym
- 21- Ubâde b. Abdullah b. Ubâde

2.9. Rivâyetlerinin Az Olmasının Sebepleri

Bütün sahâbîlerin Hz. Peygamberden rivâyet ettikleri hadis sayısı aynı değildir çünkü sahâbî kavramı, terim olarak geniş bir mânayı kapsamaktadır. İbni Hacer el-Askalânî'ye göre sahâbî⁴³⁷: “Hz. Peygamber’e mümin olarak erişen ve müslüman olarak ölen kimse” şeklinde tarif edilmiştir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere bir kez dahi peygamberle sohbet eden sahâbîler olduğu gibi hayatının büyük bölümünü onun yanında geçiren sahâbîler de vardır. O halde sahâbî rivâyetlerinin az veya çok olma sebeplerini araştırmadan önce, sahâbîlerin Hz. Peygamber’e olan yakınlık derecelerini iyi bilmek değerlendirme açısından önemlidir. Bu çerçevede Talha b. Ubeydillâh’ın Resûlullah ile olan ilişkilerini zikretmemiz uygun olacaktır.

---

⁴³⁷ Mehmet Efendioğlu, “Sahâbe”, *DİA* (İstanbul, 2008), 35: 491-500.

Talha b. Ubeydillâh, İslam dinini ilk olarak kabul edenler içerisinde sekizinci sıradadır. Hz. Peygamberle (s.a.v.) birlikte uzun yıllar yaşamış, bütün savaşlara ya fiilen katılmış ya da peygamber tarafından vazifelendirilmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dört hanımının kız kardeşleriyle evlendiği için aynı zamanda Hz. Peygamberle bacanaktır. Cömertliği ile meşhur olup çokça infakta bulunmuştur. Aynı zamanda cennetle müjdelenen on sahâbîden biridir. Hz. Peygamberle (s.a.v.) olan arkadaşlık ve akrabalık (bacanak) bağı ile uzun yıllar beraber geçirdikleri vakit göz önünde bulundurulduğunda Ebû Hüreyre, Abdullah b. Ömer, Câbir b. Abdullah, Abdullah b. Amr b. Âs gibi müksirûn sahâbîlere nazaran çok az rivâyette bulunduğu söylenilebilir.

Zehebî, Bakî b. Mahled'in *Müsned*'inde Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetlerinin mükerrerlerle birlikte otuz sekiz olduğunu bildirmiştir.⁴³⁸ Bizim çalışmamızda ise birbirinden bağımsız kırk adet rivâyeti tespit edilmiştir. Rivâyetlerinin az olmasının sebeplerini şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- Mâlik b. Ebî Âmir şöyle rivâyet etti: Talha b. Ubeydillâh'ın yanında olduğumuz bir vakitte adamın biri yanımıza gelerek: Ey Ebû Muhammed! Vallahi şu Yemenli Ebû Hüreyre'yi anlayamıyorum siz mi daha çok biliyorsunuz o mu? Yoksa Ebû Hüreyre, Resûlullah'ın söylemediği şeyleri mi söylüyor. Talha b. Ubeydillâh ise şöyle dedi: Vallahi onun Resûlullah'tan işittiklerinden şüphemiz yoktur. O, Resûlullah'tan bizim duymadıklarımızı dinledi, bilmediklerimizi öğrendi. Biz zengin bir kavimdik. Evlerimiz, ailelerimiz, çocuklarımız vardı. Sabah ve akşam Resûlullah'ın yanına gelir sonra geri dönerdik. Ebû Hüreyre ise miskindi, malı, eşi ve çocuğu yoktu. Onun eli Resûlullah'ın eliyle beraberdi devamlı Resûlullah'ın yanında durur, gittiği her yerde onun etrafında dolanırdı. Bizim bilmediklerimizi bilmesinden ve duymadıklarımızı işitmesinden şüphemiz yoktur. Hâyır sahibi hiç kimseyi Resûlullah'ın söylemediği bir şeyi söylerken bulmadık.⁴³⁹ Talha b. Ubeydillâh'ın bu rivâyetinden de anlaşılacağı üzere çokça hadis rivâyet etmemesinin sebepleri arasında zenginlik, ev, aile ve çocukları gibi

⁴³⁸ Şemsu'd-din Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, nşr. Şuayb el-Arnaûd (Beyrut: Müessesetür-Risâle, 1985), 1: 24.

⁴³⁹ Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Basrî Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr*, nşr. Mahfûz er-Rahman Zeynullah (Medine: Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, 2009), 3: 147.

dünyalık meşgaleleri onun hadis ilmiyle hemhâl olması açısından sıkıntı teşkil etmiş az rivâyette bulunmasına sebep olmuştur.

2- Talha b. Ubeydillâh, Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: “Her kim benim ağzımdan bilerek yalan uydurursa, cehennemdeki yerine hazırlansın.”⁴⁴⁰ Bu rivâyet yetmiş farklı râvi tarafından merfu olarak rivâyet olunmuştur. Hal böyleyken hem bu rivâyeti bizlere aktaran Talha b. Ubeydillâh hem de diğer sahâbîlerin büyük çoğunluğu bu rivâyetten etkilenerek hadis nakletmede tereddütlü davranmış ve bu işin uhrevi boyutunu göz önünde bulundurarak hatalı veya yanlış hadis söylemekten çekinmişlerdir.

3- Talha b. Ubeydillâh'ın tüccar olmasından ötürü mesleği gereği ticaret kervanları için uzun yolculuklara çıkması ve ticaret işleriyle uğraşması Hz. Peygamberin ilim meclislerine fazla iştirak edememesinde etkili olmuştur.

4- Çoğu savaşta fiili görev almasından ötürü ilmi faaliyetlere zamanını fazla ayıramaması da az rivâyette bulunma sebepleri arasında gösterilebilir.

5- Siyasi fikirlerini çekinmeden söylemesi ve Cemel Vak'ası gibi siyasi olaylarda aktif rol alması özellikle Şîi müelliflerce yapılan ağır eleştirilere maruz kalmasına yol açmış böylece rivâyetleri itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır.

6- Talha b. Ubeydillâh'ın Cemel günü Mervân b. Hakem tarafından öldürüldüğü kaynaklarda bilinmektedir. İlerleyen tarihlerde Mervân b. Hakem, Câbiye toplantısında (h. 64/684) Emevî'lerin dördüncü halifesi olarak seçilmiş ve dokuz ay gibi kısa bir süre halifelik yapmıştır.⁴⁴¹ Mervân b. Hakem'in halifeliği zamanında, Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetlerini kısıtlamaya yönelik bir politika gütmesi muhtemel bir şüpheyken, araştırmamız neticesinde böyle bir uygulamaya rastlanılmamışhatta Mervân b. Hakem'intorunu Ömer b. Abdilazîz de Talha'dan hadis rivâyet etmiştir. (8 no'lu rivâyete bakınız) Mervân b. Hakem'in hadis ilmiyle uğraştığı ve Ebû Hüreyre'den bir hadis mecmuası derlediği bilinmektedir.⁴⁴²

⁴⁴⁰ Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsîlî Ebû Ya'lâ, *el-Müsned*, nşr. Hüseyin Selîm Esed (Şam: Darü'l-Me'mun li't-Tüuras, 1984), 2: 7.

⁴⁴¹ Ünal Kılıç, “*Mervân b. el-Hakem*” (Yüksek Lisans, İstanbul, Marmara Üniversitesi, 1995), 69.

⁴⁴² İrfan Aycan, “*Mervân I*”, *DİA*, (Ankara, 2004), 29: 227.

2.10. Rivâyetlerin Hadis Kitaplarına Göre Dağılımı

Bu kısımda, Hz. Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetlerinin hadis kitaplarındaki dağılımı tablo olarak verilmiştir. Eserler, müelliflerinin vefat tarihlerine göre kronolojik olarak sıralanmıştır. Bir hadisin sıhhat durumunun, naklolunduğu kitaba göre değilrâvilerinin cerh ve ta'dil durumlarına göre belirlendiği unutulmaması gereken bir gerçektir.

Rivâyetlerin Kaynak Dağılımı															
Hadis No:	Mâlik b. Enes (ö. 179/795)	Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855)	Dârimî (ö. 255/869)	Buhârî (ö. 256/870)	Müslim (ö. 261/875)	İbn Mâce (ö. 273/887)	Ebû Dâvûd (ö. 275/889)	Tirmizî (ö. 279/892)	Bezzâr (ö. 292/905)	Nesâî (ö. 303/915)	Ebû Ya' lâ (ö. 307/919)	Taberânî (ö. 360/971)	Dârekutnî (ö. 385/995)	Hâkim en-Nisâbûrî (ö. 405/1014)	Beyhakî (ö. 458/1066)
1		X			X	X	X	X							
2		X					X								
3		X	X		X					X					
4						X									
5						X									
6		X													
7		X													
8														X	
9												X			
10									X			X			
11									X						
12									X						
13											X				
14											X				
15												X			
16												X			
17		X						X							
18		X													
19		X													

20									X						X
21									X						
22								X							
23								X							
24		X													
25									X						
26								X	X		X			X	
27	X			X											
28		X				X									
29		X				X									
30									X						
31									X			X		X	
32									X						
33								X	X		X				
34												X			
35		X				X									
36		X													
37												X			
38															X
39												X			
40												X			
TOPLAM	1	13	1	1	2	5	3	6	11	1	4	8	1	4	1

2.11. Rivâyetlerin Hadis KitaplarınaGöre Konu Dağılımı

Bu kısımda, Hz.Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetlerinin, konularına ve bulunduğu kitaplara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu tablodaki rivâyetler konularına göre belirlendiği için Müsned ve Mu'cem kitaplarına yer verilmemiştir.

Rivâyetlerin Kitaplara Göre Konu Dağılımı												
Konu Başlıkları	Buhârî	Müslim	EbûDâvûd	Tirmizî	Nesâî	İbnMâce	Dârimî	Mâlik b. Enes	Dârekutnî	Hâkim en-Nisâbüri	Beyhakî	TOPLAM

Salât		1	2	1	1	1		1				7
Büyû			1									1
Hac veya Menâsik		1	1		1	2	1					6
Ahkâm									1			1
Siyer								1				1
Da'avât				1								1
Dua									1			1
Menâkib				3								3
Ma'rifetü's-Sahabe									2			2
İmân	1	1										2
Rehin						1						1
Tefsîr				1								1
Rü'yâ						1						1
Zühd				1						1		2
Rikâk							1					1
TOPLAM	1	3	4	7	2	5	2	1	1	4	1	31

2.12. Rivâyetlerin Sened ve Sıhhat Durumlarının Tespiti

Rivâyetlerin Sened ve Sıhhat Durumları							
NO	Sened Durumu				Sıhhat Durumu		
	Merfû	Mevkuf	Mürsel	Ferd	Sahîh	Hasen	Zayıf
1	X					X	
2	X					X	
3		X			X		
4	X						X
5	X				X		
6		X			X		
7		X					X
8	X						X

9		X					X
10			X				X
11			X				X
12	X				X		
13	X						X
14	X						X
15	X						X
16	X						X
17	X					X	
18	X				X		
19	X				X		
20	X						X
21	X			X			X
22				X			X
23	X						X
24	X						X
25		X					X
26		X				X	
27	X				X		
28		X					X
29	X					X	
30	X						X
31	X					X	
32				X			X
33	X					X	
34	X						X
35		X				X	
36			X				X
37	X						X
38			X				X
39	X						X
40	X						X
TOPLAM	26	8	4	3	7	8	25

2.13. Rivâyetlerde Kullanılan Tahammül Lafızları ve Sîga Durumları

“Tahammülü’l-hadîs” terim olarak: Râvinin bir hocadan dinlemek, yazmak vb. yollarla emanet aldığı hadisleri herhangi bir değişiklik yapmadan (tashîf ve tahrîf)

öğrencilerine nakletmesi demektir.⁴⁴³Talha b. Ubeydillâh'ın merfûrivâyelerini incelediğimizde Hz. Peygamber'den(s.a.v.) hadis alırken en çok kullandığı tahammül lafızları şunlardır:

قَالَ رَسُولَ اللَّهِ	أَنَّ النَّبِيَّ	أَمْرَ رَسُولِ اللَّهِ	إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ
نَهَى رَسُولَ اللَّهِ	سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ	فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ	عَنِ النَّبِيِّ قَالَ

Bu lafızlara bakıldığında Talha'nın, Hz. Peygamber'den(s.a.v.) doğrudan rivâyette bulunduğu anlaşılmaktadır. En çok“kâle ve Semî'tü” lafızlarını kullanmıştır. Bundan ötürü rivâyet lafızlarında “cezm sîgası”⁴⁴⁴ kullanıldığı görünmektedir. Kullandığı bu lafızlara bakıldığında rivâyetlerini daha çok “sema” yoluyla aldığı anlaşılmaktadır.

Mevkûf rivâyetlerde kullanılan hadis alma lafızları ise şunlardır:

قَالَ أَكُنَاهُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ	يَقُولُ طَلْحَةَ	أَسَمِعْتُ النَّبِيَّ	قَالُوا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ
يَا طَلْحَةَ أَمَا سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ	فَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ	قَالَ لِي طَلْحَةُ	عَنْ طَلْحَةَ

Diğer sahâbîlerin Hz. Talha'dan rivâyette bulunurken kullandıkları herhangi bir “temrîz sîgasına”⁴⁴⁵ rastlanılmadığı için, ondan rivâyette bulunan sahâbîlerin de cezm sîgası'nı kullandıkları gözlemlenmiştir. Sahâbîlerin, Talha'ya isnad ettiği rivâyetler arasında soru edatlarıyla başlayan cümleler göze çarpmaktadır. Sahâbîler ona, falanca hadisi işitmedin mi? şeklinde sorular sormuş o da bu rivâyetleri işittiğini bildirerek hadisleri tasdik etmiştir. Talha'nın huzurunda bazı sahâbîlerin hadis okuması ve onun da bu rivâyetlerin doğruluğunu tasdik etmesi, “Kıraat” yoluyla hadis nakletmesine örnek olarak gösterilebilir.

⁴⁴³ Nevzat Aşık, “Tahammül”, *DİA* (İstanbul, 2010), 39: 380-382.

⁴⁴⁴ **Cezm sîgası:** Hadisi başkasına naklederken kullanılan ve onun, hocadan muteber bir yolla alındığını kesin olarak gösteren kalıp ifade ve edâ sîgası'dır. Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 51.

⁴⁴⁵ **Temrîz sîgası:** Hadisin hocadan muteber bir yolla alınmış olduğunu kesin olarak göstermeyen ve çoğunlukla meçhul fiillerle yapılmış olan sîga'dır. Lafızları: Yurva, yukhâ, ruviye, an, beleğanî, zükire'dir. Aydın, 316.

SONUÇ

Bu çalışmada kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda, sahâbe neslininseçkin simâlarından biri olan Talha b. Ubeydillâh'ın hayatı, hadis rivâyetindeki yeri, rivâyetler hakkında şerh kitaplarında geçen bilgiler ile râvilerin cerh ve ta'dil açısından durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre Talha b. Ubeydillâh (r.a.) Resûlullah'tan (s.a.v.) doğrudan ya da dolaylı olarak 40 adet hadis rivayet etmiştir. Bunlardan bazıları ahkam ifade eden rivayetler iken diğerleri ise dua, sahabenin fazileti ve adap gibi muhtelif konularla ilgilidir. Bu rivâyetler, hadis kitapları arasında en mu'teber görülen Kûtub'î-Tis'a'dan ve diğer bazı kaynaklardan tespit edilmiştir.

Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetleri'nin hadis kitapları içerisindeki sayı dağılımı şu şekildedir: Buhârî'de 1, Müslim'de 2, Ebû Dâvûd'ta 3, Tirmizî'de 6, İbn Mâce'de 5, Nesâî'de 1, Muvatta' da 1, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde 13, Dârimî'de 1, Bezzâr'ın Müsned'inde 11, Ebû Ya'lâ'nın Müsned'inde 4, Taberânî'nin el-Mu'cemü'l-Kebîr'i ile el-Mu'cemü'l-Evsat'ında toplam 8, Dârekutnî'nin es-Sünen'inde 1, Hâkim en-Nisâbûrî'nin el-Müstedrek'inde 4 ve Beyhakî'nin es-Sünenü'l-Kübrâ'sında ise 1 rivâyeti bulunmaktadır. Kütübî't-tis'a içerisinde mükerrer olmayıp birbirinden bağımsız olan rivâyetlerin sayısı ise 20'dir.

Rivâyetlerinin konu dağılımına baktığımızda ilk üç sırada şu konular yer almaktadır: Salât konusunda 7 rivâyet, hac konusunda 6 rivâyet ve menâkıb konusunda ise 3 adet rivâyeti bulunmaktadır. Bu veriler, Hz. Talha'nın daha çok fikhî konularda rivâyette bulunduğunu göstermektedir.

Rivâyetlerin, isnaddurumları ise şöyledir: 26 adet merfû rivâyet, 8 adet mevkuf, 4 adet mürsel rivâyeti olup mürselu's-sahâbî'ye rastlanılmamış hepside tâbîîn mürselidir. Sadece bir râvi tarafından naklolunan 3 adet ferd rivâyeti de bulunmaktadır.

Talha b. Ubeydillâh'tan en çok hadis rivâyet edenler ise çocuklarıdır. Bunların rivâyet sayıları ise şöyledir: Mûsâ b. Talha 13 rivâyet, Yahyâ b. Talha 6 rivâyet, İsâ b. Talha ise babasından 3 adet rivâyette bulunmuştur. Cerh ve ta'dil açısından bu üç râvinin durumları incelendiğinde her üçünde sika olduğu anlaşılmaktadır.

Rivâyetlerin sıhhat durumlarına göre sayıları ise şöyledir: 7 adet sahîh, 8 adet hasen ve 25 adet ise zayıf rivâyeti bulunmaktadır. Sahîh olan rivâyetleri genelde ahkâm ve dua içerikli rivâyetlerdir. Taberânî'den naklolunan 8 rivâyetten 7 tanesi ise zayıftır. Bu rivâyetlerden 5 tanesinin râvi zinciri aynı kişilerden oluşmaktadır.

Araştırma konumuz olan Talha b. Ubeydillâh'ın rivâyetlerinin günlük hayatta çoğu sorumuza birer cevap niteliğinde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca bu rivâyetlerin, Hadis ilmi açısından da önemli görülen konuları içerdiği görülmektedir. Bunlar: Ebû Hüreyre'nin çok hadis rivâyet etmesinin sebepleri, yaban eşeğinin etinin yenilmesi rivâyeti Resûlullah'ın (s.a.v.) hüküm koyma yetkisine, hurma ağacının aşılması rivâyeti de beşeri sünnetinin bağlayıcılığı konusunda örneklik teşkil edecek önemli rivâyetlerdir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî. *el-Müsned*. Nşr. Şuayb el-Arnaûd. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2001.
- Akyüz, Ali. "Abdürrezzâk es-San'ânî". *DİA*. 1:298. İstanbul, 1988.
- Altıkulaç, Tayyar. "Hişâm b. Ammâr". *DİA*. 18:151. İstanbul, 1988.
- Altuntaş, Süleyman. "*Kıyâmet Alâmetleri (On Alâmeti Bir Arada Zikreden Rivâyetlerin Tahlîli)*". Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi, 2007.
- Âşık, Nevzat. "Ebû Hureyre'nin Hadisciliği". *Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları*, sy 4 (1987).
- Âşık, Nevzat. "Tahammül". *DİA*.39: 380-382.İstanbul, 2010.
- Atasoy, İhsan, Mehmed Paksu, Cemal Uşşak ve Zeki Sarıtoprak. *Sahabiler Ansiklopedisi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2012.
- Aycan, İrfan. "Mervân I". *DİA*. 29: 227. Ankara, 2004.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstılahları Sözlüğü*. 9. Baskı. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016.
- Aynî, Ebû Muhammed (Ebü's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed el-Aynî. *Umdet-ül-kâri' fî şerh-i Sahîh-il-Buhârî*. Beyrut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 2010.
- Azîmâbâdî, Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî el-Azîmâbâdî. *'Avnü'l-ma'bûd*. 2. Baskı. Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmîye, 1994.
- Bakır, Abdulhalik. "İdari Ve İktisadi Yönden Hz. Ali Dönemi". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1990.
- Bayındır, Abdülaziz. "Âdâb". *DİA*. 1:334. İstanbul, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhakî. *es-Sünenü'l-kübrâ*. Nşr. Muhammed Abdülkadir Ata. 3. Baskı. Lübnan: Dâru'l-kutubu'l-ilmîye, 2003.
- . *Şu'abü'l-îmân*. Nşr. Abdülali Abdülhamîd Hâmid. Riyad: Mektebetü'r-Ruşd, 2003.
- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlîk el-Bezzâr el-Basrî. *el-Bahrü'z-zehhâr*. Nşr. Mahfûz er-Rahman Zeynullah. 18 c. Medine: Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, 2009.

- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu‘fi el-Buhârî. *el-Câmi ‘u’s-sahîh*. Nşr. Muhammed Züheyr Nâsır en-Nâsiri. Şam: Dâru Tavku’n-Necât, 2001.
- Çakan, İsmail Lütü. “Aşere-i Mübeşşere”. *DİA*. 3: 547. İstanbul, 1991.
- Çakır, Zehra. “Dört Halife Döneminde Talha B. Ubeydullah”. *İSTEM Dergisi* 4/7 (2006).
- Dârekutnî, Ebû’l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed ed-Dârekutnî. *es-Sünen*. Beyrut: Müessesetu’r-Risâle, 2004.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî. *es-Sünen*. Nşr. Hüseyin Selîm Esed ed-Dârânî,. Suudi Arabistan: Dâru’l Müğnî li’n-Neşri ve’t-Tevzi’, 2000.
- Demir, Mahmut. “Fezâilu’s-Sahâbe Rivayetleri Bağlamında Şîi-Sünnî İhtilafının Sünnî Hadis Rivayetine Yansımaları”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2010.
- Dilek, Mehmet. “Hadislerde Hayvan Bedenlerine Eziyete Engel Olma Örnekleri”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/20 (2008): 205-6.
- Duru, Ziya. “Evlilik Mâni’leri Bağlamında Akraba Evliliği”. Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, 2007.
- Ebû Avâne, Ebû Avâne Ya‘küb b. İshâk b. İbrâhîm el-İsferâyînî. *Müstahrecü Ebî ‘Avâne*. Nşr. Eymen b. Ârif ed-Dımeşkî. Beyrut: Dâru’l-Ma‘rife, 1998.
- Ebû Dâvûd, Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş‘as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen’i Ebû Dâvûd*. Nşr. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd. Beyrut: el-Mektebetü’l-Asriyye, 2011.
- Ebû Ya‘lâ, Ebû Ya‘lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî. *el-Müsned*. Nşr. Hüseyin Selîm Esed. Şam: Darü’l-Me’mun li’t-Türas, 1984.
- Ebu’t-Tayyib, Ebu’t-Tayyib, Nâyif b. Salah b. Ali el-Mansûrî. *ed-Delîlu’l-muğnî li şuyûhi’l-İmâm Ebû’l-Hasan ed-Dârekutnî*. Suudi Arabistan: Dâru’l-Kiyân, 2007.
- Efendioğlu, Mehmet. “Sahâbe”. *DİA*. İstanbul, 2008.
- Ekinci, Muhammed Salih. *Tarihte Metod ve Tarihi Tetkikler Işığında Sahâbe Dönemi*. Çeviren Mehmed Ecir Eşiyok. Konya: Mikro dizgi, t.y.
- Erul, Bünyamin. “Talha b. Ubeydullah”. *DİA*, 39:504. İstanbul, 2010.
- Fayda, Mustafa. “Hulefâ-yi Raşidîn”. *DİA*, 18:330. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1998.

- Güleç, Hasan. “Sütrec”. *DİA*. 38: 180-181 İstanbul, 2010.
- Gültekin, Hikmet. “Nehcü’l-Belâğa’ya Yöneltilen Eleştiriler ve Hadis İlmi Açısından Değeri”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/5 (2016).
- Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nîsâbüürî. *el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn*. Nşr. Mustafa Abdulkadir Atâ. Beyrut: Dâru’l-Kutubu’l-İlmiye, 1990.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Bağdâdî. *Târîhu Bağdâd*. Nşr. Mustafa Abdulkadir Atâ. 24 c. Beyrut: Darü’l-Kütubi’l-İlmiyye, 1996.
- Hatipoğlu, İbn Mâce. *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*. Çeviren Haydar Hatiboğlu. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2012.
- Hattâbî, Ebû Süleymân Hamd (Ahmed) b. Muhammed b. İbrâhîm b. Hattâb el- Hattâbî el-Büstî. *Me’âlimü’s Sünen*. Halep: El- Matbaatu’l- İlmiyye, 1932.
- Heysemî, Ebü’l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî. *Mecma’u’z-zevâ’id ve menba’u’l-fevâ’id*. Nşr. Hüsâmeddin el-Kudsî. 10 c. Kahire: Mektebetü’l-kudsî, 1994.
- İbn Abdülber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî. *el-İstî’âb fî ma’rifeti’l-ashâb*. Nşr. Alî Muhammed el-Becâvî. 4 c. Beyrut: Dâru’l-cîl, 1992.
- İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî. *el-Musannef fî’l-ehâdis ve’l-âsâr*. Nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût. Riyad: Mektebetü’r-Rüşd, 1409.
- İbn Habîb, Ebû Ca’fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye b. Amr el-Hâşimî. *el-Muhabber*. Nşr. Ilse Lichtenstädter. Beyrut: Dâru’l Afâki’l cedide, t.y.
- İbn Hacer, Ebü’l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. *Lisânu’l-Mizan*. Nşr. Abdulfettah Ebu Ğudde. 10 c. Beyrut: Darü’l-Beşairi’l-İslamiyye, 2002.
- . *Tehzîbü’t-Tehzîb*. 12 c. Hindistan: Matbaatü Dâiret’‘il-Meârif, 1906.
- . Nşr. Adil Ahmed Abdülmevcud ve Ali Muhammed Muavvaz. Beyrut: Dâru’l kutubu’l-ilmîye, 1994.

- İbn Hacer, İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî.
Fethu'l-bârî. Nşr. Muhammed Fuâd Abdulbaki. Beyrut: Dâru'l-mârif, 2015.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî.
Cevâmi' u's-sîre. Nşr. İhsan Abbas. Mısır: Dar'ül Maarif, 1900.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *es-Sikat*. Haydarâbâd:
Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1973.
- . *Sahîhu İbn Hibbân*. Nşr. Şuayb el-Arnaûd. 3. Baskı. Beyrut: Müessesetü'r-Risale,
1993.
- İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî en-Nîsâbü'rî. *es-Sahîh*.
3. Baskı. 2 c. Beyrut: Mektebetül-İslâmî, 2003.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İmamüddin İsmâil b. Ömer İbn Kesîr. *et-Tekmîl fi'l-cerh ve't-ta'dil
ve ma'rifetü's-sikât ve'd-du'afâ ve'l-mecâhîl*. Nşr. Şadi b. Muhammed b. Salim el-
Numan. Yemen: Komisyon, 2011.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî. *el-Ma'ârif*.
Nşr. Servet Ukkâşe. 2. Baskı. Kahire: el-Heyetü'l-Mısriyetü'l-Ammetü li'l-kitâb,
1992.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. *es-Sünen*. Nşr. Muhammed
Fuâd Abdülbâkî. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1953.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Basrî el-
Bağdâdî. *et-Tabakâtü'l-Kübra*. Nşr. İhsan Abbas. 8 c. Beyrut: Dâru Sâdır, 1968.
- İbnu'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî. *ed-
Duafa ve'l-Metrûkîn*. Nşr. Abdullah el-Kâdî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye,
1406.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî.
el-Kâmil fi't-târîh. Nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmûri. Beyrut: Daru'l Kitabu'l Arabi,
1997.
- . *Üsdü'l-Ğâbe fi Marifeti's-Sahâbe*. Nşr. Adil Ahmed Abdülmevcud ve Ali
Muhammed Muavvaz. 8 c. Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmiye, 1994.
- İclî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-İclî. *Târîhu's-sikât*. Mekke: Dâru'l Bâz,
1984.

- Işık, Şemsettin. “Haccın Edâsında Öne Çıkan Semboller”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 41 (2016).
- Kandehlevî, Muhammed Yûsuf. *Hayâtü's-sahâbe*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999.
- Kandemir, M. Yaşar. “Şa‘bî”. *DİA*. İstanbul, 2010.
- Kılıç, Ünal. “*Mervân b. el-Hakem*”. Yüksek Lisans, Marmara Üniversitesi, 1995.
- Köktaş, Yavuz. “Hadislerde Efdaliyet Anlayışına Dair”. *D.E.Ü İlahiyat Fakültesi*, sy 17 (2003): 125-62.
- Kuzudişli, Bekir. “Küleynî'nin el-Kâfi'sinde Ravza Bölümü ve Etrafındaki Tartışmalar”. *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy 39 (2018).
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî. *el-Muvatta'*. Nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 1985.
- Mansûrî, Ebü't-Tayyîb Nâyif b. Salâh b. Ali. *er-Ravdu'l-bâsim fî terâcimi şuyûhi'l-Hâkim*. 2 c. Riyad: Dâru'l-Âsîma, 2011.
- Mizzî, Yusuf b. Abdirrahman el-Mizzî. *Tehzîbü'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*. Nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1980.
- Moğultay b. Kılıç, Ebû Abdillâh Alâüddîn Moğultay b. Kılıç b. Abdillâh el-Bekcerî el-Hikrî. *İkmâlü Tehzîbi'l-Kemâl*. Nşr. Ebû Abdurrahman Adil b. Hüseyin ve Ebû Muhammed Üsame b. İbrahim. 12 c. Mısır: el-Faruk el-Hadise, 2001.
- Mübârekpûrî, Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm el-Mübârekpûrî. *Tuhfetü'l-ahvezî şerhu Câmi'i't-Tirmizî*. Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmiye, 1990.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *el-Câmi'u's-sahîh*. Nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 1991.
- Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî. *es-Sünen*. Nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde. 2. Baskı. Halep: Mektebetül Matbaatil İslâmiyye, 1986.
- . *es-Sünenü'l-kübrâ*. Nşr. Abdülgaffâr Süleyman el-Bündârî ve Seyyid Kesrevî Hasan. Beyrut: Dâru'l-kutubu'l-ilmiye, 1991.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî. *el-Minhâc fî şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*. 2. Baskı. Beyrut: Darul İhya'ut-Terasil Arabî, 1972.

- Özçelik, Fikret. “*İbn Ebî Hâtim Er-Râzî Ve Cerh Ve Ta’dil’deki Metodu*”. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, 2017.
- Özel, Ahmet. “Mâlik b. Enes”. *DİA*. 38: 506-527. Ankara, 2003.
- Özkan, Halit. “Zührî”. *DİA*. 44: 544-549. İstanbul, 2013.
- Saîd b. Mansûr, Ebû Osmân Saîd b. Mansûr b. Şu‘be el-Horasânî. *es-Sünen*. Nşr. Habîbürrahman el-A‘zamî. Hindistan: Ed-Dârü’s-Selefiyye, 1982.
- Sindî, Ebü’l-Hasen Nûruddîn Muhammed b. Abdilhâdî es-Sindî et-Tettevî. *Hâşiyetü’s-Sindî ‘alâ Süneni İbn Mâce*. Beyrut: Dârü’l-cîl, 2010.
- Şakir, Mahmud. *Dört Halife Hulefa-i Raşidin*. Çeviren Ferit Aydın. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2011.
- Şimşek, Murat. “*İslam Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber’in Tasarrufları*”. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2008.
- Taberânî, Ebü’l-Kâsım Müsnidü’ d-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî. *el-Mu‘cemü’l-evsaf*. Nşr. Târik b. İvazullah. Kahire: Dârü’l-Harameyn, 1995.
- Taberânî, Ebü’l-Kâsım Süleyman b. Ahmed Taberânî. *el-Mu‘cemü’l-kebîr*. Nşr. Hamdî Abdülmecid es-Selefi. 2. Baskı. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, t.y.
- Taberî, Ebû Ca‘fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî. *Târîhu’r-Rusül Ve’l-Mülûk*. 2. Baskı. 11 c. Beyrut: Dârü’t-Turâs, 1967.
- Taş, Mustafa. “*Buhârî’nin Cerh-Ta’dil Metodu*”. Doktora Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, 2016.
- Tirabzon, Abdullah. “*Hac İbadetinde Yasak Davranışlar*”. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî. *el-Câmiu’s-sahîh*. Nşr. Ahmed Muhammed Şâkir, Muhammed Fuâd Abdülbâkî, ve İbrâhim Utve Avd. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1975.
- . *el-Câmiu’s-sahîh*. Nşr. Beşşâr Avvâd Ma’rûf. Beyrut: Dârü’l-Ğarbi’l-İslâmî, 1996.
- Tok, Mustafa Sami. “*Hz. Peygamber Dönemi Sonrası Siyasi Olaylarında Talha B. Ubeydullah Ve Zübeyr B. Avvam*”. Yüksek Lisans, Cumhuriyet Üniversitesi, 2009.
- Vâkîdî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Vâkîdî el-Eslemî el-Medenî. *Kitâbü’l-Megâzî*. Nşr. Marsden Jones. Beyrut: Dârü’l Âlemî, 1989.

- Yaprakdal, Erol. “*Cemel Vak’ası*”. Yüksek Lisans, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2016.
- Yeniél, Necati Yeniél, ve Hüseyin Kayapınar Kayapınar. *Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi*. İstanbul: Şamil Yayınları, 2011.
- Yıldırım, Muhammed Emin Yıldırım. *Şehidü’l- Hayy Talha b. Ubeydullah*. 5. Baskı. İstanbul: Siyer Yayınları, 2018.
- Yıldırım, Selahattin. *Ahkâm Hadislerini Yorum Metodu -İbn Dakîki’l-İd Örneği*. İstanbul: Çıra, 2018.
- Yılmaz, Hayati. “Zâide b. Kudâme”. *DİA*, 44:103. İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi, 2013.
- Yücel, Ahmet. “Mehdi Hadislerinin Temel Hadis Kaynaklarındaki Anlamı”. *İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kur’an Araştırmaları Merkezi Yayınları* 16/5 (2017): 148,149,150. <https://doi.org/978-605-9437-08-0>.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkî. *Târîhu’l-İslâm ve vefeyâtü’l meşâhîr ve’l-a’lâm*. Nşr. Beşşâr Avvâd Ma’rûf. 15 c. Beyrut: Darül-Garbil-İslamî, 2003.
- . *Tezkiretü’l-huffâz*. Beyrut: Dâru’l-kutubu’l-ilmiye, 1998.
- Zehebî, Şemsu’d-din Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî. *Mizânü’l-i’tidâl fi nakdi’r-ricâl*. Nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî. 4 c. Beyrut: Dâru’l-Ma’rife, 1963.
- . *Siyeru a’lâmi“n-nübelâ’*. Nşr. Şuayb el-Arnaûd. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1985.
- Zirikî, Ebû Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris. *el-A’lâm*. 15. bs. Beyrut: Darü’l-İlm li’l-Melayîn, 2002.